T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ESTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

AK PARTİ'NİN HİZBULLAH ALGISI: 2000-2015 DEĞİŞİM VE DEVAMLILIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Oğuzhan TAŞAN

ANKARA, 2015

GCRIS

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ESTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

AK PARTİ'NİN HİZBULLAH ALGISI: 2000-2015 DEĞİŞİM VE DEVAMLILIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Oğuzhan TAŞAN

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Hasan ÜNAL

ANKARA, 2015

GCRIS

KABUL VE ONAY

Oğuzhan Taşan tarafından hazırlanan "AK Parti'nin Hizbullah Algısı: 2000-2015 Değişim ve Devamlılık" başlıklı bu çalışma, 18.09.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN (Başkan)

Prof. Dr. Hasan ÜNAL (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Duygu Dersan ORHAN (Üye)

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademi ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı;

- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

25.09.2015

Oğuzhan TAŞAN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER……I
ÖZET……..……..……..III
ABSTRACT……..……...……....V
KISALTMALAR……VII
GİRİŞ……..……...……..1

BİRİNCİ BÖLÜM

HİZBULLAH'IN TARİHİ SÜRECİ VE GELİŞİMİ…….....4
1.1. Hizbullah'ın Doğuşu…….....4
1.2. Hizbullah'ın Ortaya Çıkışındaki Etkili İsim İmam Musa Es-Sadr…..…5
1.3. Hizbullah'ın Ortaya Çıkışı……..….7
1.4. Hizbullah İsminin Bulunması ve Hizbullah Direnişi……...9
1.5. Hizbullah'ın Dini İdeolojisi……...10
1.6. Humeyni'nin Cihat Anlayışı……..15
1.7. Hizbullah'ın Temel Şii Dini İdeolojisini Uygulaması……...16
1.8. Hizbullah'ın Siyasi İdeolojisi……....18
1.9. Hizbullah'ın Lübnan Siyasetine Girişi…….…..22
1.9.1. Parlamento'ya İlk Adım…….....22
1.10. Taif Anlaşması…….…….....26
1.11. Hizbullah'ın Etkili Olmasının Nedenleri…….…..27

İKİNCİ BÖLÜM

HİZBULLAH – İSRAİL MÜCADELESİ VE AK PARTİ'DE HİZBULLAH ALGISININ OLUŞUMU…….…..…..30
2.1. Hizbullah ve İsrail Arasında Geçen Mücadele……....30
2.2. 2004-2005 Türkiye Arabuluculuğa Doğru……..35
2.3. 2006 Hizbullah-İsrail Savaşı…….....39

2.4. 2007 Yılı Gelişmeleri……..…...44
2.5. Türkiye'nin Suriye ve İsrail Arasındaki Arabuluculuk Çalışmaları…...48
2.6. 2010 Yılı Mavi Marmara Olayı ve Medya Propagandası……...53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI AK PARTİ'NİN HİZBULLAH ALGISINDAKİ DEĞİŞİM SÜRECİ…….....…….....61
3.1. AK Parti Döneminde İran ile İlişkileri Değiştiren Faktörler…..….....65
3.2. Irak'ın AK Parti'ye Bakış Açısındaki Değişimler...……...…....67
3.3. AK Parti'nin Lübnan Politikaları……...….....73
3.4. AK Parti - Suriye İlişkileri……..…….....81
3.5. Arap Baharı Sürecinde İran'ın Tavrı…..……....86
3.6. Türkiye – Suriye İlişkilerinin Bozulması…….....88
3.7. Irak'ın Türkiye'ye Karşı Cephe Alması……..….....94
3.8. Türkiye'nin İran ile Arasının Açılması……..……..…95
3.9. İran için Suriye'nin Anlamı…….……....97
3.10. Suriye – Hizbullah İlişkisi……..…….....98
3.11. 2013 Yılı Gelişmeleri……...…101
3.12. Türkiye'nin Hizbullah'la Arasının Bozulması……..…....…104
3.13. Hizbullah'ın Şeytanlaştırılması…….….....108
3.14. 2014 Yılı Gelişmeleri……..…….....109

SONUÇ…….....110
KAYNAKÇA……....114

ÖZET

Bu çalışma Lübnan'da kurulmuş olan Hizbullah örgütüne tarihsel bir bakış açısı sunmaktadır. Hizbullah'ın kuruluşundan günümüze kadar pek çok evre geçirmiştir ve bunların yanı sıra kurulmasında birinci dereceden yardımı olan İran ile olan ilişkileri son derece samimi olmuştur. Hizbullah'ın kuruluş yeri olan Lübnan'da yapmış olduğu faaliyetler sonucunda Meclis'e kadar giren Hizbullah, davasına artık silahın yanında meşru olarak da devam etmektedir.

İsrail'in yanı başında olan Hizbullah, İsrail halkına her an korku ve endişe yaşatmaktadır. Bunu bilen İsrail'de Hizbullah'ı yok etmek için bir mücadele vermektedir. İsrail'in tek hedefi Hizbullah olmayıp Hizbullah'a yakından yardım eden ülkelerle yani Suriye, Lübnan ve İran'la da mücadele etmektedir. Hizbullah'ı yok etmek isteyen İsrail, Hizbullah'a yardım eden ülkeleri yıpratmak ve bölgede kendisine rahat bir yaşam alanı sunmak istemektedir.

İsrail ile girmiş olduğu 2006 yılında ki savaşı kazanmış olan Hizbullah o dönemlerde Türkiye tarafından sıkı bir şekilde destekleniyordu. Türkiye'nin Müslüman olan Hizbullah'a İsrail karşısında vermiş olduğu destek karşısında Arap devletleri tarafından da takdirle karşılanmıştı. İsrail'in Suriye'yi Hizbullah'a karşı vermiş olduğu destekten dolayı suçlaması ve saldırmak istemesi Türkiye tarafından olumlu görülmüyordu. Türkiye'nin Suriye ile İsrail arasında arabuluculuk rolüne girişmesi İsrail'in Gazze'ye düzenlemiş olduğu Dökme Kurşun Operasyonu sonrası son bulmuş ve Türkiye ile İsrail'in arası iyice açılmıştı.

O dönemlerde Türkiye'de iktidarda olan AK Parti hükümeti İsrail ile ilişkileri açmış ve mesafeli duruşunu korumuştur. AK Parti'nin Hizbullah'a destek vermesi İsrail'e karşı olan tutumundan ve Müslümanlara karşı Hizbullah'ın koruyucu yönünden kaynaklanmaktadır. Fakat Arap Baharı ile kendi halkına silah doğrultan Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed yapmış olduğu katliamlar sonrası tüm dünyada olduğu gibi Türkiye tarafından da istenilmeyen adam ilan edilmiştir. Hizbullah'ın da Esed'e destek vermesiyle birlikte AK Parti'nin gözünden iyice düşen Hizbullah'ın şeytanlaştırılması da buradan gelmektedir. Artık dil, ırk ve mezhep ayrımcılığı yapmadan Müslümanların koruyuculuğunu yapan Hizbullah yoktu. Başta kendi halkı olmak üzere tüm Müslümanlara silah doğrultan bir Hizbullah vardı.

Anahtar Sözcükler: AK Parti, Hizbullah, Hizbullah'ın Şeytanlaştırılması, İsrail, İran

GCRIS

ABSTRACT

This study submits a historical point of view to the Hezbollah organization which was establihed in Lebanon. Hezbollah experienced many stages from its foundation to present and in addtion to these, its relations with Iran contributing to its foundation from the first degree had become extremely warm. Hezbollah got into the parliament in consequence of its activities that it had been conducting in Lebanon, and legally follows on its cause as well as guns any more. Israel has also put up a fight in order to exterminate Hezbollah.

Hezbollah is not the only target of Israel, it also struggles with the countries which supply aid at close range to Hezbollah, that is Syria, Lebanon and Iran.Hezbollah that is at Israel's elbow gives fear and anxiety to the Israeli public at any moment.Israel asking to exterminate Hezbollah desires to wear away the aid giving nations and provide a relieved living space for itself in the region.

Hezbollah winning the war which it went to in 2006 was strictly supported by Turkey at those times.The support that Turkey gave to the Muslim Hezbollah over against Israel was appreciated by the Arab states.The fact that the Israel accused Syria owing to the support that it gave to Hezbollah and wanted to attack were not approved by Turkey.Turkey's conciliation role between Syria and Israel was ended aftermath of the Operation Cast Lead of Israel to Gaza and Turkey fell out with Israel rather.

Justice and Development Party government that has been in power at those times suspended the relations and kept its distant attitude.JDP's support to Hezbollah has been arisen from the attitude against Israel and Hezbollah's protectionist aspect towards the Muslims.However; Syrian President Bashar al-Assad who pointed gun to his own public with the Arab Spring was declared as *persona non grata* also by Turkey as done by the whole world after the massacres conducting by him.The demonization of Hezbollah that is in JD Party's black books is coming from which Hezbollah supported al-Assad.There has not been a Hezbollah practising protectorate of Muslims without discriminating against language, race and sect any more.There has been a Hezbollah pointing gun to all of the Muslims, particularly its own public.

Key words: JD Party (Justice and Development Party), Hezbollah, Demonization of Hezbollah, Israel, Iran.

GCRIS

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

CIA: Central Intelligence Agency (Merkezi İstihbarat Teşkilatı)

EMEL: Efvec El-Mukaveme El-Lübaniyye (Lübnan Direniş Tugayı)

FBI: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)

HAMAS: Harakat al-Muqawama al-Islamiya, İslami Direniş Hareketi

IŞİD: Irak Şam İslam Devleti

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı

MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı

MOSSAD: Ha-Mossad le-modi'in u-le-Tafkidim Meyuhadim (İstihbarat ve Özel Operasyonlar Merkezi)

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Organizasyonu)

PKK: Partiya Karkeren Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)

PJAK: Partiya Jiyana Azadiya Kürdistan

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

UNIFIL: United Nations Interim Force in Lebanon (Birleşmiş Milletler Lübnan Geçici Kuvveti)

GİRİŞ

Üç kıtayı birbirine bağlaması nedeniyle Ortadoğu bölgesi tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Ortadoğu bölgesi aynı zamanda tek tanrılı Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Musevilik gibi dinlerin doğduğu ve yeryüzüne dağıldığı bölge olması nedeniyle "Peygamberler Diyarı" olarak da anılmaktadır.

1979 yılında İran'da gerçekleşen devrimden sonra bölge de birçok değişim rüzgarı esmiş ve bu değişimler neredeyse bölgenin tümünde kendisini göstermiştir. Bu değişimler sonucunda dünya üzerindeki birçok devletin bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmelerini sağlamış ve bölge üzerinde farklı bir bakış açısının olmasını sağlamıştır.

Devrimin ardından bölgede başta İran'ın olmak üzere birçok ülkenin desteğiyle kurulan Hizbullah örgütü, kurulduğu andan itibaren bölgede ciddi anlamda ses getirmiştir. Hizbullah birçok mezhebin bulunduğu Lübnan'da kurulması ve İsrail ile sürekli bir çatışma zemini üzerinde ilişkilerini devam ettirmesi bölgenin ilerleyen zamanlarda ne kadar da hareketli olacağının göstergesi olmuştur. Hizbullah hem siyasi hem de askeri kanada sahip olmakla birlikte ideolojik olarak İran ve Suriye ile de güçlü bağlantıları bulunmaktadır.

Hizbullah'ın İran İslam Cumhuriyeti'ni referans alması sonucunda İran ile olan ilişkileri her daim samimi bir şekilde gelişmiştir. İran'ın ve Hizbullah'ın, Lübnan'da bir İslam devleti kurmak istemesi ve İsrail'i tamamen haritadan silmeyi hedeflemesi ikili ilişkileri her geçen gün arttırmıştır. Hizbullah Batı ülkeleri tarafından terör örgütü olarak anılsa da başta Lübnan olmak üzere Arap coğrafyası ve Ortadoğu'da kurtarıcı olarak görülmektedir. Hizbullah'a karşı bu şekilde bölge insanlarının büyük bir çoğunluğu tarafından saygı duyulmakta ve sivil toplum kuruluşu olarak görülmektedir. İran İslam Cumhuriyeti'ne bağlılığıyla bilinen Hizbullah dini ve siyasi ideolojisinde de On İki İmam'ın halefi olarak gördükleri Humeyni'yi tanımışlardı.

2000'li yılların başlarında AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte bölgede büyük bir değişim yaşanmış, TBMM'nin 1 Mart Tezkeresini onaylamamasıyla birlikte

Ortadoğu coğrafyasının ve bölge halkının gözü AK Parti'nin üzerinde olmasını sağlamıştır. Bu tarihten sonra AK Parti'nin bölge üzerinde yapmış olduğu açılımlarla birlikte Ortadoğu ülkeleriyle ilişkiler kuvvetlenmiş ve gözle görülür seviye de artan kardeşlikler meydana gelmiştir. Arap Baharı sürecine kadar bölgedeki birçok ülkeyle ikili ilişkiler geliştirilmiş ve Türkiye adeta Arap coğrafyasında model ülke olarak görülmüştür.

Hizbullah 2006'da İsrail ile savaşmasıyla birlikte AK Parti'nin Hizbullah ile arası gelişmeye başlamasının çevre ülkelere de yansıması olmuştur ve bu durumdan bölge ülkeleri etkilenmiştir. İran'ın Hizbullah ile arasında ayrılmaz bir bağın bulunması stratejik olarak düşünülmesi gerekmekle birlikte bu durum Hizbullah'ın motivasyonu açısından da son derece önemli olmaktadır. Çünkü arkasında her daim kayıtsız şartsız duracak bir İran bulunmaktadır. Hizbullah'ın Şiiliği benimsemesi, İran'ın, Lübnan'ın güneyindeki Şiilere ulaşması açısından son derece kritik olmuştur. Bu şekilde İran kendi ideolojisini yayma fikrini kullanmak istemektedir.

Suriye'nin ise Hizbullah ile olan ilişkisini ise İran'da olduğu gibi ideolojik olarak değil stratejik olarak görmek gerekmektedir. İran, Suriye ve Hizbullah'ın birçok konu da ortak çıkarlarının bulunması, bölgede birbirlerini her daim desteklemesine neden olmaktadır. Türkiye'nin Suriye ile ilişkilerinin üst seviye de olması, Arap Baharı'nın Suriye'ye uğramasıyla birlikte yerini geçmişte olduğu gibi savaş noktasına getiren bir noktaya getirmiştir. Bunun yansıması da dolaylı olarak Hizbullah üzerinde görülmüştür. Hizbullah'ın Esed'e fiili olarak destek vermesi sonucunda AK Parti ile olan bağlar tamamen kopmuş ve Türkiye, Suriye'de akan kanı durdurmak için politikalar üretmeye başlamıştır.

Bu çalışmada amaçlanan Hizbullah'ın İsrail ile olan mücadelesinde AK Parti'nin Hizbullah algısının oluşmasıyla birlikte, Arap Baharı sonrasında AK Parti'nin Hizbullah algısındaki değişimin analizi yapılmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye'nin Ortadoğu politikasını belirlemesindeki etmenler incelenmiş ve AK Parti'nin iktidara gelmesinden sonraki süreçte Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine ve Hizbullah'a olan bakışı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Analizi tüm yönleriyle ortaya koyabilmek için yapılan bu çalışmada ulusal kaynakların yanında yabancı kaynaklarda yakından takip edilmiş, mümkün olduğunca tarafsız bir bakış açısı sergilenmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili literatür taraması yöntemi çerçevesinde konu ile ilgili stratejik araştırma merkezlerinin rapor ve analizleri, akademik makaleler ve haberlerle birlikte Yüksek Öğretim Dökümantasyon Merkezi ve resmi kaynaklardan yararlanılmıştır. Türkçe kaynaklar tarandığı zaman doğrudan Hizbullah ile ilgili bulunan kaynakların yetersizliği gözlemlenmiş olup, Türkçe ve İngilizce kaynaklar kullanılarak, yurtdışında basılmış olan kitap, rapor ve makalelerin internet veri tabanlarından faydalanılmıştır.

Bu çalışmam esnasında yardımlarını benden hiçbir zaman esirgemeyen ve akademik çerçevede bana yol gösteren saygı değer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Hasan Ünal'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca bugünlere gelmemde üzerimdeki emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme en derin şükranlarımı sunarım. Bu çalışmanın tıpkı bende olduğu gibi ileride de bu konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalara katkısı olmasını dilerim.

OĞUZHAN TAŞAN

2015

GCRIS

BİRİNCİ BÖLÜM

HİZBULLAH'IN TARİHİ SÜRECİ VE GELİŞİMİ

1.1.Hizbullah'ın Doğuşu

1979 yılında gerçekleşen ihtilalden sonra İran'ın en önemli konularından birisi devrim ideolojisini yaymak olmuştur. İran'ın bunu gerçekleştirebilmesi için elinde uygun bir jeopolitik silah vardı; çünkü etrafında bulunan ülkelerde yaşayanların büyük bir çoğunluğu Şii inancına sahipti. İran bu durumu kendi lehine çevirerek İslam dünyasının önemli bir kısmının liderliğine soyunmak istemiştir. Bu girişimde Hizbullah İran için son derece önemli ve kilit bir noktada durmuştur.

Hizbullah, belirli bir doğum tarihi açıklamaktan kaçınmıştır; fakat kuruluşu Seyid Hasan Nasrallah'ın hocası, Seyyid Abbas Musevi'nin Necef'ten Bekaa'ya geldiği 1978 yılına kadar uzanmaktadır. 1981 – 1985 yılları arasında İran'ın Şam büyükelçiliğini yapan Ali Ekber Muhteşemi Hizbullah'ın ortaya çıkmasında önemli katkı sağlayan kişilerden birisidir. Muhteşemi Lübnan'da oluşan otorite boşluğundan iyi faydalanıp İmad Mağniyye, Hüseyin el-Musavi, Abbas el-Musavi ve daha sonra da Hizbullah'ın çekirdeğini oluşturan Suphi et-Tufeyli gibi önde gelen İslamcı kadrolarla düzenli olarak toplantılar gerçekleştirmiştir. Daha sonra İran'ın içişleri bakanı olan Muhteşemi, Hizbullah'ın liderliğindeki Lübnan deneyimini överek diğer İslamcı gruplara da Hizbullah'ı takip etmeleri için çağrıda bulunmuştur.[1]

Diğer taraftan Hizbullah'ın gelişmesine önemli katkılarda bulunan bir başka kişi de Mustafa Şamran'dır. Şamran Lübnan'a ilk gelen göçmenler arasında olmasının yanında İmam Musa Sadr'ın toplumsal kurumlarından sorumlu olduğu için Sadr'a çok yakın olmuştur. Şamran daha sonra kendi askeri örgütünü kurmuş ve bağımsız EMEL kampları kurulana kadar çoğunlukla Filistin kamplarında el-Dava ve EMEL kadrolarını eğitmişti. Hizbullah'ın kuruluşunda Sadr'a yaptığı yardımların ardından Şii cemaatinin

[1]Alagha, Joseph, **Silahlı Mücadeleden İktidar Partisine HİZBULLAH**, Doğan Kitap 2007, İstanbul, s. 37.

ve el-halaü'l-İslamiyye'nin (İslami Çevre) çeşitli kesimlerini bir araya getirmiştir. Bu sayede Kum ve Necef'teki din okullarında eğitim gören Lübnanlı gençlerin sayısında kayda değer bir artış meydana gelmiştir. Bu gençlerin arasında ileride önemli kadrolarda yer alacak kişiler de bulunuyordu. Böylece Hizbullah'ın dini ideolojisinin doğmasının belirginleşen safhası ortaya çıkmıştır. Daha sonra İslami Çevre üyeleri birleşerek 1979 yılında İran Devrimi'ne giden yolda kültürel bir örgüt olarak İslam Devrimi'ni Destekleme Komitesi'ni kurmuşlardır. Hizbullah bu komiteyi partinin çekirdeği olarak gördüğünden parti üyeleri Hizbullah'ın İran Devrimi'nden önce kurulduğunu belirtmektedir. İran Devrimi'nin ardından Abbas El-Musavi, öğrencileri ve diğer önde gelen isimler bir araya gelerek Lübnan Hizbullah'ını kurmuşlardır. Ancak Hizbullah'ın lider kadrosu İran Devrimi'nden önce oluştuğu için bu durumda Hizbullah'ın temellerinin 1960'lara kadar uzandığı söylenebilir.[2]

1.2.Hizbullah'ın Ortaya Çıkışındaki Etkili İsim: İmam Musa Es-Sadr

İmam Musa es-Sadr 15 Mart 1928 tarihinde Kum kentinde(İran) doğdu; Şiilerin en önemli dini eğitim merkezlerinden birisi olan Necef'te (Irak) okudu. Musa es-Sadr Tahran Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra Kum'da hukuk ve mantık dersleri vermeye başladı. 1954 yılında Necef'ten ayrılan Sadr, Seyyid Muhsin el Hakim ve Seyyid Ebu el-Kasım el-Küyi gibi tanınmış Ayetullahların rehberliğinde hukuk ve yöntem (usul; dinin başlıca unsurları) eğitimi aldı.[3] Musa es-Sadr 1958 yılında İran'dan ayrıldı ve yavaş yavaş kendisine yandaş bulmaya ve örgütlenmeye başladı. Bu şekilde Lübnan'da Şii cemaatinin lideri oldu.[4]

İmam es-Sadr, daha adil siyasi, toplumsal ve ekonomik bir sistem hedefine ulaşmaya çalışan Lübnanlı Şiileri etkin bir şekilde harekete geçirdi. Aynı anda iki cephede birden mücadele ederken Şiilerin haklarını savunmaktan geri durmamıştır. (1) Lübnan'ın siyasi yapısı içinde daha fazla temsil edilmek isteyen Şiilere adil yaklaşmaları için Lübnan devletine baskı yapmaya ve kulis oluşturmaya başladı; (2)

[2]Alagha, Joseph, **a.g.e.** s. 37 – 38.
[3]Alagha, Joseph, **a.g.e.** s. 30.
[4] Lübnanlı Şii cemaatinin temsilcisi Seyyid Abd el-Hüseyin Şerafeddin 30 Aralık 1957 tarihinde öldü. Şu anda Lübnan'ın çoğunluğu Şii olsa da Lübnan Cumhuriyeti'nin müftüsünün öteden beri Sünni olduğunu belirtmek gerekir.

aynı zamanda, Şii siyasi rakiplerinin gücünü kırmak için çabalamış ve bunun sonunda da Şiiler arasında iç çatışmalar çıkmıştır.[5]

Musa es-Sadr'ın yükselişi hızla sürdü ve 1969 yılında Yüksek Şii İslam Konseyi'nin başkanı oldu. 1975 yılında ise bir milis grubu siyasi gücünün yanında bir de askeri oluşumla yoluna devam etmek istedi. Bu milis gücün adı Efvec El-Mukaveme El-Lübaniyye (Lübnan Direniş Tugayı) ya da kısa adıyla EMEL'di. EMEL, toplumsal ve siyasi reformları amaç edinen eylemci bir hareketti. Örgüt askeri kanada da sahipti. Es-Sadr, EMEL'i Şiilerin daha adil bir şekilde temsil edilmeleri ve güvenliklerini sağlamak amacıyla, zulme ve devletin yozlaşmasına karşı mücadele etmek amacıyla kurduğunu kabul etmiştir. Es-Sadr yandaşlarına da yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir: "Askeri eğitim namaz gibi bir görevdir, silah taşımak Kuran taşımakla aynıdır." [6]

Bazı uzmanlar Es-Sadr'ın EMEL'i kurmasının gerisinde, Şiilere haklarını hizipçi militanlığın egemen olduğu siyasi bir arenaya taşımak için araç olarak kullandığını savunur. Hatta Es-Sadr'ın EMEL'i kurarak siyasi amaçlara ulaşmak için silahlı mücadelenin şart olduğunu belirttiklerini iddia etmişlerdir. Aslında Es-Sadr'ın EMEL'i kurmasının altındaki nedenin İsrail'in yol açacağı[7] ve Lübnan'ı ve özellikle güneyi saldırganlıklarının hedefi haline getireceği tehlikesini algılaması olduğu anlaşılmaktadır.[8]

Musa Es-Sadr Lübnan devletinin korunması altında, çok mezhepli bir sistem için çalışma göstermiştir. Fakat Es-Sadr eşitlik ve toplumsal adaleti sağlamak için Lübnan sistemini iyileştirmek istiyordu.[9] Es-Sadr'ın tutumu kendisine mezhebinin sınırlarının da çok üstünde bir popülerlik kazandırmış ve pek çok konuşmasında Lübnan'da farklı etnik grupların barışçı, üretken ve etkileşimli bir biçimde bir arada olmalarının önemini vurgulamaktaydı. Es-Sadr, Hıristiyan Lübnan vatandaşlarını da en az Şiiler kadar savunma niyeti ile hareket eder. 1975 yılında da Lübnan'da iç savaşın patlak vermesi ile

---

[5]Halawi, Majid, Alebanon Defied: **Musa Es-Sadrand the Shi'a Community**, Westview Press, Boulder, 1992, s.147,148,187.
[6]Alagha, **a.g.e.,** s. 33.
[7] Es-Sadr'a göre **"İsrail tam bir şerdir ve İsrail'le iş yapmak haramdır."** Bkz. Halawi,. S.147.
[8] El-Khazen bu görüşü savunmaktadır. Farid El-Khazen, **The Breakdown of the Stete in Lebanon: 1967-197,** I.B. Tauris Publishers, Londra 2000, s.306.
[9]Harik, Judith Palmer, **Hezbollah: The Changing Face of Terrorism,** I.B. Tauris, Londra 2004, s.22.

birlikte EMEL bu savaşta etkin olarak yer almış ve bir yandan da İsrail ile çatışmayı da sürdürmüştür.[10]

İmam Sadr, meşhur "İsrail salt kötülüktür" sloganının da sahibiydi. İnsanları onunla savaşarak vatanı işgalden kurtarmaya çağırıyordu. Nitekim Güney Lübnan'da ve çoğunluğu Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından gerçekleştirilen birçok askeri operasyona EMEL timleri de katılmıştır. Fakat İmam Musa es-Sadr bu gayretlerine fazla devam edemedi, kendisi Muammer Kaddafi tarafından düzenlenen törene katılma daveti sebebiyle bulunduğu Libya'da 31 Ağustos 1978 günü kaçırıldı ve başına ne geldiği halen tam olarak bilinmemektedir.[11] Es-Sadr'ın kaçırılmasından sonra Şiiler adeta kendilerini uçurumda buldular. Çünkü gelen liderler Es-Sadr'ın gösterdiği etkiyi yaratamamışlardı. Bu nedenle Şiilerin kendilerine yardım edecek bir lidere ihtiyaçları vardı ve beklenen bu yardım İran Devrimi sonrasında Humeyni'den gelecekti.[12]

1.3.Hizbullah'ın Ortaya Çıkışı

İran Devrimi, Arap dünyasındaki Şii topluluklarla ilişki kurma amacını saklamamıştı; zaten EMEL hareketinin önde gelen pek çok ismiyle sıkı bir bağlantısı da vardı.[13] İran'daki yeni yönetim daha geniş bir kitleye daha radikal ve devrimci mesajları yayarak EMEL'in laik ve ılımlı düşünceleriyle mücadele etmek için bazı kimseleri EMEL'in içine sızması için teşvik ediyordu. Bu kişilerden en tanınmışı Seyyid Hasan Nasrallah'tı.[14]

Bu tarihlerde artık EMEL örgütü ile radikal İslamcılar arasında gözle görülür görüş ayrılıkları ortaya çıkmaya başlamıştı. Bunun sebebi ise EMEL örgütünün lideri Nebih Berri'nin Lübnan hükümetine katılmaya karar vermesi ve Lübnan Devlet Başkanı tarafından İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesinden sonra İsrail ile mücadele etmek amacıyla kurulan Ulusal Kurtuluş Komitesi ile birleşmeye karar vermesi üzerine çıktı. Bu karar

---

[10]Alagha, **a.g.e.,** s. 34.
[11]Qassam, **a.g.e.,** s.17-18.
[12]Alagha, **a.g.e.,** s.35.
[13]Şarrara, Veddah, **Devlet Hizbullah; Lübnan Müctema'an İslamiyyen [The State of Hizbullah: Lebanon as an Islamic Society],** El-Nahar, Beyrut, 1997, s. 117.
[14] Nasrallah 1975 yılında, Güney Lübnan'da Tyre yakınlarında Bazuriye köyünde EMEL'in örgüt görevlisi olmuş 1979 yılında EMEL politbüro üyeliğinin yanında BEKAA'da da siyasi görevli olmuştur

Ayetullah Humeyni'nin öğretilerine ters düştüğü için bu davranış'ın İslami olarak görülmediğine hükmedilmişti. Bu yüzden EMEL'in bazı üst düzey yöneticileri protesto amacıyla Hizbullah (Allah'ın Partisi) partisine geçmişti. Böylece radikaller EMEL'den ayrılarak bazı Şii grupların (Dava Partisi İttihad el-Lübnanilil Talebe el-Müslimin (Lübnan Müslüman Öğrenciler Birliği) ve din adamları da dahil, İran'ın maddi yardımı ve Suriye'nin desteğiyle İsrail işgaline karşı bir İslami cihat hareketi olan Hizbullah'ı kurdular.[15] 1979 yılında İran'da gerçekleşen devrimden sonra İran'ın en önemli çabalarından birisi devrimi ihraç etmek olmuştu. Bu konuda Hizbullah kilit bir konumda bulunuyordu.

Hizbullah'ın kuruluşunda önde gelen isimlerden birisi de Seyyid Muhammed Hüseyin Fadlallah'tı. Lübnan'da saygın bir Şii din adamı olan Fadlallah, camilerde vaaz vererek insanları bilinçlendiriyordu. 1936 yılında Kerbela'da doğan 1966'da Lübnan'a gelen Fadlallah Hizbullah'ı kendisine yakın görmüştür. Bu yüzden Hizbullah'ın kendisine yaptığı daveti geri çevirmemiş ve kısa sürede örgütün manevi babası olarak anılmaya başlanmıştır. Buna karşılık Fadlallah hiçbir zaman Hizbullah'ın örgütsel yapısında yer almamış; fakat müçtehit olarak "Ayetullah" sıfatıyla Hizbullah yandaşlarını dini konularda etkilemiştir.[16]

Hizbullah'ın ilk kuruluş yıllarında ismi örgütle güçlü bir şekilde anılmaya başlamış ve hareketin doğuşuyla örgüt çatısı altında toplanan ve farklı İslami gruplardan gelen kimseler Fadlallah'ı, Humeyni'nin İslam anlayışını taşıyan bir sembol olarak görmüşlerdir. Bu durum Fadlallah'ın örgüt içinde hızla yükselmesini sağlamıştır. Ancak din bilgini olan Fadlallah tüm sahaları gözlemeye devam etmek istediği için örgütlü bir siyasi faaliyete karşıydı. Nitekim Fadlallah sadece kendi bakış açısıyla uyumlu eylem ve eğilimleri desteklemiştir.[17]

---

[15]Alagha, **a.g.e.,** s. 36.
[16] Boran, Yıldırım, **El-Fetih, Hamas, Hizbullah, Ortadoğu'da Direniş,** Siyah Beyaz Kitap, İstanbul 2011, s. 245.
[17] Boran, **a.g.e.,** s.245.

1.4.Hizbullah İsminin Bulunması ve Hizbullah Direnişi

Hizbullah ismi Kuran'ın şu ifadesinden ortaya çıkmıştır: "Ve kim, Allah'tan, Peygamberinden ve inananlardan yüz çevirirse bilsin ki hiç şüphesiz Allah'ın hizbine mensup olanlar (Hizbullah) galip geleceklerdir."[18] "Allah'a ve ahiret gününe inanan bir topluluğun, Allah'ın ve Peygamberinin sınırlarına aykırı hareket edip onlara karşı gelen birisini sever bulamazsın ve isterse onlar, babaları yahut oğulları, kardeşleri yahut da aşiretlerinden olsun. Onlar öyle kişilerdir ki Allah, gönüllerine iman nasip etmiştir ve onları, kendinden bir ruhla, imanla kuvvetlendirmiştir. Onları, kıyılarından ırmaklar akan cennetlere sokar, orada ebedi olarak kalırlar; razı olmuştur Allah onlardan ve razı olmuşlardır onlar da ondan; onlardır Allah'ın hizbi (Hizbullah); bilin ki şüphe yok, Allah'ın hizbi kurtulanların ta kendisidir." (Mücadele Suresi 22. Ayet.)[19] Bu şekilde Kuran'dan esinlenen Hizbullah, ismini bu şekilde oluşturmuşlardır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Hizbullah'ın kuruluşu 1978 yılına kadar uzandığını söyleyebiliriz ki, bu, aynı zamanda, İran Devrimi'ni başlatan Humeyni'nin gelişine rastlamıştır. Hizbullah Örgütü, EMEL Örgütü içinde var olan muhafazakar kesimin 1978 yılında Sadr'ın tek başına hareket eden ve Şii hareketin liderliğini ele geçiren Nebih Berri'nin politik çizgisine muhalefet olarak ortaya çıkmıştır. Avukat Nebih Berri'nin çizgisi seküler ve sol bir ideolojiye dayanmaktaydı. Ayrıca Berri Libya ve SSCB'den askeri ve ekonomik destek almaktaydı. Seyid Musa Sadr ise Lübnan toplumunu dini esaslar çerçevesinde değiştirmeyi planlıyordu.[20]

Hizbullah'ı kuran liderlerin referans noktaları İran İslam Cumhuriyeti idi. Hizbullah Örgütü, Lübnanlı Şii din adamları, EMEL Örgütü ve İslami Cihat gibi ana referans noktaları din olan örgütlerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu örgütler kendilerini kısa sürede göstererek Batı karşıtı eylemlerle isimlerini duyurmuşlardı. Hizbullah adını, direnişçilerinin intihar saldırılarının yanında İslami Cihat olarak bilinen ve 1983 yılında Beyrut'taki Amerikan Büyükelçiliğine düzenlediği ve 80 kişinin ölümüyle sonuçlanan intihar saldırısı ile duyurmuştur. Şii direnişçiler 23 Ekim 1983

---

[18] Maide Suresi, 56. Ayet.
[19] Qassam, Naem, Hizbullah, **Bir Hareketin Anlatılmamış Öyküsü,** Karma kitapları, İstanbul, 2007, s. 86-87.
[20] Ayhan, Veysel-Tür, Özlem, **Lübnan Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler,** Dora Yayınları, Bursa, 2009, s. 148.

günü ise yine Beyrut'taki Amerikan askeri üssüne düzenledikleri intihar saldırısıyla 241 Amerikan askerini öldürdüler. Bu saldırıya eş zamanlı olarak parti üyeleri Fransız askeri karargahını hedef alan başka intihar saldırısı düzenlediler.[21]

Grup	**Hedef**	**Yer**	**Sonu.**	**Tarih**
Hizbullah	İsrail Askeri Üssü	Sur	90 ölü	Kasım 1982
Hizbullah	İsrail Askeri Üssü	Sur	29 ölü 30 yaralı	Ekim 1983
İslami Cihat	ABD Büyükelçiliği	Ras/Beyrut	80 ölü	Nisan 1983
İslami Cihat	ABD Üssü	Beyrut Havaalanı	241 ölü	Ekim 1983
İslami Cihat	Fransız Üssü	Beyrut	80 ölü	Ekim 1983

Kaynakça: Veysel, Ayhan- Özlem, Tür, Lübnan Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler, Dora Yayınları, Bursa, 2009,s, 150.

Batılıların hedef alındığı bu saldırıların artması üzerine önce İtalya ve onları müteakiben Fransa ve İngiltere askerlerini Lübnan'dan çekmek zorunda kalmıştır. Bu ülkelerin ardından ABD'nin de askerlerini çekmesi sonucu Maruni lider Emin Cemayel, İsrail yerine Suriye ile ortak hareket etmek üzere Şam'a sık sık gitmiştir.[22] ABD'nin askerlerini çekmesi üzerine İsrail bölgedeki gücünü koruyabilmek için Lübnan'a daha fazla asker sevk etmek zorunda kalmış; buna rağmen Şii direnişini kontrol edememiştir.

1.5.Hizbullah'ın Dini İdeolojisi

Hizbullah'ın dini ideolojisini oluşturan unsur Şii ideolojisidir. Geleneksel olarak, On İki İmamcı Şii cemaatleri inancın temeli olarak İmama'ya (İmamlık öğretisi) inanmaları, kişisel çıkarları için mütevekkil bir uygulama olarak takiye (doğru olmayan fakat uygun bir çare olarak gerçeği gizleme) yapmanın ve çıkarlarını savunmak için

[21]Maaz, Zeev, **Defending the Holy Land: Critical Analysis of Israel's Security and Foreign Policy,** Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2006, s.200.
[22]Asaf, Hüseyin**, Orta Doğu'da Devlet ve Terör,** Çev. Taha Cevdet, 2. Baskı, İstanbul, Pınar Yayınları, 2001, s. 282-283.

eylemci bir uygulama olarak sonraki aşamada tabia (seferberlik) yapmanın gereğine inanmışlardır.[23]

Şii inancının en ayırıcı özelliği İmama yani İmamlık öğretisidir. Şiiler Allah'ın Peygamber'e halef olarak Hz. Ali'yi seçmesini, Hz. Ali ve onun iki oğlu Hasan ve Hüseyin'i de İmam olarak belirlemesini bildirdiğine inanırlar. Peygamber İmamlıkta Ali'den sonra gelecek on bir İmam'ı belirleyecektir.[24] Böylece o andan itibaren imamlar haleflerini belirlemişlerdir. Şii öğretisine göre, imamlıkta haleflik yalnızca Nas (vahiy) yoluyla belirlenir ve imamlar yanılmazlar.

Şiiler, başarı ve zafer kazanma olasılığı azaldığında ya da büyük bir tehlike ile karşılaştıklarında takiye yoluna gitmişlerdir. Bu uygulama Şiilik henüz ilk gelişme aşamasında bir yer altı eylemi iken, siyasi meselelerde üstünlüğü ellerinde tutan Sünni çoğunluğa karşı kullanılmıştı. Böylece takiye, Şii öğretinin önemli bir öğesi olarak Şiiler tarafından kullanıldı.[25]

Şiilikte tabia ise diğer İslam mezheplerinde olduğu gibi savaşçı bir uygulamadır ve mezheplere göre değişiklik gösterebilmektedir. Tabia seferberlik eylemi olarak bilinir; oysa Şiiler Allah'ın kurallarını ya da İslami şeriatı, İslami düzeni yerleştirmek için seferber olurlar, güç elde etmeye ve yönetimi ele geçirmeye çalışırlar. [26]Tarihsel olarak, On İki İmamcı Şiilik, uygulamalarını ve Arapça tabia, Farsça "basiç" olarak tanımlanan kavramlarda bulan tevekkül ve eylemcilikle nitelendirilmiştir.[27]

Dini bir ideoloji olarak Şiilik, yandaşlarından ya savunma ve koruma ya da devşirme biçimini değiştirmek isteyen belirli bir sosyopolitik düzen içinde işlev yapar. Şii din ideolojisi, hem toplumun eleştirel bir değerlendirmesidir hem de Allah'ın iradesini bu dünyada mümkün olduğunca gerçekleştirmek için, duruma göre ya

---

[23]Alagha**, a.g.e.,** s. 75.
[24]Arjamand, Said Amir, **"Political Theory and Practice"** in: Seyyed Hossein Nasr, Hamid Dabashi, and Seyyed Hossein Nasr Hamid Dabashi, and Seyyed Vali Reza Nasr (hazırlayanlar), Expectation of the Millennium: Shi'ism in History, State University of New York Press, New York: 1989, s. 110.
[25]Alagha**, a.g.e.,** s. 81.
[26]Saceddin, Abdulaziz, **"Activist Shi'sim in Iran, Iraq and Lebanon",** in: Martin Er Marty ve R. Scott Appleby, (hazırlayanlar), Fundamentalisms Observed, c. I. The University of Chicago Press, Şikago, 1991, s. 421.
[27] Lewis, Bernard, **"The Shi'a in Islamic History",** İn: Kramer, Martin (hazırlayanlar), Shi'sim, Resistance, and Revolution Westview Press, Boulder, co., 1987, s.32.

mütevekkil bir otoriteye ya da eylemci bir köktenciliğe dayanan bir eylem programıdır.[28]

Tabia kuramı İmam Hüseyin'e kadar uzanıyor görünse de, bu kuramın On İki İmamcı Şiiler tarafından başarıyla uygulanması yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğindedir. Kısaca ifade etmek gerekirse, Tabia Hüseyin'le başladı, ardından yüzyıllarca suskun kaldı; ancak 1960'ların başlarında İmam Humeyni tarafından yeniden diriltildi. İman Hüseyin taklit edilerek, tabia 1979 yılında İslam Devriminin zaferiyle somutlaştı.[29]

İmam Humeyni aslında takiye uygulamasını kabul etmemiştir; çünkü ona göre takiye uygulaması insanoğlunun şeriata aykırı davranmasına yol açmaktadır. Humeyni'ye göre takiye şeriatın bir ilkesi olmasından ziyade kuralın bir istisnası ve bağlayıcı özelliği olmayan bir gerekliliktir. Humeyni seferberlik ve siyasi eylemcilikten yanaydı. Bu yüzden Mehdi'nin ortaya çıkması için günahların artması gerekliliğine karşı çıkmıştır. Humeyni takiye uygulamasını yalnızca dini yasalara ve adetlere karşı kişinin kendisini koruması için meşru olduğunu düşünür. Fakat Humeyni takiye uygulamasının artık İslam devletinde son bulduğunu da vurgulamıştır. İslamiyet tehlikeye girerse artık takiye uygulamasına gerek olmadığını söylemiş, ulemanın da takiye yapmamasını ve adil olmayan yönetimler içinde kesinlikle bulunmamak gerektiğini emretmiştir. İmam Humeyni'ye göre Şiilerin mütevekkil olmasına katkıda bulunan diğer bir etmen de Gizli İmam'ın yokluğunda yönetimlerin yolundan saptığı ve adaletsiz olduğu inancı idi.[30] Bu durum Şii bilginlerinin yandaşlarına yönetime teslim olmamaları yönünde uyarılarda bulunmalarına neden olmuştu, çünkü bu yönetimler adaletsiz siyasi düzeni lanetleyen inançlarından dönmüş sayılmıştı. İmam Humeyni Velayeti el-Fakih (hukuk bilimi)[31] yöntemiyle devlete ve halka yol gösterici olmuştur. Velayeti el-Fakih, dinin bütün alanlarında en adil ve bilgili olan hukukçuların koruyuculuğunu gösterir.[32] Humeyni'ye göre el-Fakih sadece dini değil siyasi liderlik anlamında da uygulanmalıydı. Bu yüzden de her Şii Fakih'e itaat etmek zorundaydı.

---

[28]Saceddin, **a.g.e.,** s.420.
[29]Alagha, **a.g.e.,** s.85
[30]Sobelman, Daniel, **Rules of the Game: Israel and Hizbullah After the Withdrawal from Lebanon**, Memorandum No. 69, Tel Aviv University: Jaffee Center for Strategic Studies, Ocak 2004, 45.
[31]Hukuk bilimi ya da hukukçunun yönetimi.Velaya'nın tanımı: Yönetim, manevi rehberlik.
[32] İmam Humeyni, **El-Hüküma El-İslamiyye**, s.45.

Velayeti el-Fakih kuramı 1960'larda Humeyni tarafından ortaya atılmış ve Şii mezhebinin ideolojik temelleri üzerine oturtulmuştu. Humeyni'nin Velayet-i el-Fakih kuramı Şii mezhebinin "İmamet" kurumunun devamı olarak geliştirilmiştir. Şiilere göre peygamberin ölümünden sonra müslümanları yönetmek imamların sorumluluğundadır. Şiiliğe göre 12. İmamın hicri 260 yılında kaybolmasının ardından Gaybet Dönemi başlamıştır. Gaybet dönemi, Gaybet-i Suğra (Küçük gizlilik) ve Gaybet-i Kübra (Büyük gizlilik) (12. İmamın tekrar zuhur edeceği zamana kadar olan dönem) olmak üzere ikiye ayrılır. Gaybet inancı takiyye ile bütünleşerek uzun yıllar suskunluğa yol açmış ve kitleleri pasifize etmiştir. Ancak zamanla imamın görevleri tartışma konusu yaratmıştır. Safeviler döneminde Şiiliğe bakış açıları yönünden, Usuli ve Ahbari olarak ikiye ayrılan ulemanın Usuli ekolüne göre, Şii toplum gaybet döneminde fukahanın içtihadına göre hareket etmek zorundadır; çünkü toplumun başıboş bir şekilde yürümesi olanaksızdır. Bu nedenle içtihat derecesine ulaşmayan kimse müçtehide uyacaktır. Bu gelişmeler 19. yüzyılda Merce-i Taklit kavramının yerleşmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda Şiilik için en önemli soru imamların olmadığı dönemde "ne yapmak gerekir?" olmuştur. Bu şekilde Velayet-i Fakih kuramı ortaya çıkmıştır. Buna göre kayıp olan imam,[33] İslam toplumlarının yönetilmesi ve hükümetlerin kurulması görevini müçtehitlere vermiştir.[34] Din bilginleri peygamberlerin mirasçıları oldukları için toplumu yönetmek onların hakkı ve görevidir. Peygamberler ve imamlara özgü "velayet" (mutlak otorite) fakihler[35] için de geçerlidir. Böylece Humeyni Velayet-i el-Fakih isimli eseriyle, İslam dininin siyasal iktidara gelmesini savunmuştur.[36]

Humeyni'nin velayeti el-Fakih öğretisine katkısı, Gizli İmam'ın yokluğunda İslam düzeninin kurulmasını sağlayan On İki İmam'ın Büyük Gizlenişinden sonra ilk kez İmama (imamlık) ve Velaya'yı bir kişide birleştirmesidir. Aslında, velayet el-Fakih, Büyük Gizleniş döneminde Gizli İmam adına bütün dini, toplumsal ve siyasi meselelerde yetkiler tek bir kişiye verilir ve kendisi tarafından uygulanır. Tüm İslam alemi içinde Şiilere göre yıllarca süren önemi bundan kaynaklanır; çünkü onlar İmamlık

[33] İran Şiilerine göre 12. İmam kayıptır. 12. İmam "İmam Mehdi" olarak bilinmekte ve 12. İmamın geri dönmesi beklenmektedir.
[34] Müçtehit, dini konularda fetva yetkisine sahip olan kişiye denilmektedir.
[35] Fakih, dinin ahkâmı konusunda fetva verme yetkisine sahiptir.
[36]Gürkaş, Berna, T.C. Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Bölgesel Bir Güç Olarak İran'ın Jeopolitik Konumu,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 76-77.

ve Velaya tek bir kişide birleşinceye kadar adil bir hükümetin kurulamayacağına inandılar. Şiilere göre imamlar en yüksek dini ve siyasi yetkilidir. Bu yüzden İmam gibi Fakih de Allah'ın insanoğluna hücceti[37] sayılır, dolayısıyla her Şii'nin zorunlu olarak itaat etmesini vacip kılar.[38]

İmam Humeyni, İslami bir düzen kurmanın gerekliliğini vurgulamıştır: "Muhammed Peygamber'in yönetimini kurmayı bildiren emirlere uyma gereğinin, onun dönemiyle sınırlı ya da kasıtlı olmadığı kabul edilir; bunlar daha çok onun ölümünden sonra kesintisiz bir süreçtir." İmam Humeyni, kendisine Kuran'dan ayetleri referans alarak, İslamiyet'in emirlerinin belirli bir yer ve zamanla sınırlanmadığını, aksine sonsuza kadar yerine getirilmesi gereken dini görevler olduğunu eklemiştir.[39] Humeyni bu gerekçelerle, genel olarak Müslümanların, özellikle Müslüman halkı aydınlatacak İslami düzen kurma yükümlülüklerinin (vacip) olduğunu belirtmiş ve kuvvetle savunmuştu. Halkı hakları konusunda bilinçlendirmiş, adaletsizliğe ve zulme son vermek hakkında uyarmıştı. İslami olmayan her sistemin çoktanrıcılık (politeizm) olduğunu ve yöneticisi zulmedeni ise yasadışı (tağut/tagut) olarak görmüştü. Yeryüzünde yozlaşmanın önünü kesmek, bunun için de çoktanrıcılığı ve yasadışı yönetimin ortadan kalkması gerektiğini düşünmüştü. Halka doğru yolu göstermek, müslümanları düşmanların vesayetinden korumak ve onların müslümanların işlerine karışmasını önlemek konusunda da bilgilendirmişti.[40] Böylece Fakih, bütün yasama, yürütme ve yargı konularında son sözü söyleyen tek kişidir.

Sonuç olarak her ne kadar Velayeti el-Fakih öğretisinin kökleri geçmişe gitse ve tek başına İmam Humeyni'ye yüklenemese de, Humeyni, öğretinin tekrardan düzenlenmesini ve uygulanmasını sağlayan ilk kişidir.

---

[37] Delil, kanıt.
[38] Humeyni, Ayetullah, **İslam Fıkhında Devlet,** Çev. Hüseyin Hatemi, Düşünce Yayınları, İstanbul, 1979, s.63.
[39] Humeyni, **a.g.e.,** s.53-54.
[40] Humeyni, **a.g.e.,** s. 40.

1.6.Humeyni'nin Cihat Anlayışı

Humeyni'ye göre küçük (askeri) cihat ve şahadet ile büyük (gizli cihat) cihat ayrımı vardı. İmam Humeyni, İslamiyet'in ve müslümanların kafirlere, zalimlere karşı korunması gibi meselelerde el velayeti el-Fakih'e uyulmasının zorunlu olduğunu açıklamıştır.[41]Humeyni küçük cihatı özveriyle kullanmıştır. Özveri ve şahadet olmadan hiçbir şekilde kazançlı çıkılamayacağını savunmuştur. Humeyni cihat ve şahadet arasındaki ilişki hakkında, şahadeti uygulayan insanların zafer kazanacağını ve onların cennetle müjdelendiğini söylemiştir. Humeyni, şehitlere farklı bir gözle bakmış, onlara farklı bir konum vermiş, kendisi de dahil halkın onlardan farklı olduğunu belirtmiştir.[42]Humeyni, müslüman cemaatini ve topraklarını ya da sınırlarını tehdit eden bir düşmana karşı hep birlikte ülkeyi savunmak için kendilerini feda etmenin meşru olduğunu bildirmiştir.[43]

Humeyni'ye göre büyük cihat ise insanoğlunu güçsüzleştiren, maddi unsurlara kaptıran ve bunlardan arınarak gerçekliği değiştirmeye çalışan bir süreçtir. Büyük cihatı uygulayabilmek için insanların tüm dünyevi hazları bırakmak, dünya nimetlerine karşı duyulan sevgiden vazgeçmek ve Allah'a olan sevgiyle meşgul olmaktır. Humeyni, insanların iyinin ve kötünün er ya da geç ortaya çıkacağını ve öbür dünyada buna ulaşılacağını söylemiştir. Humeyni, bunlara inananların gelip geçici olan bu fani dünya üzerinde nefislerini kontrol etmelerini, eylemlerini yüceltmelerini ve adımlarına dikkat etmelerini söylemiştir.[44]

Humeyni bu konuda nefsin nasıl arınacağını ve temizleneceğini ve ahlakın düzelmesi için bu sürecin nasıl mümkün olacağını açıklamıştır. Allah'ın insanları kötü alışkanlıklardan, yolsuzluktan ve ahlaksızlıktan kurtarması ve onlara erdemi, güzel

---

[41]Alagha, **a.g.e.,** s.98.

[42] Hz. Muhammed Peygamber'in Hadisi:" Şehitlerin, ben de dahil olmak üzere Peygamberlere yüklenemeyecek saygınlığı vardır."

[43]" Allah'a ve Peygamberine inanın, Allah yolunda malınızla canınızla savaşın(cihat açın). Bunun sizin için çok daha hayırlı olduğunu keşke bilseydiniz. İşte o zaman günahlarınızı bağışlar, size altından ırmaklar akan bahçelere alır, Cennet Bahçesinde yaşatır. İşte en büyük zafer budur.(49;15)" , "Gerçekten de müminler, Allah'a Peygamberine inananlar, ondan sonra asla kuşkuya düşmeyenler, gene de Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır. Doğru olanlar onlardır. (9;41)"

[44] İmam Humeyni, **Cihad-ı Ekber, Nefsle Mücadele,** Çev. Ali Nurhah, İstanbul, 1989, http://www.islamkutuphanesi.com/turkcekitap/online/cihad-i-ekber/index.htm, Erişim tarihi: 10.08.2014.

davranışları ve ahlaki değerleri öğretmeleri için peygamberlerini gönderdiğini söyler.[45] Humeyni'ye göre gerçek, insanın günahları ve bedensel istekleri şeklindeki örtülerle insanlardan gizlenmektedir. İnsanoğlu bedensel arzuları hayatında ön plana çıkardığı takdirde küçük cihatı gerçekleştiremez. İnsan bunu başarabilmek için önce içinde bulunduğu anı yaşamalı ve Allah sevgisini ruhunda yaşamalıdır. Bunu da ancak kendisini ibadete vererek ve Allah'a iman ederek gerçekleştirebilir. İnsan ancak o zaman Allah'tan başka her şeyden uzaklaşıp saygınlığa ulaşır. Müslümanlar bu şekilde davranarak cihatla meşgul olmalıdır. Humeyni bu yüzden cihat demiştir.

Sonuç olarak küçük cihatla büyük cihatı ayıran genel Şii anlayışına dayanan Humeyni, büyük cihatla meşgul olmayan bir Müslüman'ın gerçekten inançlı olmadığını ileri sürerek büyük cihat buyruğunu genişletmiştir.

1.7.Hizbullah'ın Temel Dini İdeolojisini Uygulaması

Hizbullah yandaşları, On İki İmamcı Şii olarak, On İki İmam'ı tanır ve dini otoritelerine saygı gösterirler. Fakat Şiilikte ölmüş bir kimseyi taklit etmek sapma olarak görüldüğünden Hizbullah hata yapmayan; Kuran, hadisler ve şeriat hakkında tam bilgi sahibi olan yaşayan imamı tanımanın gerekli olduğunu savunmuştur. Hizbullah bu noktayı özellikle benimser; çünkü İslam'ın gerçeği hakkında bilgi sahibi olanlar yalnızca Allah, Peygamber ve Ehl-i Beyt'tir. Hizbullah, İslam Cumhuriyeti'nin resmi merci olan Humeyni'ye ılımlı bakmış ve Büyük Gizleniş'ten sonra çağdaş tarihte İmam el-Mehdi'nin vekili unvanı olarak fakih görevi yapmasına ve dini otoritesine büyük saygı göstermiştir.[46]

Hizbullah Humeyni'nin Velayet-i Fakih'ini dini ideolojisinin mihenk taşı olarak görmüş ve her uygulamasında buna göre hareket etmiştir. Hizbullah en başından itibaren On İki İmam'ın halefi olan İmam Humeyni'yi kabul etmiş ve liderliğini benimsemiştir. En bilgili kişi olarak gördükleri Humeyni'nin emirler ve yasaklarına uymak zorundaydılar. Hizbullah Humeyni'yi hukuk bilgini olarak gördüğünden dini sorumlulukları bakımından ona mutlak sadakatle bağlılıklarını ilan etmişlerdir.

---

[45] İmam Humeyni, **a.g.e.,** http://www.islamkutuphanesi.com/turkcekitap/online/cihad-i-ekber/index.htm, Erişim tarihi: 10.08.2014.
[46] Alagha, **a.g.e.,** s. 104.

Humeyni, dönemin Savunma Bakanı Yardımcısı Hamaney'i Hizbullah'la ilgilenmesi için görevlendirdi ve böylece o günden itibaren Hamaney Hizbullah'ın manevi babası olmuştur. İşte bu yüzden Hizbullah kurulduğundan bu yana İmam Humeyni'nin Hamaney tarafından kendilerine bildirilen görüş ve düşüncelerine uyar.[47]

Hizbullah'ın dini ideolojisinde cihat İslam inancına göre dayanak noktası olmuştur. Hizbullah'ın dini ideolojisi, küçük askeri cihat hakkındaki Şii anlayışına ve Humeyni'nin de görüşüne uygundur. Bu anlayış Kuran'da şöyle geçmektedir: "Allah uğruna [Cihad ile] uğraşın, çünkü uğraşmanız gerekir. O sizi seçti ve din hakkında üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi –babanız İbrahim'in dininde olduğu gibi Peygamber size şahitlik edebilesiniz ki sizi hem daha önce hem de bu kitapta [Kuran] Müslümanlar olarak adlandırdı. O halde namaz kılın, zekat verin ve Allah'a sıkıca sarılın o sizin Rabbinizdir. O ne güzel Efendidir, ne güzel yardımcıdır!"[48] Hizbullah bu ayetten yola çıkarak Humeyni gibi inananların cihat yaparak cennete, kafirlerin ise cehenneme gideceklerini söyler.

Hizbullah'ın dini ideolojisinde cihad, cephede kişinin kendisini düşmana karşı elinden geleni yapması olarak yorumlanır. Hizbullah cihadı, bu cihadı cennete girmek için Allah ile mubayaa'ya (Allah'a saygı ya da sadakat) dayalı bir sözleşme (sözsüz anlaşma) olarak tanımlar: "Allah müminlerden canlarını ve mallarını cennet kendilerinin olma üzere satın almıştır. Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve öldürülürler. Bu Allah'ın Tevrat'ta, İncil'de ve Kuran'da üstlendiği gerçek bir sözdür! Kim Allah'tan daha çok sözünde durabilir. O halde O'nunla yaptığımız bu alışverişlerinizden ötürü sevinin. Gerçekten bu, büyük başarıdır.[49]

Hizbullah üyeleri fakihin emirlerine kayıtsız şartsız uymaktadır. İmam Humeyni gibi Hizbullah'ın dini ideolojisi de cihadı nefsin ve servetin feda edilmesine dayandığını vurgular. Cihadın faydası hep birlikte mücadele ile görülür, çünkü düşman saldırılarının temelinde teslim olmaya zorlamak için fiziksel ve ruhsal acı vermek ve umutsuzluğa düşürmek yatar. Cihat, her ne kadar Hizbullah'a ciddi kayıplar verdirse de, yetkili ve

---

[47]Alagha **a.g.e.,** s. 106.
[48]Kuran, Hac Suresi 78. Ayet.
[49] Kasım, El-Harb El-Sadise: **Eictiyah El-Sahyuni Li-Lübnan 1982 [The Sixth War: The Zionist Invasion of Lebanon 1982]**, c,2, bölüm 3, Dar El-Manar Li-İntac, El-Mar'i ve El-Tevzi, Beyrut 2002, s. 55.

sorumlu fakih tarafından gerekli kılınan ve açık bir şeri amaca dayanan ve düşmanı engellemek için kullanılan bir savunma aracıdır. [50] Fakihin kararları son derece önemlidir, son söz onundur ve kararları tüm müslümanları bağlar.

1.8.Hizbullah'ın Siyasi İdeolojisi

"Kim Allah'ı, Elçisini ve müminleri dost tutarsa (bilsin ki) galip gelecek olanlar yalnız Allah'ın taraftarlarıdır" [51] düşüncesini benimseyen Hizbullah kendi kuruluş bildirgesi olan Açık Mektup'ta, kendisini dünya üzerinde tüm ezilenlerin çıkarlarına ve toplumsal, ekonomik ve siyasi adalete sahip olmaları için sürekli hizmet eden bir parti olarak gösterir. Hizbullah, bütün Müslüman ülkeleri kapsayan Üçüncü Dünya ülkelerini ezilenler olarak görür. Hizbullah'ın Siyasi Kurul Başkanı olan Seyyid İbrahim Emin es-Seyyid'e göre, müstedafin (ezilmişlik, güçsüzlük) dünyadaki tüm haksızlığa uğrayanları ilgilendirmektedir. Ayrıca, zalimlerle savaşan tüm müslümanlar'ın ve Hıristiyanlar'ın Hizbullah'ın dostu olduğunu söylemiştir.[52]

Ayetullah Fadlallah ezen ve ezilen kavramını siyasi-ideolojik olarak dile getirmiştir. Fadlallah, dünya tarihini kendini beğenmiş zalimlerle, zayıf ve ezilmiş mazlumlar arasında, adaletle adaletsizlik arasında gerçekleşen sürekli bir mücadele olarak tanımlamış ve İslami zulüm kuramını önermiştir. Fadlallah, ekonomik ve siyasi emperyalizmi kınayarak, zulme, sömürgeciliğe, emperyalizme ve siyonizme mefasid (kötülükler ve ahlaksızlar) gözüyle bakmış ve ezilenlerin mefasid'e karşı güç kullanmalarını istemiştir. Zulmün ezilenleri kimliksizleştirdiğini ve küçük düşürdüğünü savunmuştur. Fadlallah müstedafinin Kuran'da yer alan ve ezilenlerin toplumsal, ekonomik, siyasi sömürü ve yabancılaşmanın acısını çektiği bundan dolayı da yoğun bir çaresizlik hissettiğini gösteren bir kavram olduğunu söyler. Fadlallah'a göre Kuran ezilenleri ayaklanmaya davet eder.[53]

Hizbullah, Müslüman olmayanlara karşı "Açık Mektup"ta da belirttiği gibi zorlamada bulunmuyor, hoşgörüyle yaklaşıyordu. Siyasi bildirimlerinde Marunizm'in

---

[50] Kasım, **a.g.e.,** s. 53.
[51] Maide 56
[52]Alagha**, a.g.e.,** s.125.
[53]Alagha, **a.g.e.,** s.128.

ikiyüzlü olduğu söylenerek onlara karşı hoşgörüden sorumlu olmadıklarını açıklıyordu: "Münafıklar sana geldikleri zaman:" Senin muhakkak kendisinin elçisi olduğunu Allah bilir ve Allah münafıkların yalancı olduklarına tanıklık eder. (Münafikun suresi, 1. Ayet)[54]

Açık Mektup'ta "Hiç şüphesiz siyasi Maruniliğin "Lübnan Cephesi" ve Lübnan Güçleri" gibi aygıtları vasıtasıyla izlediği siyaset Lübnanlı Hıristiyanların barış ve istikrar içinde yaşamalarını güvence altına alamaz. Çünkü bu siyaset dar görüşe, hizipsel ayrıcalıklara ve İsrail ile işbirliğine dayanmaktadır. Lübnan'da yaşanan facialar da bu sorunu sabitleştirmiş ve Lübnan'daki iç savaşın ortaya çıkmasında ana etken olmuştur. Sonunda da Hıristiyanlar, müttefikleri olan Amerika, Fransa ve İsrail'den yardım istediklerinde cevap bile alamamışlardır.[55]

Hizbullah Açık Mektup'ta, Hıristiyanlara şöyle seslenmektedir:

"Ey Hıristiyanlar! Düşüncelerinizi nefret doğuran taifecilikten uzaklaştırın. Aklınızı bencillik taassubunun zincirlerinden kurtarın. Gözlerinizi iyi niyetli Müslüman ve İslam'a açın, mutluluğunuz ve kurtuluşunuz buna bağlıdır. Bu çağrıyı Müslüman olmayan bütün ezilenlere yapıyoruz. Etnik olarak İslam'a mensup olan insanları da dinlerinin yükümlülüklerini ifa etmeye ve dinle uyuşmayan fırkacı taassuplarını da bir kenara bırakmaya davet ediyoruz."[56]

Hizbullah, ilk demeçlerinde İslami Direniş'in amaçlarından birinin İsrail'in tamamen yok olması olduğunu belirtmiştir. Hizbullah en büyük askeri, siyasi ve ideolojik direnişini bu düşünceye dayandırmış ve bu düşünce üzerine kurmuştur. Demeçte Siyonist varlığın yasadışı olduğunu, Filistin topraklarında hakkının bulunmadığını ve hiçbir Arabın ve müslüman'ın İsrail'i tanıma ve meşruiyet kazandırma hakkının olamayacağını ifade etmiştir.[57]

Hizbullah Açık Mektup'ta İsrail'e karşı ideolojik düşmanlığını "Siyonist rejimin daha kuruluşundan itibaren saldırgan tutumlu olduğuna, gasp edilmiş topraklar üstünde

---

[54] Hizbullah'ın 31 Mayıs 1986 tarihinde yayımladığı siyasi bildiri

[55]Allahyari, Mustafa, **Direniş'in Dili, Bilinmeyen Yönleriyle Seyyid Hasan Nasrallah,** Çeviri: Ozan Kemal Sarıalioğlu, İbrahim Erkir, Feta Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.324.

[56]Allahyari, **a.g.e.,** s.326.

[57] Hizbullah'ın Kasım 1984 tarihinde yayımladığı **"İsrail ile Görüşmek Dinen Yasaktır"** başlıklı siyasi bildiri, Alagha, a.g.e., s.137.

ve müslüman bir halkın haklarının ortadan kaldırılması üzerine kurulduğuna inandığını vurgulamıştır. Bu yüzden de mücadelesinin bu devletin tamamen ortadan kaldırılmasına kadar süreceğini belirtmektedir." Hizbullah diğer demeçlerinde de İsrail'in yok edilmesi gerektiğini, Müslüman topraklarını gasp ettiğini ve yayılmacı bir politika izlediğini dile getirmeye devam etmiştir. [58]

Hizbullah, İsrail işgaline ve baskısına karşı Açık Mektup'ta "İşgal edilmiş Filistin" olarak söz ederek İsrail'in ortadan kaldırılması ve 1948 yılındaki Filistin'in geri verilmesini istemiştir. Ayrıca uluslararası toplumun ezilenlerin faydasına olumlu bir adım atarak İsrail'in yok edilmesini ve 1948 yılındaki Filistin'in eski haline döndürülmesini talep etmiştir.[59]

Hizbullah'ın siyasi ideolojilerinden birisi de müslümanlar arasında yaşanan uyuşmazlıkların sonuçlandırılmasıdır. Hizbullah Açık Mektup'ta Müslümanlara, "Sizleri birbirinize karşı kışkırtmak, birliğinizi zedelemek ve Şiiler ile Sünniler arasındaki mezhep duygularını ateşlemek için beraberliğinizi parçalamaya yönelik sömürgeciler olacaktır. Onlar aranızı bozmadan, doğal kaynakları ve zenginlikleri kontrol edemeyeceklerdir. Sömürgeciler şimdi ise Müslümanlar arasında anlaşmazlık çıkarma görevini satılık hukukçulara, bilim adamlarına ve feodal liderlere (zuama) bıraktılar. Allah, müslüman birliğinden yanadır. Aranızda "böl ve yönet" politikasının uygulanmasına müsade etmeyin ve bununla Kuran yardımıyla savaşın". [60] diyerek uyarmıştır.

Hizbullah, Batı ile ilişkilerinde Humeyni'den etkilenmiştir. Humeyni "başımıza gelen her şeyin altından Amerika çıkmaktadır." diyerek ABD ve İsrail'e karşı düşmanlığını her seferinde dile getirmiş ve ABD ve İsrail ile mücadelenin önemine vurgu yapmıştır. Bu çerçevede ABD ile mücadelede ABD askerinin bozguna uğratılması gerekliliği ifade edilmiş ve ABD'nin NATO'daki müttefikleriyle birlikte Lübnan'dan çıkmasına yol açan "direniş" örnek olarak gösterilmiştir.[61]

[58]Allahyari, **a.g.e.,** s. 328.
[59]Allahyari, **a.g.e.,** s.339.
[60]Alagha, **a.g.e.,** s.252.
[61]Allahyari, **a.g.e.,** s.315.

Açık Mektup ABD, İsrail ve NATO'yu tehdit olarak görmüş, bölgedeki işbirliği yapan Arap rejimlerini de suçlamıştır. İran'ın siyasi ideolojisi gibi ABD ve İsrail'e olan düşmanlığına Hizbullah üyeleri de katılmışlardır. ABD'yi "Büyük Şeytan", İsrail'i "Küçük Şeytan" olarak görmüşlerdir. Onlara göre Kuran'ın, Büyük Şeytan (ABD) ve Küçük Şeytan (İsrail) ile savaşmalarını emrettiğine inanmışlardır. Bu doğrultuda "Onlara karşı gücümüz yettiği kadar kuvvet ve cihat için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın. Bununla Allah'ın düşmanını, sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği kimseleri korkutursunuz."[62] ayetinden esinlenen Hizbullah, Açık Mektup'ta belirttiği gibi İran'ın siyasi ideolojisinin büyük bir çoğunluğunu temel almış ve İran gibi "İmam" Humeyni'nin önderliğinde emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı mücadele vereceğini ilan etmiştir.

Sonuç olarak ezilen ve ezen kavramı Hizbullah'ın siyasi ideolojisinin anlaşılmasında önemli bir faktördür. Fakat Hizbullah Açık Mektup'ta ve siyasi bildirilerinde dostlarını renk, din, dil ve ırk ayrımı yapmaksızın herkesin ezilen halk olduğunu söyleyip haklarını sonuna kadar savunma girişiminde bulunmuştur. Açık Mektupta, Hizbullah Lübnan topraklarında İran İslam Cumhuriyeti'ne benzer bir devlet kurmak istediğini, siyasi Marunizm'e son vermeyi ve Lübnan içinde çok mezhepli siyasi sistem kurmayı reddettiğini ortaya koymaktadır. Hizbullah'ın siyasi ideolojisi Lübnan toprakları içinde zorlayarak bir İslam devleti kabul edilmeyeceğini, bunun orada yaşayan büyük bir çoğunluğun kabul etmesi sonucunda gerçekleşeceğini söylemektedir.

Hizbullah, siyasi ideolojisi olarak Hıristiyanlara karşı farklı bir bakış açısı savunur. Siyasi Marunizm'e, Maruniler'le ve İsrail'le işbirliği yapan herkesle mesafeli olmuştur. Ancak Hizbullah, Lübnan'da yaşayan Hıristiyanlarla üst düzey derecede ilişki kurmamış olsa da tamamen iletişimi koparmamıştır. Onlara karşı zor kullanma girişiminde bulunmamış aksine Müslümanlığa davet etmiştir.[63]

Hizbullah, Yahudilere karşı ise biraz sert bir tutum içindedir. Hizbullah'a göre siyasi ideolojilerinde Yahudilerle Siyonistleri bir tutup ayrım yapmamıştır. Daha doğrusu İsrail'deki Yahudileri birer Siyonist olarak görmektedir. Bu yüzden

[62]Enfal Suresi, 60. Ayet.
[63]Alagha, **a.g.e.,** s.154.

Siyonistlerin sürülüp atılması gerektiğini düşünüp, ülkelerinin yok edilmesi gerektiğine inanır. Hizbullah'a göre İsrail, Batılıların bölgeye yerleştirdiği saldırgan, ırkçı ve yayılmacı bir kanser hücresidir. Kısacası Hizbullah'ın siyasi ideolojisi İsrail'i tanımamakta ve yok edilmesini savunmaktadır.[64]

1.9.Hizbullah'ın Lübnan Siyaseti'ne Girişi

1.9.1. Parlamento'ya İlk Adım

Taif Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonucu devlet kurumlarının yeniden yapılanması ile birlikte reform süreci tekrar gündeme gelince 1992 yılında parlamento seçimleri yeniden yapılmıştı.[65] Lübnan'daki 16 yıllık iç savaş 22 Ekim 1989'da Taif'te Anlaşmalar Sarayı'ndan resmen duyurulmasının hemen ardından bir yıl sonra sona ermişti. Böylece Lübnan siyasetinde siyasi partiler de diğer aktörler gibi savaş sonrası döneme girmiş; milisler ise bu 0savaş sonrası durumu benimsemek ve hızlı bir şekilde siyasi partiye dönüşmek zorunda kalmıştı.[66]

Bu karardan sonra Hizbullah için bir sıkıntı ortaya çıkmıştır. Taif Anlaşması'na göre Lübnan'daki milis güçlerin silahlarını Lübnan ordusuna teslim etmesi gerekiyordu. Hizbullah bunun mümkün olmayacağını bildirmiş ve siyasi bildiriler ile siyasi bir program yayımlamıştır.[67]

1992 yılındaki seçimlere katılma kararını almakta oldukça zorlanan Hizbullah İran'ın hakemliğiyle seçimlere katıldı. Hizbullah'ın şu andaki 12 üyeli parlamento blokunun başkanı Hacı Muhammed Rad Hizbullah'ın iç tartışmasını ve İran'ın seçimlere katılma lehine yapmış olduğu müdahaleyi küçümsemiştir. Rad, Hizbullah'ın seçimlere katılma kararının partinin yöneticileri arasında yaşanan ideolojik ve siyasi tartışmaların ürünü olduğunu söylemiş ve bu tartışmaların bazen alevlendiğini bazen de yapıcı yönde olduğunu belirtmiştir. Rad'a göre siyasi yaşam, geçmişte yaşanan ideolojik çatışmalara ve düşüncelere bakılmaksızın birlikte iletişim halinde olunmasıdır.

---

[64] Alagha, **a.g.e.,** s.155.
[65] En son 1972 Nisan'ında yapılmıştı.
[66]Ferid Ek-Khazen, **Political Parties in Postwar Lebanon: Parties in Search Journal,** 57, (Sonbahar 2003), s.4.
[67] Bu kararın gerekçesi olarak Lübnan yönetimi Hizbullah'ı bir direniş hareketi olarak görmüş ve böylece silahları elinde tutmasına müsaade edilerek İsrail'e karşı savaşmasına izin verildi.

Hizbullah Genel Sekreter Yardımcısı Naim Kasım'a göre ise Lübnan Parlamentosu'na girip girmemek Hizbullah yöneticileri arasında tartışmaya yol açmıştı. Durumu değerlendirmek için, Hizbullah'ın yedi üyeli Şura Konseyi ve beş kişilik lider kadrosuyla on iki kişilik bir komite kurulmuş ve komisyonun müzakere edeceği ana başlıklar şu şekilde sıralanmıştır:

1) Din ve mezhep ayrımı esasına dayalı ve Hizbullah'ın ideal düzen anlayışını yansıtmayan ve bir devlet düzeninin parçası olan parlamentoya girmek ne derece meşrudur?
2) Meşruluk krizi aşıldığı taktide mevcut siyasal düzene katılmak bu düzeni benimsemek ve müdafaa etmek sorumluluğu kapsamında Hizbullah'ın İslami görüşünden vazgeçmesi anlamına mı gelecektir?
3) Bu katılımın yarar ve zararları ne olacaktır? Ve bunun sonucunda yararlı olan çıkarlar zararlara ağır basacak mıdır?
4) Katılım, partinin önceliklerinde bir değişikliğe yol açıp İslami Direniş'ten vazgeçilecek midir?[68]

Benzeri başlıkların görüldüğü toplantılarda bu sorulara yanıt niteliğinde şu kararlar alınmıştır:

Komisyon üyeleri meşruluğun söz konusu olduğu ilk soruda yanıt verme hakkına sahip olmadıklarını çünkü sorunun cevabının Velayet-i el-Fakih makamında oturan kişiye ait olduğunu söylemiştir. Fakat bazı bilginler arasında bu konu hakkında tartışmalar olmuştur. Çünkü İslami olmayan bir sisteme katılmanın doğru olmadığını, Hizbullah'ın kuruluş amacının İslam devletini kurmak ve İslami düzeni tesis amacıyla çalışmak olduğunu söylemişlerdi. Diğer bazı kesimler ise katılımın mümkün olabileceğini; fakat bunu sınırlandırarak tüm partiyi kapsamaması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Komisyon, durumu Velayet-i el-Fakih'e bildirmek için öncelikle diğer soruların çözümlenmesini beklemiştir.[69] Komite, parlamento seçimlerine katılmanın mevcut siyasal düzene katılmak anlamına geldiğini söylemiştir; çünkü seçimin bu düzenin temel esaslarından olduğunu savunmuştur.

[68]Qassam, **a.g.e.,** s.200.
[69]Qassam, **a.g.e.,** s. 201.

Bu arada Hizbullah Parlamento seçimlerine girip girmeme konusunun da kendi içinde geniş müzakereler yürütmüştü; çünkü parlamento seçimlerine katılım, mevcut siyasal düzenin yapısına katılmak demekti ve seçimler bu düzenin esas yapısından birisiydi. Fakat bu, söz konusu olan yapıyı devam ettirme taahhüdünde bulunmayı içermeyebilirdi. Parlamento, seçilenlerin halktan bir grubu temsil ettiği ve her vekilin kendi bakış açısını açıklama ve savunma hakkının olduğu yerdir.[70]

Kendi fikirlerine uygun düşen kararları onaylama özgürlüğü olduğu gibi, kendi düşüncelerine aykırı gelen kararları reddetme hakkına da sahipti; çünkü parlamenterler geldiği tabana göre tavrını belirler. Bizatihi faaliyette bulunmuş olduğu düzeni sorgulamak, üzerinde değişiklikler önermek, parlamentoya yasa teklifleri hakkında katkıda bulunmak ve kendisinin uygun gördüğü yasa tekliflerini meclise taşımak parlamenterin görev ve yetkilerindendir. Parlamentoya girmek aslında, toplumsal ve siyasal değişim araçlarından biri anlamında en geniş düzeyde ihtiyaç duyulan resmi bir yoldur.[71]

Komiteye göre parlamentoya katılmanın pek çok avantajları vardır. Bunlar şu şekilde özetlenebilirdi:

1) Parlamentoyu siyasi bir platform olarak görüp kullanmak ve direnişin sorunlarının dile getirildiği ve toplumun farklı kesimlerin sesini duyurabilmesini mümkün kılmak.
2) İnsanların sıkıntılarını, geçimlerini ve beklentilerini görüşmek, gündeme taşımak, geri kalmış bölgelere yardımda bulunmak ve adaletsizliği azaltmak için çeşitli adımlar atmak.
3) Parlamentodan geçecek yasa tasarılarını önceden görmek ve ona göre çeşitli değişikliklerin yapılması için öneride bulunmak.
4) Çeşitli mezheplerin ve bölgelerin yöneticileriyle ilişki kurmak. Bu sayede ilişkiler kuvvetlenecek ve doğrudan diyalog sayesinde yanlış anlaşılmalar ortadan kalkarak birbirlerinin farklılıkları kabul edilerek yeni ufuklar açılacaktır.

[70]Qassam, **a.g.e.,** s.201.
[71]Qassam, **a.g.e.,** s.201.

5) Lübnan yönetiminin kurumlarından birinin halkın temsil edildiği parlamentodaki milletvekillerini resmen tanımış olması, İslami Direniş'in meşru olduğunu ve bunun da halkın gözünde kabul edildiği anlamına gelecektir.
6) Tartışmalı konularda öne sürülen görüşmelerin kamuoyuna sunulması ve bu konuların İslami bir görüş çerçevesinde değerlendirilmesi sağlanmış olacaktır.[72]

Bütün bu olumlulukların yanında bazı olumsuzluklar da söz konusudur. Bunlar da aşağıdakilerdi:

1) Parlamentodaki temsilcilerin sayılarının zorla belirlenmesine neden olan bazı şartlardan dolayı tam ve doğru bir temsilin sağlanması güçleşmektedir.
2) Hizbullah üyelerinin karşı çıkmasına rağmen şeriata aykırı olan yasalar çıkabilir.
3) Halk, parlamenterlerin kendilerine vermiş oldukları sözleri ve hizmetleri yerine getirmemeleri halinde onları sorumlu tutabilir. Fakat yasaları parlamento yapar; bakanlar kurulu ise parlamentodan çıkan yasaları uygular; kendisi uygulamaz, uygulama yetkisi hükümettedir.[73]

Önceliklerde ise, parti İsrail işgaline karşı direnişi ilk öncelik olarak belirlemiş, diğer önceliklerin önünde olduğu için parlamentoya katılım ile direnişin bu özelliği arasında hiçbir ön şartı bulunamaz.

Buna karşın, direnişin sürmesini açık ve net bir şekilde vurgulayarak seçimlere katılma kararı alındı. Hatta seçimlere katılmanın zarardan çok fayda getireceğini öne sürmüş, direniş faaliyetinin etkilenmeyeceğini düşünmüşlerdir. Hizbullah içindeki bazı kimseler ise siyasete girmenin İslami Direniş'e zarar vereceği düşüncesindeydi. Fakat Hizbullah farklı bir bakışa sahipti. Partiye göre, siyasi faaliyette bulunurken İslami Direniş'e de devam edilebilirdi. Bu durum dezavantaj yerine insanların yararlarını sağlamada bir bütünlük oluşabilirdi. Çünkü partinin birincil görevi, kendisine inanan insanların refah ve huzurlu yaşam sürmelerini sağlamakken,diğer yandan milleti İsrail işgalinden kurtaracak olan direnişin güçlenmesi ve faaliyetlerine devam etmesidir.[74]

[72]Qassam, **a.g.e.,** s.201-202.
[73]Alagha, **a.g.e.,** s.165.
[74]Qassam, **a.g.e.,** s.202-203.

Bu görüşmelerden sonra Hizbullah'ın 12 kişilik komitesi olumlu yönlerin olumsuz yönlerden daha fazla olduğuna karar vererek seçimlere katılma kararı aldı. Komiteden çıkan bu kararı Hamaney'e sunan komisyon Hamaney'in resmi görüşü sonucu olumlu yanıt almasının ardından Hizbullah 23 Ağustos 1992'deki seçimlere katılacağını bildirmiştir.[75]

1.10. Taif Anlaşması

Taif Anlaşması, Lübnan'ın politik yapısını dinsel temele dayandırmakla beraber devlet yapısında Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında eşitlik olmasını sağlamaya çalışmıştır. Böylece siyasal güç dağılımı eşitlenmişti. Antlaşmaya göre Cumhurbaşkanlığı görevine Maruni mezhebinden Hıristiyan bir kimse seçilecekti. Başbakanlık Sünnilerde, Meclis Başkanlığı ise Şiilerde kalacaktı. Ordu ve memuriyette ise mezhep kotası kaldırılarak atama yetkisi Meclise devrediliyordu. Parlamentodaki milletvekili sayısı 99'dan 128'e yükseltilmiş ve Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında eşitlik sağlanmaya çalışılmıştı. Bakanlar Kurulu ülkedeki grupları temsil edecek şekilde kurulacak, Ordu'nun asıl görevi dış güvenlik olacak ve Başkomutan Cumhurbaşkanı olmak şartıyla Ordu'nun harekete geçmesi hükümetin emrinde bulunacaktı.[76]

Taif Anlaşması'ndan Önce ve Sonra Meclis'te Mezheplere Ayrılan Kotalar

Din-Mezhep	Taif Anlaşmasından Önce	Taif Anlaşmasından Sonra
Maruni	30	34
Rum Ortodoks	11	14
Rum Katolik	6	8
Ermeni Ortodoks	4	5
Ermeni Katolik	1	1
Evanjelik	1	1
Hıristiyan Azınlık	1	1
Toplam Hıristiyan	54	64
Sünni	20	27

[75]Alagha, **a.g.e.,** s.166.
[76] Ayhan, Veysel-Tür, Özlem, **a.g.e.,** s.160.

Şii	19	27
Dürzi	6	8
Alevi	0	2
Toplam Müslüman	45	64
Toplam	99	128

Kaynak: Bozkurt, Abdulgani, Tarih Okulu Dergisi Mart 2014, Yıl 7, Sayı XVII, s.621

Hizbullah bu anlaşma doğrultusunda geçmişte hiç deneyimi ve yeterli bilgisi olmamasına rağmen Meclis'e girmekle kalmamış; aynı zamanda büyük bir başarı sağlamıştı. Partidekiler bu tür faaliyetlere alışkın olmasa da seçim farklı bir propaganda havasında geçmiş ve seçimlerin kaderini etkileyecek siyasi koalisyonlar kurulmasına çalışılmıştır.[77] Seçimlere katılım dikkat çekmiş ve Hizbullah oldukça geniş bir kesime hitap eden seçim propagandası yapmıştı.

1.11. Hizbullah'ın Etkili Olmasının Nedenleri

Hizbullah seçimlere katılmasındaki ilk deneyimiyle büyük bir başarı göstermiş ve geniş bir kitleye hitap etmesinden ötürü bu başarı kazanılmıştır. Hizbullah, Lübnan halkının ne istediğini doğru çözümleyerek Lübnan'ın vefakar ezilenlerinin haklarını koruyacağını ve onların saygınlıklarını artıracağını söylemiştir. [78] Hizbullah'ın başarısında sosyal hayatta yapmış olduğu hizmetlerin büyük etkisi olmuştur. Hizbullah hizmetlerini gerçekleştirirken rastgele bir çalışma metodu kullanmamış, aksine kurmuş olduğu kurumlar sayesinde profesyonel bir şekilde gerçekleştirmiştir. [79]

Hizbullah, sosyo ekonomik sorunlara yapısal bir çözüm bulmak amacıyla genel bir iyileştirici program hazırlamak ve uygulamak için çabanın gerekli olduğunu vurgulamıştır. Hizbullah, yozlaşmayı, verimsizliği ve kayırmacılığı ortadan kaldırmak, yağmacılık yerine ekonomik işleve, uzmanlaşmaya ve hesap vermeye dayanan yeteneğe göre işe alma sistemini koymak amacıyla, sosyo ekonomik programının unsurlarını, önceliklerini ve önemli noktalarını, siyasi reformların yanı sıra idari, toplumsal ve

[77]Qassam, **a.g.e.,** s.204.
[78]Alagha, **a.g.e.,** s.167.
[79]Abdulgani, **a.g.e.,** s.616.

ekonomik reformların önemini belirtmiştir. Esas önemli olan nokta ise Hizbullah Lübnan devletinin üretken sektörlerini canlandırarak, doğal kaynakları ve devletin gücünü korumuş, dengeli bir kalkınma programı izleyerek toplumsal adaleti sağlamış, vatandaşların haklarını gözeterek yoksulluktan kurtulmayı hedefleyen çok yönlü bir sosyo ekonomik çalışmanın temelini atmış ve maddi kaynakların yanında insan kaynaklarını da artırmaya çabalamıştır.[80]

Örneğin, 1987 yılında Kefra ve Cafer köylerinde İsrail saldırıları sonucunda yıkılan evleri yenilemiştir. 1991 yılından itibaren Lübnan'da hemen hemen yenilenmedik ev bırakmamıştır. On yıl içinde yenilenen mesken sayısı 17.212 ev ve iş yeridir.[81]

Hizbullah, ev ve iş yeri tadilatlarının yanında Beyrut'un güneyinin çöplerini toplamış, bölgenin içme suyunu karşılaması için 110 su deposu inşa etmiştir. Sağlık konusunda da oldukça hassas davranan Hizbullah, İslami Sağlık Kurumu'nu kurmuş ve bu kuruluşa bağlı dokuz sağlık merkezi, onaltı sabit poliklinik ve üç seyyar poliklinik hizmet vermektedir. 2001 yılı itibariyle bu merkezlerden faydalanan kişi sayısı 111.077 olup buralar dağıtılan ilaçlar da ücretsizdir.[82]

Parti, ezilmiş kesimlere de yardımlarda bulunmakta "Eğitim Seferberliği" adı altında 16.679 öğrencinin eğitim giderlerini karşılamakta ve bu öğrencilerin 2300'üne kitap, defter ve kırtasiye ihtiyaçları için yardımlar yapılmaktadır. Parti ayrıca savaş gazilerini de görmezden gelmeyerek onlara özel Gaziler Kurumu kurarak burada kuruma bağlı 3150 gaziye hizmet vermekte olup, bunların 2307'si İslami Direniş'in gazisidir. Diğerleri ise savaş esnasında veya Güney'e yerleştirilen mayınların patlaması sonucu yaralanan veya sakat kalan gazilerdir. Gazilere verilen hizmetler arasında, aylıklarının dağıtımı, varsa tedavi hizmetlerinin sağlanması, genel olarak da imkanlar dahilin de topluma kazandırılması sağlanmıştır. Bu çerçevede Kurum 4 merkez açmış ve buralarda tedavi, eğitim, rehabilitasyon ve dinlenme gibi hizmetler sunmuştur.[83]

---

[80]Alagha, **a.g.e.,** s.177-178.
[81]Qassam, **a.g.e.,** s.94-95.
[82]Qassam, **a.g.e.,** s.95.
[83]Qassam, **a.g.e.,** s. 90.

Gazilerin yanı sıra şehitlerin yakınları unutulmamış ve Şehit Sosyal Yardımlaşma Kurumu kurulmuştur. Bu kurum İsrail saldırılarında şehit düşen insanların varsa eşi, çocukları ya da ebeveynlerinin sağlık, eğitim vb. ihtiyaçlarını gidermek için çalışmalar yürütmüştür.[84]

GCRIS

[84]Abgulgani, **a.g.e.,** s. 617.

İKİNCİ BÖLÜM

HİZBULLAH – İSRAİL MÜCADELESİ VE AK PARTİ'DE HİZBULLAH ALGISININ OLUŞUMU

İran'ın ve Suriye'nin desteklediği Hizbullah örgütü İsrail'in gerçekleştirmiş olduğu Lübnan işgaline karşı direnişe geçerek İsrail birliklerini Lübnan'dan çıkarmayı hedefliyordu. İran'ın para ve silah yardımlarıyla desteklediği örgüt 2000 yılında İsrail'in çekilmesiyle gücünü artırmıştı. Örgüt, 2000 yılında 3 İsrail askerini öldürmüştü. İsrail ise 4 yıl sonra askerlerin cenazelerinin teslim edilmesi karşılığında 430 Filistinli ve Lübnanlı tutukluyu salıvermeyi kabul etmişti. Hizbullah, bölgede İsrail'in var olma hakkını tanımıyor, kendisini ise bir direniş gücü olarak görüyordu.[85]

Murat Erdin'in Kasım 1997 yılında Hizbullah lideri Şeyh Hasan Nasrallah ile yaptığı özel röportajında "örgütü nasıl tanımlıyorsunuz" sorusuna: Nasrallah "Hizbullah bir İslami direniş örgütüdür. Biz İsrail işgaline karşı kurulmuş bir teşkilatız. Ancak siyasi yönümüzde var. Lübnan Parlamentosu'nda üyelerimiz var. Öncelikle iki hedefimiz var. Bunlar Lübnan'ı Siyonist İsrail'in işgalinden kurtarıp Lübnan halkı arasında adalet ve eşitliği sağlamak ve İslam'ın önceliklerini sağlamak" şeklinde yanıtlıyordu.[86]

2.1. Hizbullah ve İsrail Arasında Geçen Mücadele

2000 yılında Hizbullah'la İsrail arasındaki çatışmalar artarken ortaya ilginç iddialar atılmaktaydı. Hizbullah gerillalarının İsrailli askerlere karşı Tao füzeleri kullandığı ve bu füzelerin İsrail kaynaklı olduğu belgelenmişti. İsrail 1980-88 yıllarındaki İran-Irak savaşı sırasında, Tahran'a Amerikan yapımı 1500 Tao marka antitank füzesi satmış ve hatta Lübnan'da esir tutulan ABD askerlerinin kurtarılması için İran'a, füzelerle birlikte modern teknolojiyle donatılmış savaş teçhizatı da göndermişti. İran, hedefini şaşırmayan yeni Tao füzelerini istemekte diretince ABD İsrail'e, son model Tao 2 füzeleri göndermiş ve füzeler için ödenen ücret İsrail

[85] Kapan, Çiğdem, "Lübnan Hizbullah Örgütü", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 13 Temmuz 2011, http://www.orsam.org.tr/tr/yazilar_Yazdir.aspx?ID=2246 , Erişim Tarihi: 20.09.2014.
[86] Erdin, Murat, **Hizbullah ve Hamas,** Kaştay Yayınevi, İstanbul 2002, s.22.

tarafından CIA'ya iletilmişti. Şimdi bu füzelerin Hizbullah'a verildiği ve İsrail'in kendi füzesine karşı direnmeye çalıştığı iddia ediliyordu.[87] Tel Aviv'de bu iddiaların sesi hızla artıyor ve İsrail güvenlik yetkilileri örgütün kullandığı Tao füzelerinin kaynağının İsrail olduğunu iddia ediyordu.

İsrail'de bu iddialar konuşulurken İsrail bir yandan Lübnan'ın güneyinde 22 yıldır İsrail işgali altında bulunan bölgenin yakınlarındaki Hizbullah mevzilerini vurmaya devam ediyordu. İsrail Devlet Bakanı Ramon, Hizbullah tehdidi sürdüğü müddetçe bu saldırılara daha sert bir karşılık verileceğini ifade etmiş; fakat Hizbullah'ın saldırıları devam ettiği sürece Suriye ile barış masasına oturmayacaklarını belirtmişti.

İsrail Güney Lübnan'ı boşaltırken Hizbullah hem buralara yerleşiyor hem de İsrail'e yönelik saldırılarına devam ediyordu. Lübnan halkı bölgeye doğru yönelirken İsrail yanlısı Güney Lübnan Ordusu askerleri tutuklanıyordu. Bu arada Hizbullah ile İsrail arasındaki karşılıklı saldırılar şiddetini artırmış, Golan Tepeleri yakınlarındaki Şebaa çiftliklerinde bulunan İsrail ordusuna ait mevzileri Hizbullah bombalamış ve İsrail ordusu da bu saldırıya karşılık vermişti.[88]

Askerlerini 22 yıldır işgal altında tuttuğu Güney Lübnan'dan çeken İsrail'de şiddetli tartışmalar başlamış ve İsrail Başbakanı Ehud Barak'a karşı ağır ithamlarda bulunan dönemin muhalefet lideri Şaron, çekilmenin tam bir hezimet olduğunu dile getirmiş, geri çekilirken de arkada ciddi miktarda silah ve malzeme bırakmanın hata olduğunu söylemişti.

Lübnan'dan çekilen İsrail ilk şoku atlatıyor; bu çekilme İsrailli generaller tarafından büyük rezillik olarak yorumlanıyor ve bu durumun gurur meselesinden çok bir güvenlik endişesi olduğunu belirtiyorlardı. Böylece İsrailli generallere göre güçlü İsrail imajı kaybolmuş ve bu durumun Filistinlileri, Hizbullah'ın zaferini baz alarak barışla değil savaşarak topraklarımızı geri alalım düşüncesinin yayılmasından endişe ediyordu. İsrail'in Güney Lübnan'dan çekilmesiyle güç mücadelesinin kimler arasında geçeceği belli olmaya başlıyordu. İran ve Suriye bu sürecin ardından Hamas ve

[87] "Hizbullah'a İsrail Füzesi", Yeni Şafak, 11.02.2000, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2000/subat/11/d2.html ,Erişim Tarihi: 16.09.2014.
[88] "Güney Lübnan'da Temizlik", Yeni Şafak, 23.05.2000, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2000/mayis/23/d3.html , Erişim Tarihi: 19.09.2014.

Hizbullah İsrail'e karşı savaşma kararı almış ve aralarındaki anlaşmazlıkların son bulduğunu açıklamışlardı.[89]

2002 yılında girildiğinde İsrail Filistin'i şiddetli bir şekilde vurmaya devam ederken Hizbullah ile de çatışmalarını sürdürüyordu. Hizbullah, Şebaa çiftlikleri bölgesinde bir İsrail mevzisini ele geçirirken, mevziye Hizbullah bayrağı çekmişlerdi.[90]

Bu yıllarda uluslararası medyada İran aleyhinde yayınlar yapılırken New York Times gazetesinin haberinde, İranlı ajanların merkezi Lübnan'da bulunan bir terörist örgüte Amerikan Stinger füzelerini temin ettiğini iddia etti. İran'ın Stinger füzelerini satın aldığını fakat füzelerin kusurlu çıkmasından dolayı Afganistan'daki İranlı ajanların aynı tipte füze bulmak için arayışa geçtiğini ve İran'ın ilk kez bu füzeleri temin ettiğini belirtmişti.[91]

ABD-İngiltere ve İsrail, İran'a karşı baskılarını artırırken AB, İran ve Irak'ın hedef alınmasından rahatsız olmuştu. İsrail ise Tahran'ın Hizbullah'a 8 bin füze verdiğini iddia etmişti. O dönemde ABD'nin İran'a karşı ithamların artmasına rağmen AB'nin Tahran'la ilişkilerini iyileştirmek istemesinden dolayı ABD ile AB arasında görüş ayrılığı meydana gelmişti. AB Komisyonu sözcüsü Gunnard Wregard, AB ile ABD arasındaki görüş ayrılıkları hakkında kendilerinin bir İran politikalarının olduğunu ve bu politikayı sürdüreceklerini dile getirmiş, ayrıca Bush'un İran, Irak ve Kuzey Kore'yi işaret ederek "şeytan üçgeni" olarak nitelendirmesinin AB tarafından paylaşılmadığını dile getirmişti. Bu arada İsrail'in Filistinlilere karşı uyguladığı ölçüsüz şiddet Ankara hükümetinde de rahatsızlığa yol açmıştı. [92]

İsrail'in yaptığı katliamdan sonra Başbakan Bülent Ecevit yapılanların soykırım olduğunu ifade etmiş; bu açıklama İsrail ile Türkiye arasında bir polemiğe de sebep olmuştu.

---

[89] "İsrail: Rezil Olduk", Yeni Şafak, 27.05.2000, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2000/mayis/27/dunya.html , Erişim Tarihi: 19.09.2014.

[90] "Hizbullah Meydan Okuyor", 11.04.2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/nisan/11/d3.html , Erişim Tarihi: 18.09.2014.

[91] "İran Hizbullah'a Stinger Verdi", Yeni Şafak, 13.01.2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/ocak/13/d3.html , Erişim Tarihi: 14.09.2014.

[92] "İran Ateş Çemberinde Mi?", Yeni Şafak, 05.02.2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/subat/05/dunya.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014.

İsrail lideri Şaron'un danışmanı Zalman Shoval, Başbakan Ecevit'in "İsrail soykırım uyguluyor" sözünden büyük üzüntü duyduğunu ve Türkiye'nin PKK ile mücadelesine gönderme yaparak "Eğer Ecevit biraz daha düşünerek konuşsaydı şu özdeyişi hatırlardı. 'Camdan evde oturan, başkasına taş atmamalı' Düşünüyorum ki, İsrail hükümetine yönelik bir özür yazısı yoldadır." dedi. Konuşmasında Türkiye-İsrail ilişkilerine değinerek "Türkiye vaktinde aynı sebeplerden dolayı gösterdiğimiz anlayışı bize göstermeli, vaktiyle azınlıklarıyla, komşularıyla sorunları oldu. Nelerden bahsettiğimi siz daha iyi biliyorsunuz. Ama biz her zaman Türkiye'ye bir şans verilmesi gerektiğini savunduk" diyerek Türkiye'yi üstü kapalı tehdit etmiştir. Avrupa'nın, İsrail'in saldırılarına son vermemesi halinde yaptırım uygulanması çağrısına ise Shoval "Bazı Avrupalıların İsrail-Filistin meselesinde elleri kirli. Bize yapılanları biz unutmayacağız. Onlar da unutmayacak" diye konuşmuştur.[93]

Bu arada Washington sessiz kalarak İsrail'e verdiği desteği sürdürüyordu. Hatta başta dönemin ABD başkanı Bush olmak üzere bütün Washington, "Şaron'un ağzı ile konuşuyor ve İsrail'in saldırılarına ses çıkarmayarak adeta yeşil ışık yakıyorlardı. Ayrıca düşünce kuruluşları, finans çevreleri ve medya da İsrail yanlısı tavrında ısrarcı görünüyordu. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit ise İsrail'in Filistin bölgelerini işgaliyle ilgili kullandığı "soykırım" sözcüğünden dolayı Amerikan Musevileri ve İsrail vatandaşlarından özür dilemiş ve "soykırım" sözcüğünü kullandığı için pişmanlık duyduğunu belirtmişti.[94]

AK Parti, 2002 yılında iktidara gelmesiyle birlikte kendisini birçok sorunun içinde bulmuş; henüz iktidara gelmenin sorumluluğunu kavrama uğraşındayken Irak Savaşı konusunda önemli kararları almak zorunda kalmıştı. AK Parti iktidarının ilk yıllarında bu sorunun dış politikadaki bilinçsizliği analiz etmede önemli bir etken olmuştur. AK Partinin Irak krizi sorununu kısmen atlattıktan sonra dış politika eğiliminin ne olacağı yavaş yavaş "komşularla sıfır sorun" politikası izlenmiş, bölgede barışı ve istikrarı sağlamak için barışçıl çabalar içine girilmiştir.

---

[93] "Türkiye Kendi İşine Baksın", Yeni Şafak, 12.04.2002 http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/nisan/12/dunya.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014.

[94] Tosun, Resul, Powel'e Selam Hizbullah'a Devam, Yeni Şafak, 17.04.2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/nisan/17/rtosun.html, Erişim Tarihi: 19.04.2014.

AK Parti ilk yıllarında İsrail ise ABD ile birlikte Suriye'nin üzerine gidiyordu. Washington, "terörle savaş" bahanesi adı altında başta Suriye olmak üzere bölge ülkelerine karşı saldırı hazırlığını artırıyor; ABD Başkanı Bush, Suriye ve İran'ı "Irak gibi olursunuz" diyerek tehdit ediyordu. Suriye'yi yeni hedef olarak seçen ABD, en önemli müttefiki İsrail'e Suriye'nin Hizbullah'a verdiği tüm maddi ve manevi desteği kesmek için yardımcı olacağının garantisini veriyor ve Suriye sonrası "Yol Haritası"nı açıklıyordu. Buna neden olarak Washington'un Lübnan'da bulunan Şii Hizbullah'ın İsrail'deki yerleşim alanlarına saldırılarını durdurmak istediği belirtilmektedir. Çünkü Hizbullah 2000 yılında İsrail ordusunu, Güney Lübnan'dan çekilmeye zorlamıştı.[95] Ayrıca o günlerde medyada Amerikalı diplomatların Hizbullah'ı Suriye için bir tehdit olmaktan çıkaracakları yönünde haberler yapılmaktaydı.

ABD'nin bunu istemesinin altında kendi stratejik çıkarları da bulunuyordu. Hizbullah tehdidini ortadan kaldırdıktan sonra Ortadoğu barışı için önceden duyurduğu yol haritasını uygulamaya sokacak ve böylece Irak'ı kontrol altında tutarak Suriye ve İran'ın Hizbullah'a destek vermesini engelleyeceklerdi.

Bu yol haritası sonucunda;

- Ülkeleri işgal edilen ve toprakları elinden alınan Filistinliler yıllardır sürdürdükleri mücadeleden vazgeçecek.
- Filistinliler işgalci İsraillilere karşı intihar saldırılarından vazgeçecek ve Cihad, Hamas, Hizbullah gibi örgütler yok edilecek.
- Filistinliler bunları yaptığı müddetçe İsrailliler onlara karşı daha insaflı olacak ve onları öldürmeyecek.
- İsrailliler, başta Rusya olmak üzere dışarıdan getirilen Yahudiler için Filistin'de inşa ettikleri yerleşim yerlerini durduracak.
- Her şey planlandığı gibi giderse 2005 yılında İsrailliler, Batı Şeria ve Gazze'den çekilecek ve buralarda bir Filistin Devleti kurulmasına müsade edilecek. (Birbirinden ayrı olan bu iki bölgenin yüz ölçümü İsraillilerin işgal ettiği Filistin topraklarının %22'sidir.)

[95] "Bahaneleri Hazır, Yeni Hedef Yeni Türkiye", Yeni Şafak, 14.04.2003, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/nisan/14/dunya.html , Erişim Tarihi: 18.09.2014.

- Filistin dışında ve dünyanın dört bir yanında yaşayan Filistinliler sorunu çözülecek (Fakat Şaron daha o an Filistinli göçmenleri kabul etmeyeceklerini açıklamıştır.)[96]

Yol haritasında her nedense İsrail'in işgal ettiği Suriye'nin Golan Tepelerinden ve Lübnan'ın Şebaa bölgesinden bahsedilmemektedir. Çünkü Şam yönetimi Lübnan, Hamas ve Hizbullah gibi örgütleri desteklemekte ve yalnızca İsrail'in çıkarlarına olduğunu düşündüğü Amerikan barışını kabul etmekten yana değildi. Ayrıca İsrail tehdidi ne olacaktı? Amerika, İngiltere ve İsrail kitle imha silahı iddiasıyla Suriye'yi işgal etmek için her türlü mekanizmayı harekete geçirmişken bölge için en büyük tehdit olan İsrail'in kitle imha silahlarından kimsenin bahsetmemesi oldukça düşündürücüydü.

İngiliz The Independent gazetesi yazarı Robert Fisk, Suriye'ye savaş çığırtkanlığı yapanlara karşı İsrail'in yaptıklarını hatırlatarak, Irak'taki savaşın kitle imha silahlarının gerekçe gösterilerek başlatıldığını fakat bunların hala bulunamadığını yazmıştı. Fisk, şimdi de İsrail'in ikinci büyük düşmanı olan Suriye'ye karşı aynı senaryonun uygulanmaya çalışıldığını ve bölgede gerçekten kitle imha silahlarına sahip olan İsrail'in sözünün bile geçmediğini belirtmiştir.[97]

O dönemde AK Parti "Komşularla sıfır sorun" politikası adı altında Suriye'ye ayrı bir önem vermiş ve Türkiye-Suriye ilişkileri özellikle ekonomik ve siyasal alanlarda hızla gelişmiş ve iki ülke arasında meseleler çözülmekle kalmamış; aynı zamanda iki ülke arasında kapsamlı ekonomik, ticari ve sosyal ilişkiler kurulmuştu, Böylece Türkiye ile Suriye arasında yakınlaşma görülmeye başlanmıştı.

2.2. 2004-2005 Türkiye Arabuluculuğa Doğru

2004 yılının Temmuz ayında İsrail Başbakan yardımcısı Ehud Olmert'in temasları öncesi Türkiye'ye gelen Suriye heyeti sıcak görüşmelerde bulunarak iki ülke ilişkilerinin gelişmesi çabalarında bir takım kararlar almışlardır. Türkiye bu atılımla hem Ortadoğu'daki ciddi meselelerden birisi olan Suriye-İsrail sorununu çözmek için

[96] Mahalli, Hüsnü, Yol Haritası: Nereye Çıkar? , Yeni Şafak, 01.06.2003, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/haziran/01/hmahalli.html , Erişim Tarihi: 19.09.2014.
[97] "İsrail Tehdidi Ne Olacak?", Yeni Şafak, 16.04.2003, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/nisan/16/dunya.html , Erişim Tarihi: 19.09.2014.

çaba göstererek Arap halklarının gözünde yükselmeyi hem de Suriye ve İsrail ile bir dizi anlaşmalar ile kendi ekonomisine katkıda bulunmayı amaçlamaktaydı.

Türkiye ziyaretinde bulunan Suriye Başbakanı Naci Otri, Erdoğan'la görüşmesinin ardından İsrail ile anlaşmaya varabilmek için 5 şart sunuyordu. Bunlar İsrail'in 1967 sınırlarına dönmesi, toprak karşılığı barışa razı olması, Filistin Devleti'nin kurulması, mültecilerin dönüşüne izin verilmesi ve Filistin'in başkenti'nin Kudüs olmasıydı.[98]

Türkiye-Suriye-İsrail hattında bu gelişmeler yaşanırken Lübnan'daki Şiilerin en üst düzey dini liderlerinden olan Fadlallah, AK Partinin bu girişimlerini olumlu karşılamış ve AK Parti gibi Türkiye'deki siyasi çeşitlilikleri karşılamaya çalışan bir hükümetin iktidarda olmasını ve Türkiye'deki laikler ile İslamcıların birbirleri ile diyalog kurabilmesini, Türk halkının ait olduğu kimliği ve kültürel daireyi ihmal etmeyen fanatizmden uzak, sivil iradeye saygı gösteren bir politika uygulamasını anlamlı buluyor; farklı düşüncelerdeki insanların birbirleriyle diyalog kurmayı başarabildiğini ve bunun önemini vurguluyordu. Bunun aynı zamanda İslam'ın dini gereği olduğunu vurgulayan Fadlallah'a göre, Kuran zaten bir diyalog kitabı idi. Fadlallah diyalog vurgusunu Türkiye'nin İslam ülkeleri ile olan ilişkisinin de elzem olduğunu dile getirmiş, Türkiye'nin AK Parti ile birlikte İslami kimliğini keşfettiğini ve bunun da Türk-Arap ilişkilerinde olumlu bir etki yaratacağını söylemekteydi. İslami kimliğe dönüşten kastının ise müslüman ülkelerin fanatizmden uzak İslami öğretiler üzerinde bir araya gelmesi ve bir arada bulunabilmesi demek olduğunu açıklayan Fadlallah, evrensel bir İslami devleti gerçekçi bulmadığını yani Türkiye'nin laik kimliğinin ve mevcut statüsünün olduğunu; fakat Türkiye'nin İslam ülkeleriyle ortak bir kültür ve tarih mirasının bulunduğunu, bu durumun da mevcut statüsünü tehdit etmeyeceğini belirtmiştir.[99]

Lübnan Başbakanı Hariri ise Hüsnü Mahalli'ye verdiği röportajında: AK Parti'nin açılımlarının kendisini sevindirdiğini belirterek devamında şöyle diyordu:

---

[98] Boztaş, Salih, İsrail'in Dışlanması Şam'ı Sevindirdi Suriye Karasularını 12 Mile Çekiyor, Zaman, 14.07.2004, http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-in-dislanmasi-sam-i-sevindirdi-suriye-karasularini-12-mile-cekiyor_69493.html, Erişim Tarihi: 19.09.2014.

[99] Karaca, Nihal Bengisu,İslam Ülkeleri Fanatizmden Uzak Öğretiler Etrafında Buluşabilmeli, 16.05.2004, http://www.zaman.com.tr/gundem_islam-ulkeleri-fanatizmden-uzak-ogretiler-etrafinda-bulusabilmeli_48567.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014.

"Türkiye bölgenin çok önemli ülkesidir ve Lübnan ile tarihsel bir bağa sahiptir. Kuşkusuz AK Parti hükümetinin politikaları ve bölgeye yönelik açılımları bizi ve genel olarak Arapları Türkiye'ye yönelik yeni açılımlara itti. Bu nedenle AK Parti hükümetinin başta komşuları olmak üzere Arap ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme çabalarına büyük değer vermekteyiz. Çok önemli bir ülke olan Türkiye'nin Arap ve İslam açılımlarına her zaman sıcak bakmaktayız. Ayrıca Avrupa ile Asya arasında bir köprü görevini üstlenen Türkiye çağdaşlık ve modernleşme çabalarıyla Arap ve Müslüman ülkeler için bir örnek de teşkil etmektedir. Bu ise Türkiye'nin bölgede ve dünyada oynadığı rolünün önemini daha da arttırmaktadır." [100]

Tüm bu gelişmelerin ardından 2005 yılının Ocak ayında Dışişleri Bakanı Abdullah Gül İsrail'li yetkililerle bir araya gelmiş ve arabuluculuk rolünü görüşmüşlerdi. Aynı günlerde Başbakan Erdoğan'da Şam'a ziyarette bulunmuştu. Bu diplomasi trafiği sonrasında Lübnan'ın eski Başbakan'ı Refik Hariri'nin 14 Şubat'ta Beyrut'ta suikaste kurban gitmesi tüm bölgede yankılanmıştır. [101]

Suikastin arkasındakilerin kim ya da kimler olduğu asla bilinemeyecekti; fakat yol açtığı sonuçlar bölge coğrafyası açısından daha önemliydi. Bu suikastte tüm parmaklar Suriye'yi göstermesine rağmen, Suriye ayrılıkçı bir sürtüşmeden en fazla kaybı olan taraftı. Bush yönetiminin Suriye üzerindeki baskısı ve ABD'nin bazı ülkeler için işaret ettiği rejim değişikliğini gerçekleştirme niyeti ortadayken, Suriye'nin böyle bir eyleme girişmesi bile bile intihardı. Suriye'nin Lübnan'daki varlığı ABD başkanı ve Kongresi için zaten son dört yıldır kabul edilmemekteydi. 2003 yılındaki Suriye Sorumluluk Eylemi ve Güvenlik Konseyi'nin 2004 yılındaki 1559 sayılı kararı Suriye'ye birtakım yaptırımlar uyguluyor ve Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini öngörüyordu. Bu yüzden Suriye temkinli olmalıydı. Suriye'nin bu durumu aslında 2002 Irak'ından farklı değildi. Her iki ülke de terörizmi desteklemek, kitle imha silahı geliştirmek, İsrail'e karşı stratejik caydırıcılık içeren politikalar izlemek suretiyle ABD'nin bölgedeki hegemonyasına engel oluyordu. ABD baskısı altında Birleşmiş Milletler'in Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini istemesinin ardından sanki Irak

[100]Mahalli, Hüsnü, Yeni Şafak, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2004/mayis/11/p01.html, 11.05.2004, Erişim Tarihi: 20.09.2014.

[101] Aruri, Prof. Dr. Naseer H. , Lübnan'da Neler Oluyor? Zaman, 05.03.2005, http://www.zaman.com.tr/yorum_lubnan-da-neler-oluyor_149484.html , Erişim Tarihi: 19.09.2014.

senaryosu yeniden canlanmıştı. Tek fark 1559 sayılı kararın Suriye'den talepleri, ABD'nin hukuk dışı Irak işgali öncesinden aldığı kararlara göre daha sertti. Suriye'den Lübnan'daki silahlı güçlerini çekmesi isteniyor; fakat bu tür talepler 1967 yılından itibaren işgal altında tuttuğu Suriye'deki Golan Tepelerinden çekilmesi ve üstelik nükleer bir güce sahip olan İsrail'den istenmiyordu. [102]

Lübnan ile ilgili tartışmalar aslında Hariri'nin öldürülmesiyle başlamamıştı. 2004 yılının Eylül ayında ABD ve Fransa BM Güvenlik Konseyi'nden 1559 sayılı kararı çıkartmış; Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini ve silahlı grupların tasfiyesini istemişti. O andan itibaren Irak ve Filistin halkına vermiş olduğu destekten dolayı hedef olan Suriye'ye yönelik kampanyalar başlamıştı. Hariri'nin öldürülmesinin en önemli sonucu bu olmuştu. İsrail ise Lübnan'ın Şebaa ve Suriye'nin Golan Bölgesi'nde işgalini sürdürüyordu. İsrail Türkiye dahil her türlü arabuluculuğu reddediyor ve kendi söylemleriyle çelişiyordu.[103]

Hariri suikasti ile ilgili BM raporu tamamlanmaya çalışılırken İsrail istihbarat örgütü MOSSAD'a yakınlığıyla bilinen Debkafile adlı internet sitesi, Hariri suikastinde Esed'n kardeşi Mahir ile eniştesi Asef Şevket'in suikaste karıştığına dair kanıtların olduğunu duyurmuştu. Öyle görünüyordu ki, BM raporunun tamamlanmasıyla, ABD'nin Suriye'yi yalnızlaştırma politikasının zirveye çıkmasının ardından ABD ve İsrail'li yetkililer kendi aralarında Esed'den sonra yönetime kimin geçeceğine dair planlar yapmaya başlamıştı bile. İsrail'in Haaretz gazetesinde İsrail Başbakanı Ariel Şaron'un Suriye'yi Hizbullah'ı kullanarak çekildiği Lübnan'da kontrolü yeniden ele geçirmek istediği belirtilmişti.[104]

Türkiye ise Hariri suikastinden sonra gayet temkinli adımlar atma çabası içerisindeydi. ABD, Suriye ile ilgili BM gündemine Türkiye'nin Suriye ile olan ilişkilerini de tartışma konusu yapmıştı. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın New York'taki BM zirvesinde Esed ile görüşmeyi reddettiği, bunun üzerine Esed'in da Türkiye'ye yapacağı ziyareti ertelediği ve Türkiye-Suriye ilişkilerinin kötüye gittiği,

---

[102] Aruri, Prof. Dr. Naseer H. , Lübnan'da Neler Oluyor? Zaman, Erişim Tarihi: 19.09.2014.

[103] Karagül, İbrahim, İsrail'in Düşürdüğü Suriye MIG'leri, Hariri'ye Suikast ve Topyekün Savaş, Yeni Şafak, 15.02.2005, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/subat/15/ikaragul.html , Erişim Tarihi: 15.09.2014.

[104] Tutar, Bercan, Esad'ı Kurtarma Operasyonu, Yeni Şafak, 05.10.2005, www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/ekim/05/d02.html , Erişim Tarihi: 13.09.2014.

Türkiye'nin araya mesafe koymak istediği gibi iddialar ortaya atılmaktaydı. Oysa Türkiye-Suriye yakınlaşması, terör ve güvenliğin ötesinde Türkiye için ayrı bir önem taşımaktadır. Irak işgali Türkiye'nin aklını başına getirmiş olmalı ki, ABD-İngiliz-İsrail üçlüsünün Suriye'yi de denetim altına alması, bu kaosu bütün bölgeye yayması ve Türkiye'nin sınırlarını tartışmalı hale sokmasının yanında Türkiye'nin güneyde bağlantısını Washington ve Londra'nın inisiyatifine bırakması anlamına gelebilirdi. Bu yüzden Suriye'nin Batı istilasına maruz kalması, Ortadoğu'da Arapların da Türklerin de bir geleceğinin olmayacağı, Kuzey Irak – Doğu Akdeniz hattında oluşacak kuşağın ise Türkiye'yi boğması demek olabilirdi.[105]

2.3. 2006 Hizbullah-İsrail Savaşı

2006 yılında ise bölgedeki tüm dengeleri değiştirecek olaylar dizisi yaşanmış ve Türkiye bunları en az zararla atlatmak için zorlu bir diplomasi trafiği içine girmişti. 2006 yılının Temmuz ayında 34 gün sürecek bir savaş patlak vermişti. İsrail'in Gazze'deki operasyonları ve ardından Hizbullah'ın da İsrail sınırları içindeki birliklere saldırması, İsrail'in karşılık olarak Lübnan'a geniş çaplı bir saldırı başlatması bölgenin ne kadar hassas olduğunu bir kez daha ortaya koymuştu. 12 Temmuz eylemi sırasında Hizbullah üç İsrail askerini öldürmüş ve iki İsrail askerini de rehin alarak Lübnan'a getirmişti. Nasrallah bu yapılanların arkasında durmuş ve amaçlarının İsrail hapishanesindeki esirleri kurtarmak olduğunu söylemişti. Buna karşılık İsrail, askerlerinin kaçırıldığı bölgede operasyon yapmış ve 5 askerini daha kaybedince 13 Temmuz'da Lübnan'a yönelik "İstikamet Değişimi Operasyonu" adını verdiği geniş kapsamlı bir operasyon başlatmıştı.[106]

Bu operasyona Hizbullah hazırlıklı görünüyordu ve kısa bir sürede İsrail'e karşılık vermeye başlamıştı. İsrail, Hizbullah hedeflerini havadan bombalamakla kalmayıp, tüm Beyrut ve Güney Lübnan'ı da hedef alınca Hizbullah da roketlerle, kıyıdan fırlattığı füzeler ve tanksavar füzelerle İsrail'in yerleşim birimlerine ve askeri

---

[105] Karagül, İbrahim, Türkiye Suriye'yi Satacak mı? , Yeni Şafak, 27.09.2005, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/eylul/27/ikaragul.html , Erişim Tarihi: 18.09.2014.

[106] Norton, Agustus R.,Hezbollah: **A Short History, Princeton**, N.J.: Princeton University Press, 2007, s.135.

güçlerine saldırarak yanıt vermiştir. Hatta Hizbullah bu saldırılar esnasında insansız hava uçakları da kullanmıştır.[107]

Bu esnada Hasan Nasrallah esirlerin salıverilmesi konusunda harekete geçileceğini kesin bir dille belirtmiş ve bunun üzerine bir direniş eyleminin yapılacağının sinyallerini vermiştir. Nasrallah, İsrail'in şimdiden İsrailli askerlerin kaçırılma girişimlerine karşı hazırlıklı olduklarını söyleyerek net bir şekilde "Geçen ay boyunca, hatta bugüne kadar İsrail, işgal altındaki Filistin'le Lübnan sınır boyunca alarm durumunda kaldı ve bu dönem boyunca bizimle resmi ve uluslararası temaslarda bulundular. İsrail Devleti'nin alarm durumunun bir İsrail askerinin kaçırılması ya da esir alınmasına ilişkin korkularından kaynaklandığını bildirdiler."[108]demişti.

Nasrallah'ın operasyonun düzenlendiği gün, planın 5 aydır geliştirildiğini söylemesi üzerine, Hizbullah'ın 12 Temmuz 2006'da gerçekleştirdiği asker esir alma operasyonunun Mart ayında planlandığı söylenebilir. İsrail ise bir askerinin kaçırılmasını bahane etmiş ve 28 Haziran'da, Gazze'ye askeri bir operasyon düzenlemişti. İsrail'in Gazze saldırısının şiddetinden Hizbullah'ın gerçekleştirdiği asker kaçırma olayında Lübnan'a çok sert tepki vermesi bekleniyordu.[109]

İsrail'in savaşa girmesinin öncelikli amacı kaçırılan iki askerini geri almak istemesi olarak açıklanmış olsa da, aslında hedef Hizbullah'ı yok etmekti.[110] 15 Temmuz'da Fadlallah'ın evini bombalayan İsrail, Hizbullah'ı tamamen yok etmenin yanı sıra sanki adeta Güney Lübnan'ı insandan arındırma çabası içindeydi. Elektrik santralleri, köprüler, gıda depoları öncelikli hedefler arasındaydı. Hizbullah ise İsrail'e cevap veriyor, günde yaklaşık 150 roket fırlatmayı başarıyordu.[111]

Hizbullah'ın karşılık verebilmesinden dolayı daha da sertleşen İsrail 30 Temmuz'da Kana'da bir sivil yerleşim yerini vurmuş ve 28 sivilin ölümüne sebep olmuştu ki, bu saldırı tüm dünyanın tepkisine yol açacaktı. Ağustos ayında iki tarafın da

---

[107]Exum, Andrew, Hizbollah at ar: **A Military Assessment, Policy Focus** #63, The Washington Institute forNear East Policy, December 2006.
[108]Achar, Gilbert – Warschawski, Michel, **İsrail'in Hizbullah'a Karşı Savaşı**, Yazın Yayıncılık 2007, Çev: Damla Kellecioğlu, s.41.
[109]Achar, Gilbert – Warschawski, Michel, **a.g.e.,** s.41.
[110] Tür, Özlem, **"2006 Lebanese War: Reasons and Consequences"**, Perceptions_special Issue on Middle East, Spring 2007, s. 109-122.
[111] Norton, **a.g.e**., s.139.

savaşı sona erdirmesi amacıyla diplomatik girişimler hızlanmış, İsrail'in Hizbullah'ı yok edemeyeceği anlaşılınca ateşkes umutları artmış; İngiltere ve Fransa'nın girişimleriyle ele alınan ve BM Güvenlik Konseyi kararına dönüşen 1701 sayılı ateşkes kararının taraflarca kabul edilmesinin ardından Lübnan-İsrail savaşı sona ermiş, ateşkesin ardından her iki taraf da kendi zaferlerini ilan etmişti.[112]

Bu savaş Türkiye'de yakından izlenmişti. Gerek hükümet gerekse kamuoyu İsrail'in aşırı çıkışlarını tasvip etmemekteydi. Savaş sırasında İslam Konferansı Örgütü Yürütme Kurulu'nun, İsrail'in Filistin ve Lübnan'daki saldırılarıyla ilgili olarak Malezya'da yaptığı toplantıda konuşan Başbakan Erdoğan, İsrail'in orantısız güç kullandığını, kadınların ve çocukların öldürüldüğünün altını çizerek "hiçbir gerekçe, bu yapılanı masum gösteremez. Şahit olduğumuz bu savaş hiçbir şekilde meşru olarak kabul edilemez ve müdafaa edilemez. Bu adil olmayan bir savaştır ve galibi olmayacaktır. Bu, nefret tohumları eken ve radikalizme götüren bir savaştır. Küresel bir yangının, büyük bir felaketin bizleri beklediğini söylemek kehanet olmayacaktır." diyerek uyarılarda bulunmayı ihmal etmemişti.[113]

Savaş sırasında Suriye'de iktidarda bulunan Baas Partisi, Lübnan'ı ve Hizbullah'ı İsrail'e karşı desteklediğini açıklamış, Baas partisi ulusal komutanlığından yapılan açıklamada, "Suriye halkı, İsrail'in barbarca saldırısına ve suçlarına karşı koyan Lübnan halkına ve onun kahramanca direnişine tam desteğini arttırmaya hazırdır." denilmişti.[114]

Ateşkes sağlandıktan sonra 34 gün süren İsrail-Lübnan savaşı, 11 Ağustos'ta kabul edilen 1701 sayılı BM kararıyla sona ermişti. Kararda birçok madde tartışmalı olsa da, aslında Lübnan lehine olduğu düşünülmekteydi. Kararın en önemli yanı hem Hizbullah hem de İsrail'e derhal saldırılarını durdurması çağrısını içermesiydi. İsrail açısından kararın önemli yanı ise 15 bin kişiye kadar genişletilmiş ve güçlendirilmiş bir UNIFIL birliğinin yanı sıra Lübnan Ordusunun da Güney Lübnan'a konuşlandırılmasını öngörmüş olmasıydı. Ayrıca, Lübnan ordusunun otoritesinin ülkenin, fiili olarak

---

[112] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** s.240-241.
[113] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** s.287-288.
[114] "Suriye'den Lübnan ve Hizbullah'a Destek", Yeni Şafak, 15.07.2006, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2006/temmuz/15/10213.html , Erişim Tarihi: 18.09.2014.

Hizbullah kontrolünde olan Güney Lübnan topraklarına genişletilmesi ile örgütün silahsızlandırılması da 1701 sayılı kararın içinde bulunuyordu.[115]

Lübnan krizi ardından bölgeye yerleştirilmesi düşünülen uluslararası güce katkı için karar aşamasında olan Türkiye ise bölge ülkeleriyle diplomasi trafiğine girişmiş ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Lübnan, İsrail ve Filistin temaslarının ardından Suriye'ye giderek Devlet Başkanı Esed ile görüşmüştü. Gül, Esed'e bölgede yaşanan sorunun temelinde Filistin meselesinin olduğunu hatırlatmış ve sürecin sağlıklı bir zemine oturtulması için yardımcı olunması gerektiğini ifade etmiştir. Esed ile görüşmeden önce Filistin Devlet Başkanı ile görüşmüş ve tarafların Türk askerinin katılımını istediklerini açıklamışlardı. BM'nin Ankara'ya ulaşan belgesinde BM gücünün saldırıya uğradığında karşılık vermesi maddesinden çok Lübnan'daki grupların silahsızlandırılması tedirginlik yaratıyordu. Çünkü Hizbullah Lübnan'ın bir parçasıydı ve silah toplama işine aktif olarak girmek yerine Ankara, insani yardım ve lojistik destek vereceğini açıklıyordu.[116] Aksi takdirde Ankara hiç istemediği bir işin – Hizbullah'ın silahlarının toplanması- içine çekilebilirdi.

2006 yılının Eylül ayında TBMM'de Lübnan'a asker gönderilmesini öngören tezkere kararının tartışıldığı günlerde Başbakan Erdoğan Türkiye'nin Lübnan krizi karşısında sessiz kalamayacağını söylemişti. Lübnan'a asker gönderilmesini destekleyen AK Parti hükümeti, Lübnan'da istikrara katkı sağlamanın önemine vurgu yapıyordu. Başbakan Erdoğan asker gönderme kararına yönelik olarak "Biz durumdan vazife çıkararak bu adımı atmadık. Tarafların olumlu yaklaşımlarını görerek bu adımı attık. Bunlardan daha güzel ne olabilir. Bunu bir insani görev, bölgedeki hukukun bir gereği olarak, tarihi bir sorumluluk olarak üstleniyor ve olaya böyle bakıyoruz." demiştir.[117]

AK Parti hükümeti Lübnan için tezkere kararını tartışırken Lübnan'a gönderilecek asker için Meclis'te atılacak adımlar konusunda bir sorun yaşamak istemiyordu. Çünkü reddedilen Irak tezkeresinden dersler çıkaran AK Parti bu konuda

---

[115] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** s.243.
[116] "Gül Suriye'ye Çözüme Katkı Sağla Mesajı Verecek", Zaman, 22.08.2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_gul-suriye-ye-cozume-katki-sagla-mesaji-verecek_335762.html Erişim Tarihi: 17.09.2014.
[117] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** s.286.

temkinli adımlar atma kararı almıştı. TBMM'nin 5 Eylül'de Lübnan'a asker gönderme tezkeresini kabul etmesinin ardından Uluslararası Barış Gücüne destek sağlamak amacıyla Ortadoğu turuna çıkan BM Genel Sekreteri Kofi Annan Ankara'ya gelmiş ve TBMM'nin tezkereyi onaylamasından büyük memnuniyet duyduğunu dile getirmişti. BM Genel Sekreteri Türkiye'nin de yer alacağı Lübnan'daki barış gücünün Hizbullah'ı silahsızlandırma misyonunu taşımadığını söylemiş ve bunun güvencesini veren Annan, Avrupa Birliği'nin Lübnan'a 7 bin asker göndereceğini belirterek Türk taburuyla bu sayının en az 8 bin olacağını söylemişti.[118]

Bu gelişmeler sürerken Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerin nasıl gelişeceği merak ediliyordu. Fakat o yoğun dönem içerisinde korkulan olmamıştı. Türkiye Şam Büyükelçisi Halit Çevik Türkiye ve Suriye arasında uzun bir sınırın olduğunu, iki ülke arasında derin tarihi ve kültürel ilişkilerin bulunduğunu söylüyordu. Çevik "Sayın Esed'in ziyaretine mukabil olarak, Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer ve Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan Suriye'yi ziyaret ettiler. Bu ziyaretlerin ardından iki ülke arasındaki siyasi ilişkiler en yüksek seviyeye çıkmıştır. Bunu takiben enerji, iskan, turizm, taşımacılık ve ziraat alanlarında olmak üzere birçok anlaşma imzalandı." demiş ve iki ülke arasındaki gidişattan daha da olumlu gelşeceğinin sinyallerini vermişti.[119]

Öte yandan Suriye Kültür Bakanı Riyad Naasan Aga, Türkiye ile olan ilişkilerini mükemmel olarak nitelendirirken Erdoğan hükümetiyle çok iyi ilişkileri olduğunu belirterek "Türkiye komşu ve coğrafi açıdan bize yakın bir ülke. Geçmişte Suriye toprakları 400 yıl boyunca Osmanlı egemenliği altında kalmış olsa da, Osmanlılar bu toprakları İslam inancına göre yönettikleri için Araplar bu durumdan rahatsız olmadı" diyerek iki ülke arasındaki yakınlaşmaya Suriye tarafının verdiği önemi vurgulamıştı.[120]

---

[118] Atık, Fatih – Kurt, Süleyman, BM Gücünün Hizbullah'ı Silahsızlandırma Görevi Yok, Zaman, 07.09.2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_bm-gucunun-hizbullah-i-silahsizlandirma-gorevi-yok_344706.html Erişim Tarihi: 12.09.2014.

[119] "Türkiye-Suriye ilişkileri mükemmel", Zaman, 30.10. 2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-suriye-iliskileri-mukemmel_445178.html , Erişim Tarihi: 29.09.2014.

[120] "Türkiye Suriye İlişkileri Mükemmel", Zaman, 30.10.2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-suriye-iliskileri-mukemmel_445178.html , Erişim Tarihi: 29.09.2014.

2.4. 2007 Yılı Gelişmeleri

2007 yılının Ocak ayında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Lübnan'a günü birlik bir ziyarette bulunmuş ve özetle şu mesajları vermişti: Ortadoğu barışı, küresel barışın anahtarıdır. Yerel, bölgesel ve küresel bütün aktörler Ortadoğu barışı için yapıcı katkıda bulunmalıydı. 2006 yazında yaşanan Hizbullah-İsrail savaşının bir an önce sona erdirilmesi konusunda ciddi gayret sarf ettiklerini söyleyen Erdoğan, şimdi de Lübnan'a huzur ve istikrarın gelmesi ve siyasi birliğin korunması için üzerlerine düşeni yapacaklarını söylemiş ve Lübnan ziyaretinde Cumhurbaşkanı Emil Lahoud, Başbakan Fuad Sinyora, Meclis Başkanı Nebih Berri ve Hizbullah grubu başkanı ile görüşerek ülkedeki siyasi tıkanıklığı aşmak için fikir alışverişinde bulunmuştu. Türkiye bu dönemlerde Lübnan ve Lübnan siyasetiyle ilgilenmeye başlamış görünüyordu. Hatta Türkiye'nin Lübnan'daki Birleşmiş Milletler gücü UNIFIL'e bağlı olarak göndermiş olduğu askeri birlik örnek bölük seçilmişti.[121]

O dönemlerde Suriye ve İsrail taraflarında hareketlenmeler olmuş ve İsrail'de yayınlanan Haaretz gazetesine göre, İsrail ile Suriye temsilcileri arasında yapılan gizli görüşmeler sonucunda müstakbel olarak nitelendirilen bir barışa varılmıştı. Habere göre, Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'in bu görüşmelerin başlamasında öncülük etmiş ve taraflar arasında gerçekleştirilen gizli görüşmelere Türk arabulucular da katkıda bulunmuşlardı. Gazeteye göre, anlaşma sonucunda, İsrail, Golan Bölgesi'nden 1967 sınırlarına kadar çekilecekti; fakat bu çekilme konusunda bir takvim belirlenmemişti; çünkü Suriye 5 yılda bu çekilmenin gerçekleşmesini istiyor, İsrail ise bu süreci 15 yıla yaymak istiyordu. Golan Bölgesi'nin önemli bir kesimi Suriye ve İsraillilerin ortak kullanacağı bir park olacak, sınır bölgesi İsrail lehine bire dört oranında askerden arındırılacak, Suriye, Hizbullah ve Hamas'a verdiği desteği kesip, kendisini İran'dan uzak tutacaktı.[122]

Öte yandan İsrail yönetiminde Hizbullah, tedirginliği artmaktaydı. Hizbullah'ın her an yeni bir saldırı gerçekleşebileceğini ve Hizbullah'ın her gün gitgide gücünün arttığına dair açıklamalar geliyor ve bunları kamuoyuyla paylaşıyorlardı. Bu açıklamalar

---

[121] "Başbakan Erdoğan Lübnan'a Gitti", Yeni Şafak, 03.01.2007, http://www.yenisafak.com.tr/politika/basbakan-erdogan-lubnana-gitti-22674 , Erişim Tarihi: 29.09.2014.
[122] "İsrail-Suriye Barışı İçin Anlaşıldı", Zaman, 16.01.2007, http://www.zaman.com.tr/dunya_haaretz-israil-suriye-barisi-icin-anlasildi_488273.html ,Erişim Tarihi: 29.09.2014.

İsrail'den karışık seslerin çıkmasına sebep oluyordu. Örneğin, İsrail'in aşırı sağcı liderlerinden Avidgor Lieberman, Lübnan merkezli Şii grup Hizbullah ile İsrail arasında çıkabilecek bir savaşın "eli kulağında" olduğunu söylemiş ve Hizbullah'ın saldırmak için İran'dan emir beklediğini iddia etmişti. Türkiye ile aralarında bir problemin olmadığını, iki ülke arasındaki ilişkilerin samimi olduğuna inandığını ve Türkiye'yi İslami bir devletin dini farklılıkları nasıl ortadan kaldırdığının bir örneği olarak görerek, Türkiye'nin İsrail ve komşuları arasındaki uçurumu kapatma çabalarından duyduğu memnuniyeti dile getirmişti.[123]

Öte yandan aynı günlerde İsrail Başbakanı Ehud Olmert, Hizbullah'ın 2006 yılındaki savaşa göre daha zayıf olduğunu, Hizbullah'ın İsrail ile birkez daha çatışmaya giremeyeceğini ifade etmiş, Başbakan Yardımcısı Şimon Perez ise Hizbullah'ın silah kapasitesinin artmasının güçlü olması anlamına gelmediğini ve İsrail için endişe yaratmadığını vurgulamıştı.[124] İsrail askeri istihbaratının başkanı Tümgeneral Amos Yadlin, Suriye'nin, İran ve Hizbullah'ın yaz ayların da ABD'nin İran'a yapacağı muhtemel bir askeri saldırıya karşı hazırlandığını öne sürerek, bunların bir savaşa karşı savunma hazırlıkları içerisinde olduğunu dile getirmişti[125]

İsrail yönetimi tarafından bu açıklamalar yapılırken sonraki günlerde Lübnan'da çatışmalar başlamış ve siyasi bir iç kriz patlak vermişti. Siyasi kriz Hizbullah'ın Lübnan'da İsrail'e karşı mücadele etmek amacıyla haberleşme sistemi kurması ve Lübnan hükümetinin de bu sistemi kabul etmeyerek kaldırmasıyla başlamıştı. Lübnan hükümetinin eleştirilerine Nasrallah, İsrail'le mücadele eden bir grup için böyle bir sistemin olması gerektiğini söyleyerek politikalarını savunmuştu. Hükümetin Hizbullah'a yakınlığıyla bilinen Beyrut Havalimanı güvenlik sorumlusunun görevden alınmasını da eleştiren Nasrallah, "Hükümet, Beyrut Havalimanını CIA, FBI ve Mossad'ın üssü haline getirmek istiyor" diye konuşmuştu. Ayrıca Nasrallah ülkedeki sorunların Sünnilerle Şiiler arasında olmadığını, vatanseverler ile Amerika'ya hizmet

---

[123] Zaman, 'İsrail-Hizbullah savaşının eli kulağında', 8.02.2007,http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-hizbullah-savasinin-eli-kulaginda_497766.html, Erişim Tarihi: 29.09.2014.
[124] "Olmert: Hizbullah Eskisinden Daha Zayıf", Zaman, 21.02.2007, http://www.zaman.com.tr/dunya_olmert-hizbullah-eskisinden-daha-zayif_503572.html, Erişim Tarihi: 27.09.2014.
[125] "İran ve Hizbullah Yaza Hazırlanıyor", Yeni Şafak, 03.04.2007,http://www.yenisafak.com.tr/dunya/iran-ve-hizbullah-yaza-hazirlaniyor-38525, Erişim Tarihi: 27.09.2014.

edenler arasında olduğunu ve ülkede Sünni-Şii çatışmasının ihtimal dışı bulunduğunu belirterek sorunların diyalog yoluyla çözülmesinden yana olduklarını açıklamıştı.[126]

BM, ABD ve Arap Birliği Lübnan'da yaşayan Hizbullah yandaşları ile iktidardaki çoğunluk yandaşları arasında yaşanan çatışmalardan endişeli olduklarını ve BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon Lübnan özel temsilcisi Terje Röd-Largen bölgede yaşananların son derece kaygı verici olduğunu, tarafların uzlaşmasını; çünkü bu gerilimin bölgeye yansımasının olabileceğini dile getirmişti. Lübnan'da iktidardaki çoğunluğun lideri öldürülen Refik Hariri'nin oğlu Saad Hariri Hizbullah'ı suçlayarak gösterilerin ve çatışmaların sona ermesi gerektiğini söylemişti.[127]

Hizbullah-İsrail Savaşı'nın üzerinden bir yıl geçmiş ve yıkıcı olan bu savaşın yıl dönümünün sonrasında, Türkiye, İsrail ve Suriye arasında arabuluculuk çalışmasını başlattığını duyurmuştu. Türkiye, Suriye'yi İran ile aynı kefeye koymamasını İsrail'e ifade etmeye çalışıyordu. Türkiye'nin tezi Suriye ile barış yapmanın Filistin'le barış yapmaktan daha kolay olduğu üzerine dayalıydı. Şam ile Tel Aviv arasındaki anlaşmazlığın Golan Bölgeleri'nden kaynaklı olduğunu söyleyen Türk yetkililer, sorunun çözülebileceği kanısı içindeydiler. İsrail'in Haaretz gazetesine konuşan Türk yetkililer Esed'ın eskiden yaptığı gibi görüşmelerin kaldığı yerden başlaması konusunda ısrar etmediğini, Suriye Devlet Başkan yardımcısı Faruk El Şara'nın, yaptığı açıklamada ülkesinin İsrail'in 1967'de işgal ettiği Suriye toprağı olan Golan Bölgesi için savaşmayacağını ifade etmesini cesaret verici adım olarak gördüklerini söylemişlerdi. Haberde Suriye'nin İran'la olan ilişkilerinden dolayı Esed rejiminin Tahran'ın kontrolünde olduğu gibi bir kanıya varılmaması gerektiğini söyleyen Türk yetkililer, iki ülkenin Filistin'in geleceğini, Lübnan ve İsrail'le olan barış görüşmeleri konularında ayrılıklar yaşadığını da dile getirmişlerdi. Haaretz'e göre Türk

[126] "Lübnan'da sıcak çatışma", Yeni Şafak, 08.05.2008, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/lubnanda-sicak-catisma-116008, Erişim Tarihi: 28.09.2014.
[127] "Lübnan'da sıcak çatışma", Yeni Şafak, 08.05.2008, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/lubnanda-sicak-catisma-116008, Erişim Tarihi: 28.09.2014.

arabulucular, İsrail-Suriye barış görüşmelerini İsrail-Filistin arasındaki kalıcı bir anlaşmadan daha "başarılabilir" görüyordu[128]

Oysa bunun o kadar kolay olmayacağını peş peşe patlak veren olaylar ortaya koyacaktı. İsrail ile Suriye arasında arabuluculuk görüşmeleri başlamışken, İsrail'in Suriye sınırından girerek bazı bölgeleri bombalaması İsrail'in bir yandan da Suriye'yi kışkırtmak istediğinin göstergesi gibiydi. Suriye'nin iddialarına göre, beşten fazla uçak Türkiye sınırına yakın El Abiad kasabası üzerinde uçup bir takım yerlere bombalar bırakıyordu. Şam'a göre, İsrail bu tür kışkırtmaları daha önceden de yapmıştı. Şam'ın listesi uzundu:

- Irak işgalinden hemen sonra 2003 yılında, İsrail savaş uçakları Şam'a kadar gelmiş ve bir bölgeyi bombalayıp geri dönmüştü. Bu, aslında bütün bölgeyi savaşa sürükleyebilirdi; fakat Türk medyası da, ABD, İngiliz ve İsrail medyası gibi bu durumu misilleme olarak geçiştirdi.
- 14 Eylül 2004 tarihinde İsrail F-16'ları Suriye savaş uçaklarıyla Doğu Akdeniz üzerinde kapışmışlardı. Bu kapışma İsrail ve Suriye savaş uçakları arasında 1980'den bu yana ilk çatışma idi. İsrail gerekçe olarak İran'ın, Suriye'nin Lazkiye limanından Hizbullah'a silah sevkiyatı yaptığını göstermekteydi. Bu olayın ardından Suriye, ABD ve İsrail'in, tepkilerine rağmen Rusya ile hava savunma sistemini güçlendirmek üzere anlaşma imzalamıştı.
- 2006 Haziran'ında İsrail savaş uçakları, Suriye hava sahasına girmiş ve Devlet Başkanı Beşşar Esed'in Lazkiye'deki ikametgahı üzerinde alçak uçuş yapmışlardı. Bu olayın ardından İsrail Lübnan'daki Hizbullah bölgelerine saldırarak o korkunç çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştu.
- Temmuz 2007'de İsrail pilotsuz uçaklarını Lübnan üzerinden Suriye hava sahasına yönlendirmiş fakat güçlenmiş olan Suriye savunması, İsrail'in casus uçaklarını düşürmüştü.[129]

---

[128] "Türkiye: İsrail-Suriye Görüşmelerini Başlatma Peşinde", Zaman, 17.08.2007,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-israil-suriye-gorusmelerini-baslatma-pesinde_577122.html, Erişim Tarihi: 29.09.2014.

[129] Karagül, İbrahim, "Çok tehlikeli bir oyun, çok!" , Yeni Şafak, 07.09.2007, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/cok-tehlikeli-bir-oyun-cok/6789, Erişim Tarihi: 29.09.2014.

Tüm bunların gelişiminde ABD, İsrail, İran ve Suriye arasında Hizbullah ve Hamas üzerinden restleşmeler devam ederken Suriye ve İran'ın bu örgütleri silahlandırması ve aynı zamanda kendilerinin de silahlanması dikkatle takip ediliyordu.

O tarihlerde Türkiye Dışişleri Bakanı Ali Babacan Ortadoğu turuna çıkmıştı. Bu turun Suriye ayağında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün resmi davetinin iletilmesi Esed tarafından memnuniyetle karşılanmış ve en kısa zamanda Esed'in Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunacağı ifade edilmişti. Suriye'den İsrail'e geçen Babacan, Tel Aviv'deki Ben Gurion Havaalanından doğruca Harem-i Şerif'e geçti ve ilk olarak Mescid-i Aksa'yı ziyaret etti. Babacan burada "Türkiye'de olmamıza rağmen kalbimiz, gönlümüz Kudüs'tedir" demesinin ardından İsrail'de Şimon Perez'le gerçekleştirmiş olduğu ortak basın toplantısında, Suriye'nin bölgede yapıcı bir rol oynadığını söyleyerek Suriye'nin Hizbullah ve Hamas'a verdiği desteği hatırlatan İsraillilerin tepkisi üzerine "Ben sadece, Suriye'nin bölgede daha yapıcı bir rol oynayacağı ve sorunların değil çözümlerin parçası olacağı yönündeki ümidimi ifade etmek istemiştim. Son yıllarda gerçekleştirdikleri siyasi ve ekonomik açılım olumlu adımlardır, istifade etmemiz gereken bir şey. Sözlerimden bunu aşan bir mana çıktıysa, maksadım o değildi." diyerek İsraillilere cevap vermiştir.[130] Bu ifadeler Türkiye'nin o sırada izlediği ve çok hassas dengelere dayanan politikasının özeti gibiydi.

2.5. Türkiye'nin Suriye ve İsrail Arasındaki Arabuluculuk Çabaları

Tüm bu gelişmelerin ardından 2008 yılı içinde beklenmedik bir şekilde Türkiye, Suriye ile İsrail arasında arabuluculuk rolüne resmen başlamış ve iki ülke arasında görüşme trafiği başlatmıştı. Fakat Golan Bölgesinde yaşayan Yahudiler, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a bir mektup göndererek Suriye ve İsrail arasında gerçekleştirilecek olan görüşme şartının Golan Bölgesi'nden çekilmeye bağlı olmamasını iletmişlerdi. İsrail'in Haaretz gazetesine göre liderler, daha önce Türkiye ile Suriye arasında gerçekleştirilen diplomatik görüşmelere benzer bir görüşmenin

[130] Albayrak, Hakan, "Babacan'ın gezisinde iki artı, bir eksi", Yeni Şafak, 10.10.2007, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/HakanAlbayrak/babacanin-gezisinde-iki-arti-bir-eksi/7285, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

Golan'da gerçekleştirilmesini istemişlerdi.[131] Bütün bunlar, Suriye ile İsrail arasındaki bir barışın pek kolay olmayacağını gösteriyordu.

Nitekim Golan'dan çekilmeye İsrail Parlamentosu üyeleri sert tepki göstermişler, bu konuda ya referanduma gidilmesini ya da çok büyük güvenceler alınmasını istemişlerdi. Bazı parlamento üyeleri İsrail'in Golan'dan çekilmesi durumunda Lübnan'ın güneyinde faaliyet gösteren Hizbullah'ın bölgeye yerleşme olasılığının artacağını bile iddia etmişlerdi. Golan'da yaşayan hahamlar ise İsrailli dini liderlerin "yaşadıkları dağların Tanrı'nın bahşettiği İsrail topraklarının bölünmez bir parçası olduğu düşüncesini paylaştıklarını, buraların Yahudi olmayanlara asla bırakılmayacağını" savunuyorlardı. Bu arada, Suriye' lideri Esed'in Türkiye'nin Suriye ile İsrail arasında arabuluculuk yaptığını açıklaması ise tüm dünya medyasında geniş yankı bulmuştu. Birleşik Arap Emirliklerinde yayınlanan Gulf News gazetesi, Türkiye'nin arabuluculuğunun Katar'daki demokrasi forumunda Türk ve İsrailli yetkililerin buluşmasından sonra ortaya çıktığını söylerken, İngiliz The Guardian gazetesi de, "Esed, Türkiye'nin arabuluculuğunu teyit etti" diyor ve Türkiye'nin hem İsrail hem de Suriye ile yakın ilişkilerinden bahsediyordu. O tarihlerde Türkiye-Suriye Ekonomik Forumu için Şam'a giden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'le bir araya gelmişti. Görüşmenin ana gündem maddesi Ortadoğu barışı olarak belirlenmiş ve Başbakan'dan çözüm yolunda somut adımlar atılması beklenilmişti. [132]

Ankara'nın arabuluculuğu konusunda İsrail'in eski Dışişleri Müsteşarı Alon Liel, Türkiye-Suriye-İsrail hattındaki barış görüşmelerinde Türkiye'nin arabuluculuğun ötesinde aktif bir oyuncu olduğunu söylemişti. Alon Liel'e göre "8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ortaya attığı "Barış Suyu Boru Hattı" projesi tekrar gündeme gelmiş ve Türkiye'nin Suriye'ye su vermesi durumunda Şam ile Tel Aviv arasında sorunun çözümünde büyük mesafe kat edilecekti." Aslında süreç 2004 yılının Ocak ayında Türkiye'yi ziyaret eden Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed, Başbakan Recep Tayyip

---

[131] Önal, Cumali, "Yahudi toplumundan Erdoğan'a 'Golan ön şart olmasın mektubu", 26.04.2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_yahudi-toplumundan-erdogana-golan-on-sart-olmasin-mektubu_681650.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

[132] Önal, Cumali, "Yahudi toplumundan Erdoğan'a 'Golan ön şart olmasın mektubu", 26.04.2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_yahudi-toplumundan-erdogana-golan-on-sart-olmasin-mektubu_681650.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

Erdoğan'dan Suriye ile İsrail arasındaki tıkanıklığın çözümü için yardımcı olmasını istemesiyle başlamıştı. Bunun üzerine Türkiye'nin Tel Aviv Büyükelçisi Feridun Sinirlioğlu, bu tarihlerde emekliye ayrılmış olan İsrail'in eski Ankara Büyükelçisi Liel ile hemen temaslara başlamış ve Washington'da yaşayan ve Esed ailesi ile aynı köyden olan İbrahim Süleyman adlı bir Suriyeli işadamını devreye sokmuştu. Suriye'de gerçekleştirilen görüşmelere Türkiye'nin Şam Büyükelçisi Oğuz Çelikkol da katılmıştı. Türkiye daha sonra görüşmelere yetkili bir ismin dahil edilmesi için İsrail'e baskı kurmuştu. İsrail ise bu süreçte tek başına karar vermek istemediği için Washington'a başvurmuştu. Amerika Şam'ı teröre destek veren ülke olarak gördüğü için bunu kabul etmediği için, Türkiye Ağustos 2004'te aradan çekilmişti. Liel ise gizli görüşmeleri İsviçre'ye taşımış ve burada varılan bir mutabakat 2006 yılında İsrail'in Hizbullah'a saldırmasıyla kesilmişti.[133]

İsrail'in eski dışişleri müsteşarının anlattığına göre, gizli görüşme trafiği Ocak 2008'de Haaretz gazetesinin haberiyle ortaya çıkmıştı. Buna göre 2007 yılının Şubat ayında Ankara'ya gelen İsrail Başbakanı Ehud Olmert, Başbakan Erdoğan'dan sürece dahil olmasını istemişti. Başbakanlık Dış Politika Başdanışmanı Ahmet Davutoğlu, Şam'da görüştüğü Esed'den aldığı mesajları Ankara'ya gelerek İsrailli yetkililere aktarmıştı. İsrail bu süreçte 41 yıldır işgal altında tuttukları Golan Tepeleri'nden çekilmeye hazır olduklarını belirtmişlerdi. Başbakan Erdoğan da bizzat Şam'a giderek İsrail'in beklentilerini Esed'e aktarmıştı.[134]

Şam'da konuşulanlar hakkında bilgi sahibinin olmadığını söyleyen Liel, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın muhtemelen İsrail'in şu üç şartını Suriye Devlet Başkanı'na ilettiğini düşünüyordu: Şam'da yaşamakta olan Hamas lideri Halid Meşal Suriye'den ayrılmalı, Suriye, Hizbullah'a yaptığı askeri yardımı kesmeli ve İran'la ekonomik-siyasi işbirliğini devam ettirse de askeri işbirliğini bırakmalı. Bu şartların Suriye tarafından yerine getirilmesinin zor olduğunu fakat İsrail'in pozisyonunu iyi

---

[133] Yanatma, Servet, "Türkiye, Şam'a su verirse İsrail'in Golan'dan çekilmesini kolaylaştırır", 28.04.2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-sama-su-verirse-israilin-golandan-cekilmesini-kolaylastirir_682430.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

[134] Yanatma, Servet, "Türkiye, Şam'a su verirse İsrail'in Golan'dan çekilmesini kolaylaştırır", 28.04.2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-sama-su-verirse-israilin-golandan-cekilmesini-kolaylastirir_682430.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

bilen Liel, ABD'nin de sürece dahil edilmesi taraftarı olduğunu söylemiştir.[135]Sürece bakıldığı zaman Başbakan Erdoğan'ın misyonunun hiç de kolay olmadığı açıktı.

Türkiye'nin İsrail ve Suriye arasındaki arabuluculuk görüşmeleri devam ederken Golan Tepeleri'nin merkezi olan Katzrin yerleşim birimi Belediye Başkanı ve Başbakan Erdoğan'a bölgeden yazılan mektubun altında imzası bulunan iki liderden biri olan Ber-Lev, Golan'ın Suriye'ye verilmesinin mümkün olmadığını, Şam'ın Hatay'da yaptığı gibi artık Golan'ı unutması gerektiğini söylüyordu. Belediye Başkanı Golan'ı pazarlık konusu yapan İsrail Başbakanı Ehud Olmert'e de sert çıkarak eğer Olmert Golan'ı vermek istiyorsa orası kendisinin babasının malı olmadığını ve tüm İsrail halkı buna karşıyken kendisinin bu konuyu gündeme getirmesinin saçmalık olduğunu ve Golan'ın yalnızca referandumla elden çıkacağı yönde açıklamalarda bulunuyordu. Ayrıca Olmert önce kendisini kurtarması gerektiğini çünkü kendisi birçok sorunla ilgilendiğini söyleyerek eleştiriyordu. Golan'daki Türkiye Yahudileri ise arabuluculuk konusunda, Türkiye'yi adaletli davranacak tek ülke olarak nitelendiriyorlardı.[136]

Bu arada ABD Başkanı Bush İsrail'in kuruluşunun 60. yılı kutlamalarına katılarak Knesset'te konuşmuş ve adeta "300 milyonluk Amerika arkanızdadır" diyerek Arap liderlerini aşağılayan bir söylevde bulunmuştu. Ortadoğu turu sırasında Türkiye'ye de atıfta bulunan Bush, Ortadoğu'daki denklemde Türkiye'nin de yer aldığından bahsetmişti. Fakat bu sırada Lübnan'da uygulanmak istenen Lübnan'ı istikrarsızlaştırma ve Hizbullah'ın alt yapısını bozmak ve Hizbullah'ı silahsızlandırma çabalarındaki uluslararası operasyon tutmadı. Hizbullah isterse Lübnan'a el koyabilecek kadar güçlü olduğunu gösterdi. Böylece Hizbullah'ın silahsızlandırılması konusu hızla gündemden düştü. AK Parti yanlısı basına göre, eğer Hizbullah silahsızlandırılabilseydi İsrail'in İran üzerindeki baskısı artacak ve istediği şartlarla Suriye'yi barışa zorlaması mümkün olacaktı. Suriye'nin barışa ikna edilmesi Filistin direnişini baltalamak,

---

[135] Yanatma, Servet, "Türkiye, Şam'a su verirse İsrail'in Golan'dan çekilmesini kolaylaştırır", 28.04.2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-sama-su-verirse-israilin-golandan-cekilmesini-kolaylastirir_682430.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

[136] Önal, Cumali, "Türkiye Golan'a umut oldu", 12.05.2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-golana-umut-oldu_688237.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

Suriye'nin ikna edilememesi ise Lübnan'daki direnişin kırılması anlamına gelmekteydi.[137]

Türkiye'nin Suriye ve İsrail arasında gerçekleştirmiş olduğu mekik diplomasisi sonucunda taraflar İstanbul'da Başbakanlık Başdanışmanı Davutoğlu başkanlığında toplanmıştı. İsrail ve Suriye hükümetleri, yaptıkları açıklamada "kapsamlı bir barışa ulaşılmasını hedefleyen müzakereleri kararlı ve sürekli bir şekilde yürüteceklerini" söylemişler ve "Suriye ile İsrail, Türkiye'nin nezaretinde aracılı barış görüşmelerine başlamışlardır. Her iki taraf, bu görüşmeyi iyi niyetle ve açık fikirlilikle sürdüreceklerini beyan etmişlerdir" denilmiş ve her iki taraf da bu süreçteki rolü ve evsahipliği için Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a teşekkür etmişlerdi.[138]

O tarihlerde gelinen nokta aslında önemlidir. Kendi değerlendirmelerine göre AK Parti sadece Türk dış politikasında yeni eğilim taşımıyordu aynı zamanda Türkiye'nin coğrafik ve uygarlık kimliğine geniş bir bakış açısı katıyordu. Türkiye, Irak'ın işgali ve Lübnan eski Başbakanı olan Refik Hariri suikastinden sonra Suriye ile ilişkilerini kesmemiş olması sonucunda ABD'den sert tepkiler almış olmasına rağmen baskılara karşı gelmiş ve ilişkilerini koruma gayreti içerisine girmişti. Yine AK Parti hükümeti, İran'a yönelik yaptırımlara katılması için Amerika'nın isteklerini yerine getirmemişti. Türkiye ile Suriye arasında ortaya çıkan bu büyük ve tarihi iyileşme Ankara ve Şam arasında da karşılıklı bir güven yaratmış oldu. AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Türkiye-İsrail ilişkilerinin çöküşü anlamına da gelmemişti. AK Parti yönetiminden Erdoğan ve onun dışındaki isimler İsrail'in Filistin ve Lübnan'daki acımasız uygulamalarını sert bir dille eleştirdiler fakat Türk çıkarları İsrail'e karşı eleştiri boyutunun daha da ileriye gitmesini engellemişti.[139]

Suriye'nin ve İsrail'in birbirleri ile olan karşılıklı çıkar dengeleri Türkiye'nin iki tarafla da iyi ilişkiler kurma imkanı verir gibiydi. Böyle bir durum başka bir ülke için

---

[137] Akif, Emre, "Ortadoğu'da Aşağılanmış Barış", Yeni Şafak, 20.05.2008, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/AkifEmre/ortadoguda-asagilanmis-baris/10984, Erişim Tarihi: 30.09.2014.

[138] Yanatma, Servet, "Görüşmeler başladı, Türkiye Ortadoğu barışına ev sahipliği yapıyor", 22.05.2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_gorusmeler-basladi-turkiye-ortadogu-barisina-ev-sahipligi-yapiyor_692692.html, Erişim Tarihi: 01.10.2014.

[139] Muhammed, Nureddin, "Türkiye'nin arabuluculuğu: Sınırlar, gerçekler ve tuzaklar", 23.05.2008,http://www.yenisafak.com.tr/yorum/turkiyenin-arabuluculugu-sinirlar-gercekler-ve-tuzaklar-118835, Erişim Tarihi: 01.10.2014.

mümkün görünmüyordu. Suriye ve İsrail'in her iki ülke tarafından da Türkiye'yi kabul edilebilir bir arabulucu kılmasının nedeni de buydu. Daha önce de AK Parti yönetimindeki Türkiye, Pakistan ve İsrail dışişleri bakanlarının bir araya geldiği bir mekan olmuştu. AK Parti, Afganistan ve Pakistan devlet başkanlarını da bir araya getiren arabulucuydu. Bunların yanında AK Parti, Benazir Butto'ya yapılan suikast öncesinde de Pakistan'daki iç çekişme konusunda arabuluculuk yapmak için yoğun çaba içerisine girmişti. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün gözetiminde İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez ile Filistin Yönetimi Başkanı Mahmut Abbas arasında üçlü zirve gerçekleştirilmişti. AK Parti hükümeti Hamas ile İsrail arasında yakınlaşmaya, Lübnan iç çekişmesinin taraflarını uzlaştırmaya çalışmış ve bu girişimlerinde de tarafsız olmaya özen göstermişti. Bu yüzden AK Parti yöneticilerine göre Türkiye, arabuluculuklarda son derece önemli deneyimi olan bir ülke haline gelmişti. İsrail ve Suriye arasında da arabulucu olmasını engelleyen hiçbir neden yoktu.[140] Türkiye'nin kontrolünde gerçekleşen İsrail-Suriye görüşmeleri taraflar prensip mutabakatı çerçevesinde anlaşmış olmalarına rağmen İsrail'in iç meselelerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı görüşmeler gerçekleştirilemedi. Süreç, İsrail Başbakan'ı Ehut Olmert'in Genel Sekreteri ve İsrail heyeti baş müzakerecisi Yoram Turbowicz'in, İsrail'in barış görüşmelerinde müzakereci olarak yer alabilmesi için gereken teknik ve hukuki sürecin tamamlanmamış olması nedeniyle, görüşmenin ertelenmesi talebiyle kesintiye uğradı. Bu gelişmeyle birlikte İsrail, teknik ve hukuki süreç tamamlanır tamamlanmaz görüşmelere katılacağını açıkladı. Suriye ise görüşmelere devam etmeye hazır olduğunu beyan etmişti.[141]

2.6. 2010 Yılı Mavi Marmara Olayı ve Medya Propagandası

2010 yılında Ortadoğu siyasal coğrafyası çok ciddi çalkantılara sahne olacaktı. Böyle bir ortamda Türkiye'nin dış politikasında da çalkantılı bir dönem başladı.

---

[140] Muhammed, Nureddin, "Türkiye'nin arabuluculuğu: Sınırlar, gerçekler ve tuzaklar", 23.05.2008,http://www.yenisafak.com.tr/yorum/turkiyenin-arabuluculugu-sinirlar-gercekler-ve-tuzaklar-118835, Erişim Tarihi: 01.10.2014.

[141] "2008'de Türkiye Ortadoğu İlişkileri", Zaman, 19.12.2008, http://www.zaman.com.tr/gundem_2008de-turkiye-orta-dogu-iliskileri_771924.html, Erişim Tarihi: 01.10.2014.

İran'ın, İslam Devriminin otuz birinci yıldönümünü gövde gösterisine dönüştürmesi ve İsrail'in de buna çok sert mesajlar göndermesi ile bölgede gerginlik epeyce artmıştı. ABD yönetimi, İran'ın nükleer tezleri konusunda işe yarayacağı şüpheli ambargo uygulamasında dünyayı ikna edememiş görünüyordu. Askeri bir seçenekten başka bir politika geliştirdiği de söylenemezdi. Askeri seçeneğin uygulanması ise oldukça riskliydi. ABD bu yüzden İsrail'in askeri seçenek konuşundaki ısrarına mesafeli durmaktaydı. Bölgedeki geçici sükunet havası yaklaşmakta olan fırtınanın habercisi gibiydi.

Tam bu ortamda İsrail'in sert açıklamalarıyla meşhur Dışişleri Bakanı Avidgor Lieberman; 'Hizbullah balistik füze kullanırsa Suriye'yi taş devrine döndüreceğiz' açıklamasında bulunmuştu. Bunun anlamı açıktı. İsrail böyle bir saldırının bedelini Suriye'ye Esed İktidarına ödeteceğini ve söz konusu ülkeye çok ağır kayıplar verdirmekten geri durmayacağını söylemekteydi. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun İran'ın ambargoyla felç edilmesi lazım, eğer İran tehdidine karşı BM bünyesinde bir karar alınmazsa, tehdidin farkında olan ülkeler arasında bir koalisyon kurulacağı şeklinde açıklamalarda bulunması Çin, Rusya, Türkiye ve Brezilya'yı aşamayan ambargo sonrasına ilişkin tezler hakkında ipuçları verir gibiydi. Bu söz konusu açıklamalar yapılırken İsrail savaş uçaklarının Lübnan semalarında dolaştığı da dikkate alınınca durumun ne kadar ciddi olduğu daha iyi anlaşılıyordu.[142]

Gerilimi artıran bir başka unsur da Suriye'nin Hizbullah'a Scud füzeleri verdiği yönünde İsrail çevrelerinin yaptığı açıklamalardı. Senaryoya göre füzeler İran'dan geliyor ve Suriye üzerinden Hizbullah'a teslim ediliyordu. Ayrıca Suriye'nin Hizbullah militanlarına bu füzeleri kullanma eğitimi verdiği de iddialar arasındaydı. İsrail'in böyle bir saldırısının bütün bölgeyi kapsamlı çatışmaların içine atması ihtimali oldukça yüksek görünüyordu. Bu arada İsrail ile ilişkileri oldukça bozulmuş olan Türkiye'nin de bu ülkenin hedeflerinden birisi olduğu algısı AK Parti hükümetine destek veren çevreler arasında oldukça yüksekti. Bu değerlendirmeleri sürekli olarak köşe yazılarına taşımış olan bir yazarın bu dönemde yazdıkları durumu gayet güzel özetlemektedir. İsrail Türkiye'nin bölgede nüfuzunun artmasından şiddetle rahatsız olmaktaydı. Öte yandan

[142] Karagül, İbrahim, "Türkiye'nin hesabını bozacak savaş yakın!" Yeni Şafak, 20.04.2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiyenin-hesabini-bozacak-savas-yakin/21924 , Erişim Tarihi: 02.10.2014.

Pakistan'dan Orta Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyada yer alan Müslüman ülkelerin Türkiye'den beklentileri artmıştı. Türkiye'nin artan gücü İsrail'in elindeki kozlarının azalması haline geliyordu ve söz konusu yazara göre İsrail gidişatı durdurmak için bir şeyler yapacak görünüyordu.[143]

Böyle gergin bir siyasi ortamda 31 Mayıs günü İsrail komandolarının İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ambargoyu sembolik olarak kırmak amacıyla insani yardım götüren Mavi Marmara gemisine düzenlemiş oldukları baskın ile Türkiye - İsrail ilişkileri kopmuş ve artık onarılması imkansız derecede zarar görmüştü. İsrail'in yapmış olduğu bu baskın tüm dünyada geniş yer tutmuş ve sert sözlerle eleştirilmiştir. Moskova, yapılan saldırılardan büyük endişe duyduğunu, herhangi bir hukuk temeli olmaksızın açık denizde sivil şahıslara yapılan bu saldırının ve gemilerdeki insanların gözaltına alınmasının genel kabul görülen uluslararası hukuk normlarının kabaca ihlali olduğunu vurgularken, Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman, İsrail'in Gazze'ye yardım götüren gemilere saldırısını insanlığa karşı suç olarak nitelendirmişti. İran ise uluslararası camiadan, İsrail ile tüm ilişkileri kesmesini, bu katliamın insanlığa karşı işlenmiş bir suç olduğunu, devlet terörünün ve korsanlığın bir göstergesi olduğunu, İsrail'in bu saldırı ile kendi sonu için geri sayım sürecini başlattığını söylemişti. Afrika Birliği olayla ilgili soruşturma açılması gerektiğini ifade ederken, Hizbullah ise uluslararası cezayı hak eden terörist bir eylem olarak nitelendirmiş ve bu arada başta Türkiye olmak üzere Ortadoğu ve tüm dünyada İsrail karşıtı gösteriler düzenlenmişti. AK Parti çevrelerinde yapılan yorumlarda İsrail'in bu saldırıyla kendisini bölgeden ve dünyadan soyutladığı ifade ediliyordu.[144]

Hizbullah bu gelişmelerden oldukça memnun görünen aktörlerden birisiydi. Hizbullah lideri Şeyh Hasan Nasrallah, TRT El Turkiyye kanalının Genel Yayın Müdürü Sefer Turan'a verdiği röportajda; "Türkiye'yi hem yönetim hem hükümet hem de halk olarak saygıyla ve takdirle selamlamak istiyorum. Özellikle de özgürlük filosuna katılan kadın-erkek direnen, mücadele gösteren herkesi, özellikle de şehit olanları selamlıyorum. Şehitlerin çok değerli ailelerine taziyelerimi bildirmek istiyorum.

---

[143] Karagül, İbrahim, "Türkiye'nin hesabını bozacak savaş yakın!" , Yeni Şafak, 20.04.2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiyenin-hesabini-bozacak-savas-yakin/21924, Erişim Tarihi: 02.10.2014.

[144] "Dünya İsrail'e karşı ayağa kalktı", Zaman, 31.05.2010, http://www.zaman.com.tr/dunya_dunya-israile-karsi-ayaga-kalkti_990069.html, Erişim Tarihi: 02.10.2014.

Şehadetleri mübarek olsun demek istiyorum. Bu şehitler, Filistin şehitleridir, Kudüs şehitleridir, bu şehitlik makamı mümin ve Müslüman insanların gıptayla gözünü diktiği bir makamdır. Özellikle de Peygamber katilleri Siyonistler tarafından şehit edildikleri düşünülürse… Biz Lübnan'daki Arap ve İslam dünyası da böyle düşünüyor, Türkiye'nin tavrını ve ödedikleri bedeli takdirle karşılıyor ve gelecekte de bu tavrını sürdürmesini bekliyoruz" demiş ve şöyle devam etmiştir; "Ben özgürlük filosuna yapılan saldırının, tasarlandığı hiçbir hedefini gerçekleştirememiş tam anlamıyla bir cinayet olduğunu düşünüyorum. Bilakis olanlar ve gelişmelerin sonuçları, Türkiye'nin son derece başarılı tavrı ve birçok diğer hükümet ve devletin desteği, yakın gelecekte benzer filoların düzenlenmesi yolunu açacaktır ve bizim de çağrımız bu yöndedir. Şu anda şehitlerin kanlarına gösterilecek vefa, özgürlük filosunda katledilen Türk şehitlerin anılarına gösterilecek vefa, Gazze Şeridi'ne uygulanan ambargonun kaldırılması için daha fazla özgürlük filosu hazırlamayı gerektirir. Sanıyorum ki, halklarımız, kadınıyla erkeğiyle ümmetimizin cesur evlatları, onurlu dünya halkları bu cüreti gösterecek cesarette ve iradededir. Bu pak kanlar İsraillilerin sandığı gibi bir engel değil, daha fazla filo gönderilmesi için bir dinamit olacaktır.'[145]

Nasrallah, Türkiye'nin hem bölge hem de Filistinlilerin sorunlarıyla en çok ilgilenen ülke olduğunu belirtmiş ve Türkiye'yi gerçek bir bölgesel güç olarak nitelendirmiştir. Nasrallah'ın görüşüne göre İsrail, Türkiye'den çekinmekteydi. Nasrallah, İsrail'in Mavi Marmara gemisindeki aktivistleri de Türkiye'nin güçlü bir yapıya sahip olması sebebiyle hızlı bir şekilde serbest bıraktığını dile getirmişti. Birçok ülkenin kendi vatandaşlarını yüzüstü bıraktığını söyleyen Nasrallah Türkiye'yi bu konuda ayrı bir kategoriye koyarak Ankara'ya hayranlığını dile getirmiştir.

Nasrallah, Arap ülkelerinin tavrından duyduğu rahatsızlıktan bahsederken Mavi Marmara eyleminin Türkiye – İsrail ilişkilerinde kalıcı hasarlar yaptığını, bunların pek kolay tamir edilemeyeceğini, ayrıca bölgede tecrit edilen İsrail'in dünyaya bir yük

[145] "Türkiye'nin Bu Tavrını Sürdürmesini Bekliyoruz", Yeni Şafak, 04.06.2010, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/turkiyenin-bu-tavrini-surdurmesini-bekliyoruz-261120, Erişim Tarihi: 02.10.2014.

haline geldiğini ve İsrail devletinin bu girdabın içinden çıkamayacağını iddia etmekteydi.[146]

Nasrallah, 'İsrail, Türkiye'yi kaybederse esas kaybeden İsrail mi olacaktır?' sorusuna ise, 'Elbette, Türkiye hem Arap dünyasını kazanacaktır hem İslam dünyasını kazanacaktır. Hem Arap hem de İslam dünyasında önemli bir yere sahip olacaktır. Yine dünya halklarının saygısını kazanacaktır. Çünkü Türkiye, hakkı savunmakta ve vatandaşlarını yüzüstü bırakmamaktadır, ister şehit olsun, ister yaralı olsun, isterse de İsrail tarafından alıkonulmuş olsun' diye cevap vererek Türkiye – İsrail ilişkilerinde yaşanan kopuştan duyduğu memnuniyeti dile getirmekteydi.[147]

Türkiye İsrail'in kanlı Mavi Marmara baskınından sonra İsrail'deki diplomatik misyonunu maslahatgüzar seviyesine çekmiş ve İsrail radyosu bu durumu Türkiye'nin İsrail'i protesto maksatlı yaptığını, Büyükelçi Oğuz Çelikkol'un yerine yeni bir büyükelçi atanmayacağını ve Türkiye'nin İsrail ile ilişkileri konusunda tüm seçenekleri değerlendirildiğini kamuoyuna duyurmuştu. Bu durumda artık iki ülke arasındaki temeli oluşturan bazı ortaklıkların sorgulanacağı açıktı. Bu saldırı İsrail'in Türkiye'ye ilk saldırısı idi ve üstelik uluslararası sularda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ölümüyle sonuçlanmıştı. Ayrıca İsrail Türk mallarına boykot kararı uygulamış, Türk şirketlerine sınırlamalar getirmişti. AK Parti çevreleri artık İsrail'i bir ortak olarak görmekten çok uzaklaşmış durumdaydılar.[148]

İsrail'in Mavi Marmara gemisine düzenlediği baskın AK Parti çevrelerinde sadece İsrail ile olan ilişkilerin değil genel olarak Batı ve NATO'nun da eleştirisi haline dönüşmüştü. AK Parti çevrelerine göre Batılılar Türkiye'nin Hamas – İran ekseni arasında sıkıştığını söyleyip Hizbullah'ı desteklediğini ve Batı'dan koptuğunu dile getirip Türkiye'yi suçluyorlardı. Özellikle şu hususlar vurgulanıyordu: NATO

[146] "Türkiye'nin Bu Tavrını Sürdürmesini Bekliyoruz", Yeni Şafak, 04.06.2010, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/turkiyenin-bu-tavrini-surdurmesini-bekliyoruz-261120, Erişim Tarihi: 02.10.2014.

[147] "Türkiye'nin Bu Tavrını Sürdürmesini Bekliyoruz", Yeni Şafak, 04.06.2010, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/turkiyenin-bu-tavrini-surdurmesini-bekliyoruz-261120, Erişim Tarihi: 02.10.2014.

[148] Karagül, İbrahim, "Bu ne öfke böyle!", Yeni Şafak, 16.06.2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/bu-ne-ofke-boyle/22778, Erişim Tarihi: 02.10.2014.

tarafından Akdeniz'de güvenlik önlemi alınacak ve bölgeyi kullanacak olan tüm gemiler aranacaktı. Bunun nedeni, Hizbullah'a silah gidip gitmediğini kontrol etmekti. Oysa NATO gemileri İsrail'in kanlı baskını sırasında da Akdeniz sularındaydı ve Türkiye NATO'nun müttefik bir ülkesi olmasına rağmen baskına müdahale etmemişlerdi. [149]

Türkiye – İsrail arasında yaşanan gerginlik Suriye tarafından da dikkatle ve memnuniyetle izlenmekteydi. Suriye rejimi ve özellikle Devlet başkanı Beşşar Esed Türkiye'nin bu operasyonunu yeni bir tarih ve eşsiz medeni bir model olarak nitelemişti; çünkü Suriye'ye göre bu operasyon Hamas'ın, İran'ın ya da Hizbullah'ın katkısıyla gerçekleşmemişti. Bu operasyonun çeşitli örgütlerle de alakası yoktu. Aksine Gazze'deki ablukayı sonlandırma projesi uluslararası alanda kınanması, askerlerin ve füzelerin değil, dünyanın dört bir yanından katılan aktivistlerin barışçıl sivil gemiler kanalıyla gerçekleştirdikleri barışçıl eylemle gerçekleşmişti. Askeri olmayan ve tamamen sivil bir amacı ve eylemi olan filo İsrail'i de uluslararası toplum önünde zor duruma sokmuştu. İsrail siyasi ve medya anlamında ablukaya alınmıştı. ABD, ablukanın sona erdirilmesi gerektiğini dile getirmeye başlamış; hatta, Avrupalılar da Amerika'nın düşüncelerine ortak olmuşlardı. Hatta İsrail de bu baskılara boyun eğerek ablukayı kısmen kaldırabileceğini söylemeye başlamıştı.[150]

Mavi Marmara geriliminin aşılmaya çalışıldığı dönemde İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak'ın MİT Müsteşarı Hakan Fidan hakkındaki sözleri Ankara'da yeni bir öfkeye sebep olacaktı. Barak'ın, MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın İran ile bağları olduğuna dair ortaya atmış olduğu iddialar Türkiye'nin sert tepkisine neden olmuş; ancak Barak tepkisinde ısrarcı olmuştu. Barak, İsrail'de katıldığı bir radyo söyleşisinde Hakan Fidan'la ilgili yaptığı eleştirilerin arkasında durduğunu belirtmiş, MİT'in başına İran'ın yakın dostu olarak nitelendirdiği Hakan Fidan'ın atanmasından dolayı endişe duyduklarını belirterek, İsrail'in istihbarat sırlarının İran ile paylaşılmasından rahatsız olduklarını ifade etmişti. Barak "Ben, bizi rahatsız eden şeyi ortaya koydum. Bizim haklılığımız endişelerimizin doğru olmasından kaynaklanıyor. Söylediklerim doğruydu"

---

[149] Karagül, İbrahim, "Bu ne öfke böyle!", Yeni Şafak, 16.06.2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/bu-ne-ofke-boyle/22778, Erişim Tarihi: 02.10.2014.

[150] EL Humeyid, Tarık, "Diplomasinin gücü",Zaman, 9.06.2010,http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-tarik-el-humeyid-diplomasinin-gucu_993349.html, Erişim Tarihi: 03.10.2014.

şeklinde ısrar eden Barak'ın açıklamasının hemen ardından Ankara İsrail Büyükelçisini bakanlığa çağırarak izahat istemişti.[151]

Böyle gergin bir ortamda ve kamuoyunun hükümet çevreleri tarafından olabildiğince galeyana getirildiği bir dönemde İsrail'in başlattığı iç soruşturma Ankara'da olayı unutturmak üzere yürütülen bir girişim şeklinde algılanıyordu. İsrail yetkililerinin Mavi Marmara baskını için kendilerinin kurmuş olduğu ve kendi kendilerini soruşturacakları komisyon dünya kamuoyunda büyük yankıya neden olmuştu; çünkü İsrailli yetkililerin baskından dolayı kendilerini haklı gördüklerini, "biz kendimizi savunduk, ne yaptıysak sonuna kadar arkasındayız ve askerlerimizle gurur duyuyoruz" şeklindeki açıklamaları Ankara tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştı.[152]

Gerilime katkıda bulunan unsurlar bunlarla da sınırlı değildi. Uluslararası basının Türkiye'deki AK Parti hükümetini suçlamaları Ankara'yı bir komployla karşı karşıya olduğu düşüncesine itiyordu. Bu düşüncenin nedeni olarak iç ve dış basında "Türkiye Hizbullah'ı silahlandırıyor", "Türkiye Lübnan'a roket, silah ve mühimmat gönderecek", MİT Müsteşarı İran yanlısı", "Türkiye İran'a yaklaşıyor", "Türkiye'nin İslami bir Cumhurbaşkanı mı olacak?", "Recep Tayyip Erdoğan ülkeyi şeriata sürüklüyor, İran ise laikleşiyor" gibi haberlerin yayınlamasıydı. Özellikle İngiliz Daily Telegraph gazetesinin yazarı Con Couglin'in iddialarına göre İran AK Parti'ye seçimlerde harcaması için 25 milyon ABD doları vermiş; pazarlıklar Tahran'da yapılmış ve para Mavi Marmara gemisini organize eden İHH (İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı) tarafından Ankara'ya aktarılmıştı. Bu tür haberlerin Mavi Marmara olayından sonra gündeme gelmesi de AK Parti hükümeti ve çevresi tarafından rahatsız edici bulunmuş ve sert karşılanmıştı.[153]

Bu haberlerin basında yer almasından önce ise İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad ardından da Başbakan Erdoğan Lübnan'ı ziyaret etmişti. Lübnan'ı ziyaret eden ilk İran Devlet Başkanı olan Ahmedinejad, İsrail'e karşı her zaman Lübnan'ın

---

[151] "İsrail Fidan krizinde ısrarlı", Zaman, 5.08.2010,http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-fidan-krizinde-israrli_1012635.html, Erişim Tarihi: 03.10.2014.

[152] Karagül, İbrahim, "İşte bu adamlara tekmil verdiniz siz!", Yeni Şafak, 12.08.2010, http://www.yenisafak.com.tr/Yazarlar/?t=12.08.2010&y=IbrahimKaragul, Erişim Tarihi: 03.10.2014.

[153] Karagül, İbrahim, 'AK Parti'ye İran parası' iddiasını kim servis etti? , Yeni Şafak, 17.09.2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/?t=17.09.2010&y=IbrahimKaragul, Erişim Tarihi: 03.10.2014.

yanında olduklarını ve Lübnan'a olan desteklerinin süreceğini belirtmişti.[154] Başbakan Erdoğan ise Beyrut'ta Devlet Başkanı Mişel Süleyman, Başbakan Saad Hariri ve Meclis Başkanı Nebih Berri ile görüşmüş ardından da Lübnan'ın kuzeyinde iki Türkmen köyünü ziyaret ederek burada halka bir konuşma yapmıştı.[155] Sünni Lübnanlılar, Recep Tayyip Erdoğan'ın ziyareti için dev kalabalıklar ve geniş kapsamlı medya kampanyaları düzenlenmişlerdi. Hizbullah'ın Farsçayla Ahmedinejad'ı karşılamak için kullandığı "hoş emdid" sloganına karşılık, Hariri ve destekleyicilerinin Türkçe olarak Erdoğan'ı karşılamak için "hoş geldin" sloganı medya tarafından sanki Ahmedinejad'a karşı bir mesaj gibi yorumlanmıştı. Lübnan'daki Şii ve Sünni mezhepçi kutuplaşma iki bölgesel gücü Lübnan'da etkili olmasına sebep olmuştu. Lübnan ziyaretlerinde Ahmedinejad, Hariri ile Recep Tayyip Erdoğan ise Hizbullah heyeti ile görüşmesi de iki ülkenin mezhepsel olarak bölge üzerinde etkili olmak istediği gibi görülmekteydi.[156] Bütün bunlar Türkiye'nin bir sonraki aşamada uygulamaya koyacağı Suriye siyasetinin ne tür sorunlarla karşı karşıya olduğunun habercisi gibiydi.

GCRIS

[154] Ahmedinejad: " İsrail'e Karşı Lübnan'ın yanındayız, 14.10.2010, http://tr.euronews.com/2010/10/14/ahmedinejad-israil-e-karsi-lubnan-in-yanindayiz/ , Erişim Tarihi: 20.09.2010.

[155] "Başbakan Erdoğan'ın Beyrut Ziyareti ışığında Türkiye-Lübnan İlişkileri", **Ortadoğu Analiz,** Aralık 2010, Cilt 2 – Sayı 10, s.14. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/20101229_oytun.pdf.

[156] EL Rentavi, Ureyb, Lübnan: 'Hoş emdid'den 'hoş geldin'e , 29.11.2010, http://www.zaman.com.tr/yorum_lubnan-hos-emdidden-hos-geldine_1058239.html, Erişim Tarihi: 03.10.2014.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP BAHARI SONRASI AK PARTİ'NİN HİZBULLAH ALGISINDAKİ DEĞİŞİM SÜRECİ

AK Parti'nin dış politikasının temelleri Ahmet Davutoğlu'nun "Stratejik Derinlik" isimli kitabında yatmaktadır. Davutoğlu'na göre Türkiye dış politikasında "yumuşak güce dayalı", "demokratik ve Avrupa odaklı", "Medeniyet temelli", "Konstruktivist[157]", "Liberal", "aktif, bağımsız ve iddialı", "bir yandan küresel bir yandan da ılımlı İslamcı" şeklindedir. Bu değerlendirmelerin ışığında "Stratejik Derinlik" kitabı incelendiğinde Türkiye'nin dış politikası coğrafi ve kültürel temalarla sağlandığı görülmektedir. Davutoğlu'na göre Türkiye bölgesinde "Düzen Kurucu" bir ülkedir. Böylece Türkiye uluslararası ve bölgesel alanda "etken" ya da "özne" bir ülke haline dönüşebileceğini söyleyen Davutoğlu, AK Parti'nin realist ve çıkar odaklı dış politika yaklaşımını benimsediğinden bahsediyordu.[158]

Davutoğlu'nun en önemli olarak savunduğu tezi olan "Komşularla Sıfır Sorun" odaklı dış politika ise Türkiye'nin çevresinin istikrarsızlık ve kaos üreten bir yer olmaktan çıkartılması ve Türkiye'nin enerjisini ülke içi gelişmelere ayırabilmesi isteğidir. Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana sürdürülen dış politika yaklaşımları incelendiğinde "Komşularla Sıfır Sorun" siyasetinin bu politikaların devamı niteliğinde olduğu görülmektedir. Çünkü uzun yıllar boyunca Türkiye kendi iç sorunlarını çözmesi için bölgesel gelişmelerin negatif etkilerinden zarar görmüştü. İstikrar ve barışın olmadığı bir bölgede Türkiye etrafındaki sorunlarla sürekli uğraşmak zorunda kalmış, bölgesel meselelerle daha fazla ilgilenmiş ve böylece kendi ülkesindeki sorunların halledilmesinde zaman zaman gecikmiştir.[159]

---

[157] Konstruktivism: Kelime anlamı olarak "yapılandırma, inşacı" olarak çevrilebilir. İnşacı yaklaşım, kimlik ve onu oluşturan kültür, din, gelenek, görenek ve daha geniş olarak medeniyetlerin önemli olduğunu belirtir. Bu kuram, tarih boyunca oluşan kimlik, kültür ile devletlerin çıkarlarını belirlediğini ve politikalarını şekillendirdiğini belirtmektedir. Diğer yandan, devletlerin davranışlarını ve onları oluşturan aktörlerin analizinde kimlik, çıkar ve uluslararası yapıları veri olarak almayıp, aksine onları araştırma konusu yapar. Bu bağlamda, dünya politikasının sosyal yapısı, aktörlerin kimlik ve çıkarları en önemli çalışma alanlarıdır.(TECER, Ömer Çavuşoğlu, Putin Rusya'sının İnşacı Perspektiften Analizi, s.7.)

[158] YETİM, Mustafa, "2002-2012 Arası Türkiye'nin Ortadoğu Politikası: Ortadoğu'da Değişen Türkiye Algısı", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 27-28)

[159] Doç. Dr. Tarık, "Oğuzlu, Komşularla Sıfır Sorun Politikası: Kavramsal Bir Analiz", s.9. **Ortadoğu Analiz,** Haziran 2012, Cilt-4, Sayı:42.

Türkiye AK Parti döneminde dış politikasında ise en çok ağırlığı Ortadoğu'ya vermiştir. 2007 yılında vermiş olduğu röportajda bir dönem Davutoğlu'nun akademik danışmanlığını yağan Bülent Aras'a göre: "Türkiye, kendi sorunlarıyla baş edebilen, dış politikada vizyon belirleyen, rol üstlenebilen, inisiyatif alıp, merkezden çevreye doğru etkinlik gösterebilen bir ülke. Ortadoğu kaynasa da Türkiye biraz daha rahat. Çağını okuması ve geçmişten gelen ve tarihin kendisine bıraktığı kültür ve medeniyeti yeniden idrak etmesi nedeniyle büyük bir sahnede yerini almaya doğru hızlı adımlarla ilerliyor. Yeni dönemde Türkiye'nin vizyonu sorunları çözücü ülke olarak her yerde bulunmaktır. Türkiye Ortadoğu'daki rolünü sivil-ekonomik bir güç olarak belirlemeye çalışmaktadır. Bölgedeki sorunlarla birlikte bir arabulucu rolüne soyunmaktadır. Ankara için bölgede barış ve istikrar her zamankinden daha önemli. Dış politikada toplumsal talepler günümüzde çok etkin durumda. Sivil toplum kurumları ve halk dış politika kararlarında doğrudan etkili olabiliyor. Bunun en güçlü örneğini de Mart 2003 tezkeresinde gördük, çünkü Türk halkının yüzde 80'lere varan çoğunluğu Amerikan askerlerinin Türk topraklarından geçerek Irak'a girmesini istemiyordu. Ortadoğu'ya yönelik dış politika yöneliminde bu değişikliği İran ve Suriye politikalarında da görebilirsiniz. Bu ülkelere yönelik dış politika söylemleri yumuşadı."[160]

Ayrıca bu yeni dış politika yöneliminin AK Parti iktidarında hayata geçirilmeye başlandığını söyleyen Aras, ancak bu politikaların temelinin önceki üçlü koalisyon döneminde atıldığını da söylemektedir. Aras'a göre, "ülkenin yaşadığı siyasi, ekonomik ve hukuki süreç soğuk savaş tarzı güvenlik devleti yapılanmasını geride bırakmıştır. Arada sırada inişli çıkışlı dönemler olsa da Türkiye AK Parti sayesinde hem iç hem de dış politikada ufukları genişletmiştir." İran hakkında da bölgede Suriye, Hizbullah ve HAMAS'ı içine alan, Irak ve Suudi Arabistan'dakiler dahil Şii gruplar üzerindeki etkisiyle bir "Şii hilali" oluşturan İran'ın, kendisi ile çıkar çatışması yaşanmadıkça

[160] Bülent Aras: Türkiye'nin Ortadoğu'daki ağırlığı artacak, Yeni Şafak, 19.02.2007, http://www.yenisafak.com/roportaj/bulent-aras-turkiyenin-ortadogudaki-agirligi-artacak-30541, Erişim Tarihi: 22.07.2015

Tahran karşı hamle yapmaz. Uluslararası toplumun baskısı devam ederken Türkiye ile arasının açılmasını istemez" değerlendirmelerinde bulunmuştur.[161]

AK Parti'nin 2001 krizinden hemen sonra iktidara gelmesi onu zorlu bir sürece sokmuştu. AK Parti'nin liberal ve muhafazakar bir parti olduğunu dile getiren Charles Rouley, AK Parti'nin bu şekilde devam edebilmesi için şu ilkeleri saymıştır:

- Hukukun güçlendirilmesi
- Mülkiyet haklarının korunması
- İç muhalefete karşı hukuku korumak
- Para arzının kontrolünü sağlamak
- Bütçe dengesinin korunması
- Serbest piyasa ekonomisi

Bu ilkelerden de görüldüğü gibi AK Parti'nin liberal olduğu kadar muhafazakar tarafı da ağır basmaktadır. Fakat dış politika bağlamında incelendiği zaman liberalizmden çok konstrüktivism yanı ağır basmaktadır. Liberal anlayışı ise AK Parti'ye yardımcı olmaktadır. AK Parti dış politika yapımında kontrüktivist bir çizgide ilerlerken, liberaller Türkiye'de aktif rol oynamaktadır. Küreselleşmeyle dünyada etkili olmaya başlayan neoliberal anlayış 11 Eylül sonrası ABD'nin hegemon güç olarak ortaya çıkması ve algılamadaki değişimin bir sonucu olarak, AB ile ilişkiler başta olmak üzere birçok konuda yardımcı olmaktadır. Bu neoliberal anlayışta Türk Dış Politikasını sadece güvenlik endeksli olmaktan çıkarıp demokrasi, medeniyet, kimlik gibi konularda yeniden şekillendirmesine neden olmaktadır.[162]

Davutoğlu ise 1990'lı yıllardaki koalisyon dönemlerinde ortaya çıkan ve süreklilik göstermediğini iddia ettiği ve kişiden kişiye göre değiştiğini söylediği dış politikayı eleştirmiştir. Davutoğlu, Türkiye'nin Ortadoğu'da olmasına rağmen bu

---

[161] Bülent Aras: Türkiye'nin Ortadoğu'daki ağırlığı artacak, Yeni Şafak, 19.02.2007, http://www.yenisafak.com/roportaj/bulent-aras-turkiyenin-ortadogudaki-agirligi-artacak-30541, Erişim Tarihi: 22.07.2015

[162] Çınar, Yusuf**,** "Turgut Özal ve AK Parti Hükümeti Türk Dış Politikasına Teorik Bir Bakış Örneği: Liberal Düşüncenin Türk Dış Politikasına Etkisi", **Akademik Bakış Dergisi,** Sayı:26, Eylül-Ekim 2011, s. 12-13.

bölgeyle bağlarını iyi kuramayıp, kuvvetlendiremediğini, tarihi prestiji olan bölgesel bir güç imgesi yaratmak yerine küresel aktörlerin Ortadoğu'daki konumunu kuvvetlendirilmesine önem verilmesinin yanlış olduğundan bahsetmiştir.[163]

Irak savaşı Türkiye'nin gözünde değişen Ortadoğu algısını yeninden değiştirmiş ve geçmişte kalan bazı travmaları tekrar sezdiğini ve yaşanan kötü tecrübelerin yeniden hatırlandığını göstermiştir. Türk halkının büyük bir çoğunluğunun savaşa karşı çıkması, gerek Türkiye'deki kamuoyunda gerekse de seçkinler düzeyinde hissedilen savaş karşıtlığı, "milli birliğe" ve "egemenliğin korunmasına" verilen önemi göstermiştir. Amerika'nın Irak'ı işgali sonrasındaki çekincelerini, güvenlik ve zaafiyeti ve istikrarı sağlamadaki yaşanacak zorlukları görmesi "Ortadoğu'yu kendi hegemonik amaçları için bölüp yönetmeye çalışan emperyalist Batı" yönündeki algıları tekrar canlandırmıştı.[164] Türkiye böylelikle 11 Eylül saldırılarından sonra geleneksel bir bölge politikası olan Ortadoğu'daki sorunlardan uzak durma yaklaşımıyla sorunların biteceği görüşünden uzaklaşmıştır.[165]

Türkiye'de meclisteki oylamada ABD'ye karşı red kararı sonucunda ABD'nin Irak'ta başarısız olması bölgede bir güç ve otorite boşluğu çıkarmıştır. Türkiye ve İran gibi bölgesel ve bazı küresel güçler bu boşluğu kendi çıkarları doğrultusunda doldurmak istemişlerdir. Bu durumda Ortadoğu gibi hareketli ve istikrarsız bir bölgedeki sorunlardan Türkiye'nin etkilenmemesi düşünülemez. Bölge üzerindeki rekabet Türkiye'yi de içine çekmekte ve bazı girişimlerde bulunmaya zorlamaktadır.[166]

---

[163] Davutoğlu, Ahmet, **Stratejik Derinlik**, 33. Basım, s. 45.47.

[164] Ayman, Gülden, "Türk Dış Politika Seçkinlerinin Ortadoğu Algılamaları ve Irak Savaşı**", Akademik Ortadoğu,** Cilt 1, Sayı 1, 2006, s.11-12, http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu1%20makale/s_gulden_ayman.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015

[165] Şahin, Mehmet, "Türkiye'nin Ortadoğu Politikası: Süreklilik ve Değişim", **Akademik Ortadoğu,** Cilt 4, Sayı 2, 2010, s.15, http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu8%20makale/mehmet_sahin.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015

[166] Çiftçi, Sabri – Ertugay, Fatih**,** "Türkiye'nin Dış Politikası Bağlamında Ortadoğu'ya Yönelik Tutumları: Üniversite Öğrencilerinin Algıları Hakkında Bir Alan Araştırması", **Uluslararası Hukuk ve Politika,** Cilt 7, Sayı:28, s.7, 2011.

3.1. AK Parti Döneminde İran ile İlişkileri Değiştiren Faktörler

AK Parti döneminde dünya konjonktürünün değişmesi ile birlikte Türkiye ile İran arasında bir yakınlaşma görülmüştür. Bu iki ülke arasındaki gözle görülen en önemli gelişme ise ekonomik işbirlikleridir. 2000'li yılların başlarına kadar terör konusunda birbirlerini suçlayan bu iki devlet yakın dönemde işbirliğine gitmiştir.[167] Türkiye bu gelişmelerin yanında uluslararası arenada Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde İran aleyhine alınan yaptırım oylamasına ret oyu vermiş, Başbakan Erdoğan İran'ın barışçıl amaçlı nükleer enerji geliştirme programını desteklediğini açıklamıştır.[168]

Bu dönemlerde PKK/PJAK'a karşı ortaklaşa işbirliği yapılıyor ve sadece İranla değil Suriye ile birlikte gerek istihbarat, gerek operasyonlarda ortak bir adım atılıyordu.[169] AK Parti çevrelerine göre, bu artan yakınlaşmanın önemli bir gerekçesi 11 Eylül 2001 saldırıları ile birlikte ABD'nin İran'a karşı olan sert tutumudur. Bu sayede Türkiye ile İran arasındaki işbirliği artmış ve Türkiye'nin, İran'ı Batı'ya anlatma şansı doğmuştu.[170]

2003 Irak işgali ile bozulan ABD-Türkiye ilişkileri, 1 Mart tezkeresi ile ABD'ye kapanan Türkiye toprakları, ABD'nin de Kuzey Irak'ı Türk jetlerinin uçuşuna kapatmasıyla cevap bulmuştu. Bu yüzden Türkiye PKK kamplarına sıcak takip yapamıyordu. PKK bu süreçteki güç boşluğundan yararlanarak toparlanma aşamasına girişmişti. 2006 yılından sonra ise Türk askerine dönük saldırılar artmaya başlamıştı. Bu durumu çok iyi çözümleyen İran, Türkiye'nin ABD'den uzaklaşmasını fırsat bilerek Türkiye ile yakınlaşma çabasına girmişti. Bu duruma Suriye de katılmış ve 1990'larda PKK'ya en çok desteği veren iki ülke olan İran ve Suriye, 2006 sonrasında Türkiye'nin PKK'ya karşı isteklerini yerine getiren iki ülke konumuna gelmişti. İran ise Kandil'i top atışına tutarak Türkiye ile yakınlaşma hızını arttırmıştı. Bu sayede Türkiye, İran ve Suriye ile yakınlaşmış; Suriye ile ticaret ve turizm işbirliği anlaşmalarının yanında

---

[167] Aşık, Mustafa, "AK Parti Dönemi Türkiye-İran İlişkileri", Evrensel Stratejik Araştırma Merkezi, http://www.evsam.org/asik/35-akp-donemi-turkiye-iran-iliskileri.html , Erişim Tarihi: 23.07.2015

[168] Gümüş, Burak, "Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Ortadoğu Siyaseti", **Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergis**i, Haziran 2013, Cilt:4, Sayı:2, s.91, http://www.esbadergisi.com/images/sayi7/burak_gumus_akpnin_ortadogu_siyaseti.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015.

[169] Karagül, İbrahim, PKK Karabağ'a taşınıyor, Türkiye orayı vuracak mı?, Yeni Şafak, 14.05.2008.

[170] Aşık, Mustafa, **a.g.m**.

2009'da da askeri işbirliğine kadar gidilmiş, İran ile de doğalgaz ve enerji anlaşmaları yapılmıştı.[171]

Ancak iki ülke arasındaki bu yakınlaşma uzun süreli olmayacaktı. 2010 yılında ABD'nin isteği üzerine BM Güvenlik Konseyi'nin İran'a karşı ambargo uygulamak istemesi sonucunda Türkiye ile İran arasındaki ekonomik ilişkiler zayıflama sürecine girmişti.[172] Türkiye ile İran'ın arasının açılmaya başlamasının bir diğer nedeni de Kuzey Irak'ta oluşturulan Bölgesel Kürt Yönetimi ve aynı zamanlarda ortaya çıkan PJAK terör örgütüydü. PJAK, Türkiye'de olduğu gibi İran'da da bir kürt milliyetçiliğinin artmasına ve her iki ülkenin de ortak bir tehdit algısına yıl açmıştı. Bunun oluşmaması için her iki ülkenin de ortak kanaati Irak'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasıydı. Ancak Irak Merkezi Devleti'nin yeniden yapılandırılması sonucunda İran, Irak'ın başında çoğunlukta olan Şii topluluğun bulunması için büyük mücadele etti. 2010 yılındaki parlamento seçimlerinden sonra İran, Nuri El Maliki'nin başbakan olabilmesi için ağırlığını koymuştu. Böylece Sünnileri dışlayan bir Şii yönetimi oluşmuştu. Bu durumdan da Türkiye son derece rahatsızdı.[173]

Bu olayların dışında AK Parti'nin ABD baskısı sonucu Malatya Kürecik'e NATO Füze Savunma Sistemini kurması İran için kabul edilemez olmuştu. İran tarafından atılan bu adım sert sözlerle eleştirilirken Türkiye'nin İran ile ilişkileri zayıflama sürecine girmişti. İran'ın Dini Lideri Ali Hamaney'in askeri danışmanı Tümgeneral Yahya Rahim Safevi'nin Ekim 2011'de "Amerika'nın hedefleri doğrultusunda hareket etmekle" suçladığı Türk devlet adamlarının İran ve Suriye'ye yönelik tavırlarını yanlış bulan açıklaması ve İran Meclisi Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Komisyonu üyesi Kowsari'nin "büyük stratejik hata" ve "çifte standart" olarak nitelendirmesi bir anda Türkiye-İran arasında sert rüzgarların esmesine neden olmuştu.[174]

İran'daki iç mücadelenin farklı aktörleri ortaya çıkarması ve bu aktörlerin dış politikayı iç politika malzeme aracı kullanarak üstünlük kurmak istemesi Türkiye'nin

---

[171] Ünver, H. Akın, "slamcı Söylemde Değişen İran Algısı ve Türk-İran İlişkilerinin Geleceği", **Ortadoğu Analiz,** Nisan 2013, Cilt:5, Sayı: 52, s.65.
[172] Gümüş, Burak, **a.g.m.,** s.91.
[173] Aşık, Mustafa, **a.g.m.**
[174] İranlı yetkili: Türkiye çifte standart yaptı, Haber7, 25.09.2011, http://www.haber7.com/dis-politika/haber/788088-iranli-yetkili-turkiye-cifte-standart-yapti , Erişim Tarihi: 23.07.2015.

İran ile ilişkilerinde yaşanan sorunları çözmek istemesinde zorluk çekmesine neden olmaktaydı. İranlı yetkililerin sert bir şekilde yapmış oldukları açıklamaları İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi şöyle yorumlamıştı: "Türkiye ve İran basınında maalesef bazıları Batılı yorumcuların görüşlerini aktarıyor. Bazıları da uluslararası konularda gerekli bilgilere sahip olmadan kendi sorumlulukları dışında görüş beyan ediyor. Bilinçsizce görüş beyan etmeler biraz yanlış anlamalara sebep oluyor. Bu, iki ülkede de var. İran'da son dönemde bazıları sorumluluk alanları dışında ve bilmeyerek Türkiye ile ilgili görüş beyan ettiler. Biz, bu görüşlerin tamamını reddediyoruz."[175]

Türkiye'nin belki de İran'la arasının açılmasının en önemli nedeni ise Arap Baharı'nın Suriye'de görülen etkisidir. Tahran yönetimi stratejik sebeplerle Suriye'de Esed rejimine açık destek verecek, Türkiye ise, Suriye'deki Esed karşıtı muhalefete yardım ederek İran ve Hizbullah ile kendisini karşı karşıya bir pozisyona sürükleyecekti.[176]

3.2. Irak'ın AK Parti'ye Bakış Açısındaki Değişimler

2000'li yılların başlarında Kuzey Irak, PKK ve Türkiye ilişkilerini etkileyen önemli unsurlardan birisi de ABD'nin Irak topraklarını işgal etmiş olması ve Saddam Hüseyin'in devrilmesidir. Bu durumdan en karlı çıkan grup ise Irak Kürtleri olmuştur. ABD'nin işgali sonrası yeniden yapılandırılmaya çalışılan Irak'taki Kürtler merkezi yönetim karşısında hızla güçlenirken bir yandan da özerk konumda oldukları toprakları gitgide genişletiyordu. Irak'ın işgali sırasında ABD ile işbirliği içerisinde çalışan Kürt peşmergeler Kerkük ve Musul'a ilerlerken ABD askerlerine büyük kolaylıklar sağlamışlardı. Bu sayede de Irak'ın diğer bölümlerine nazaran Kürt bölgesi savaşı az hasarla atlatmıştı. Savaştan hemen sonrada Kürtler hızlı davranarak lobi faaliyetleri sayesinde Temmuz 2003'te Geçici Yönetim Konseyi'nin kurulmasından itibaren Irak'ın

[175] Sorumsuzca Açıklama Yapanları Uyardık, NTV, 14.12.2011, http://www.ntv.com.tr/dunya/sorumsuzca-aciklama-yapanlari-uyardik,eqdsFi4ZhE2rJ0eudQYYaA , Erişim Tarihi: 23.07.2015.
[176] İnat, Kemal, "Türkiye'nin İran Politikası 2011", s.11, http://ormer.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2014/11/OY2012_09_29.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015.

geleceği hakkında söz sahibi olmuşlardı. Bu sayede Irak Kürtleri ABD'nin işgali sonrası gittikçe güçlenmeye başlamıştı.[177]

Türkiye'nin AK Parti döneminde Irak'la ilişkileri hızlandıran en önemli gelişme 1 Mart tezkeresi oylamasının reddi ile olmuştur. Türkiye'nin bu tezkereyi kabul etmemesinin bazı gerekçeleri vardı. Bunların başında da Irak'ın toprak bütünlüğünün bozulması geliyordu. Irak'ın kuzeyinde bir Kürt devletinin kurulmasından endişelenen Türkiye, bunun gerçekleşmemesi için yoğun çaba harcamıştır. Ancak 1 Mart 2003 tarihinde ABD'nin Irak'a müdahale etmesi için Türkiye topraklarının kullanılmasına müsaade etmesini öngören tezkere TBMM tarafından reddedilmesiyle Türkiye adeta Irak'ın yeniden yapılandırılmasında dışarıda kalmıştı.[178]

Tezkerenin geçmemesine ABD yönetimi çok kızmış ve dönemin ABD Savunma Bakanı olan Donald Rumsfeld 2011 yılında çıkarmış olduğu kitabında 1 Mart tezkeresinin reddinden şöyle bahsedecekti: "TBMM'nin kritik oylamasına uzanan aylarda, Amerikan yönetimi istediğimiz onayın bize verileceğinden emindi. Hiç kimse, tezkerenin geçmeyeceğini beklemiyordu. Bush döneminin ilk aylarında, Türklerle yakından çalışmanın bizim için önemli olduğunu, çünkü onların işbirliğine ihtiyacımız olabileceğini düşündüğünü hatırlıyorum. O gün gelmişti. Ancak TBMM, jilet farkıyla ABD'nin geçiş talebini onaylamamıştı. Bölgedeki kilit bir NATO müttefikinden destek alınmaması, operasyonel açıdan ciddi terslik olmasının yanında, siyasi bir utançtı ve büyük ihtimalle de bundan kaçınılabilirdi. Powell[179] durumumuzu şahsen izah etmek için Ankara'yı ziyaret ederek çabamıza yardımcı olabilirdi. Ben de bu kritik haftalarda Türkiye'yi ziyaret edebilir ya da Başkan Bush'u veya Başkan Yardımcısı Dick Cheney'yi Türk yönetimine kişisel çağrıda bulunmaları için teşvik edebilirdim. Saddam'ın ülkenin kuzeyi ve batısındaki güçlerine karşı, Türk topraklarından ilerleyecek Amerikan askerlerinin tehdidinin olmaması, düşman savaşçılara, kuzeye kaçma ve o dönemde hiçbir koalisyon askerinin bulunmayacağı Sünni ağırlıklı bölgelerde faaliyet gösterme fırsatını verebilecekti. Irak'ı Türkiye'den işgal

---

[177] Öğür, Berkan-Baykal, Zana- Balcı, Ali, "Kuzey Irak-Türkiye İlişkileri: PKK, Güvenlik ve İşbirliği", Ormer Rapor No:1, Ağustos 2014, s.40.

[178] Balcı, Ali, "Türkiye'nin Irak Politikası 2012: İki Irak Hikâyesi**"**, Türk Dış Politikası Yıllığı, 2012, s.3, http://www.alibalci.sakarya.edu.tr/sites/alibalci.sakarya.edu.tr/file/1384990062-Irak2012.pdf.pdf , Erişim Tarihi: 24.07.2015.

[179] Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell

edememiz, büyük muharip operasyonların sona ermesinden sonraki Sünni destekli isyanın yükselişinde kilit bir faktör olmuş olabilir. Türkiye'nin kararı, Franks'ın[180] koalisyon güçlerinin Bağdat'a ve Irak'ın kuzeyine mümkün olduğu kadar erken ulaşmasının ve Irak ordusunun kaçış rotalarını kapatmanın başka yollarını bulmasını gerekli kıldı".[181]

2003 Irak krizi Türkiye'yi zor duruma sokmuş ve ABD'ye destek vermeyen Türkiye bu ülke ile ilişkileri ciddi derecede zarar görmüştü. Ancak Türkiye'nin tezkereye onay vermemesi sonucunda Irak'ta gelişen sonraki duruma bakıldığında ABD'nin kimseye danışmadan ve BM'nin onayını almadan Irak'a müdahale etmesi, Türkiye'nin bölgesel nüfuzunu olumlu denilebilecek seviyede arttırmıştı. Türkiye, Irak halkı tarafından düşman olarak görülmemiş, aksine ülkedeki her türlü etnik ve dinsel gruplarla işbirliğine hazır olduğunu göstermiştir. Suriye ve İran'la ilişkiler artmış ve bu sayede ileriye dönük işbirliği içerisine girmişlerdir. Ortadoğu'da Türkiye'nin imajı artmış ve bölgesel sorunlarda gerektiğinde arabuluculuk görevi yapabileceğini göstererek diğer devletlerin gözünde daha önemli bir konuma gelmişti.[182]

Irak'ta 30 Ocak 2005 tarihinde ülke genelinde yapılması planlanan seçimler Türkiye ve Bölgesel Kürt Yönetimi arasında gerginlik olmasına neden olmuştu. Seçimden önce Baas rejimi yüzünden yerlerinden alıkonulan insanlar eski yerleşim yerlerine dönmesini düzenleyen yasanın onaylanmasıyla birlikte birçok eski Kerkük yerleşimcisi Kerkük'e dönmüştü. Bu durumu Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Namık Tan: "2003 yılının Nisan ayından itibaren Kerkük ve çevresine yapay ve gayrimeşru bir şekilde nüfus kaydırıldığını, 2004 yılında da bu durumun hızlandırıldığını, 21'inci yüzyılda kimse kimsenin topraklarını hukuk dışı kurallarla yer edinemez ve seçimlerin Irak halkının belli kesimlerinin talep ve beklentilerini karşılamada yetersiz kalması durumunda Irak'ta ciddi meşruiyet sorunlarının ortaya çıkacağını" belirterek eleştirmişti.[183] Türkiye'den yapılan eleştirilere de Bölgesel Kürt Yönetimi tarafından,

---

[180] Dönemin ABD Merkez Kuvvetler Komutanı Tommy Franks
[181] Rumsfeld: 1 Mart Tezkeresi Bizim İçin Siyasi Utançtı, Hürriyet, 10 Şubat 2011, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/16972022.asp, Erişim Tarihi: 24.07.2015.
[182] Dr. İrina Svistunova, "Irak Faktörünün Türkiye'nin Dış Politikasına Etkisi", **Ortadoğu Analiz,** Temmuz-Ağustos 2010, Cilt:2, Sayı: 19-20, s.91.
[183] Türkiye'den Kürt yerleşimci tepkisi, NTVMSNBC 19.01.2005, http://arsiv.ntv.com.tr/news/305839.asp , Erişim Tarihi: 25.07.2015.

yapılmakta olan düzenlemenin Saddam döneminde zorla yapılan Araplaştırma politikası nedeniyle Kerkük'ten zorla çıkartılmış bulunan kişilerin tekrar geri getirme durumu olduğu şeklinde cevaplanmıştı. Bu cevap Ankara'yı tatmin etmemiş aksine Türkiye iddialarına Iraklı Türkmenlerden aldığı bilgiler dahilinde yapılan seçimlere hile karıştırıldığı hatta Kerkük'te kayıtlı olmayan Kürtlerin şehre getirilerek oy kullandırıldığı şeklinde açıklamalarına devam etmişti.[184]

Kerkük için yapılması planlanan referandum[185] tarihi yakınlaştıkça da Türkiye ile Bölgesel Kürt Yönetimi arasındaki ilişki gerilmeye başlamıştı. Türkiye şehrin üzerinden Türkmen nüfusu ile ilgili olarak yapılan ve şehrin demografik yapısıyla oynandığının bu yüzden referandumun ertelenmesini istemiştir ve ayrıca Türkiye, Kerkük'ün özel bir statü ile yönetilmesi gerektiğini söylemişti. Bunun üzerine 2007'de Mesut Barzani'nin "Türkiye Irak'a karışırsa bizde Diyarbakır'a karışırız" şeklinde açıklamada bulunması Ankara'yı kızdırmış ve Irak'a nota vermesine neden olmuştu. Fakat o yıllarda Ankara Kerkük'le sorun yaşarken Erbil ile de ilişkiler olumlu yönde ilerlemekteydi.[186]

AK Parti hükümetine göre, 1 Mart tezkeresinden sonra Türkiye parlamenter, demokratik, laik, Müslüman, modern anlayışı ve bağımsız karar alma yeteneğine sahip olan bir devlet olarak İslam dünyasında model bir ülke konumuna gelmişti. O günden itibaren Türk siyaseti dış basın tarafından daha da yakından izlenmeye başlanmıştı. Bir başka deyişle 1 Mart tezkeresinin sonucunda uzun yıllardan sonra Türklerin Araplar karşısında saygınlığı artmış ve adeta bir rol model haline gelmişti.[187]

2008 'li yıllarda da Türkiye iç siyasetinde etkinliğini arttıran AK Parti, Erbil ile yakınlaşmış bunun yanında Kürt Yönetimi'nin liderleri de Ankara'nın PKK ile mücadelesine destek vermenin yanında aktif rol alarak yer alabileceklerini dile getiriyorlardı. Yakınlaşma resmi ziyaretlerle ilerlemiş ve 2008 Mayıs'ında Ahmet

[184] Öğür, Berkan- Baykal, Zana- Balcı, Ali**, a.g.m**. s.43.
[185] Kerkük'te referandum yapılmasının sebebi, tüm dünya petrol rezervinin %4'ü Kerkük ve civarında çıkartılmaktadır. Buda Irak'ın ürettiği petrolün %50'sini oluşturmaktadır. Bölgesel Kürt Yönetimi'nin Kerkük'ü kontrol altına alması, petrolün kendilerine ait olmasına bu durumda özerkliklerini daha da kuvvetlendirmesine yol açacaktır. Bu yüzden de kenti ele geçirmek ve yönetimleri altına sokabilmek için referandum yapmak için çabalamaktadır. İNCİ, Muratlı, Kerkük'te referandum Süreci, 31.12.2008.
[186] Öğür, Berkan- Baykal, Zana- Balcı, Ali, **a.g.m.,** s.43.
[187] Gündüz, Süleyman, 1 Mart Tezkeresi Üzerine Bir Kanaat, ALJAZEERA, 1 Mart 2014, http://www.aljazeera.com.tr/gorus/1-mart-2003-tezkeresi-uzerine-bir-kanaat , Erişim Tarihi: 25.07.2015.

Davutoğlu'nun da olduğu bir grup Türk heyeti Irak Cumhurbaşkanı Talabani ile görüşmüş ve böylelikle ilk kez Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile resmi temasa geçilmişti. [188]

O yıllarda Bölgesel Kürt Yönetimi'nin hakim olduğu sınırlar içerisinde yeni ve büyük enerji kaynaklarının keşfedilmesiyle birlikte Türkiye'nin Bölgesel Kürt Yönetimi ile yakınlaşma hızı artmıştı. Haziran 2009'da Kürt bölgesi Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattına petrol vermesi üzerine ilk kez Türkiye üzerinden dünya pazarlarına açılmıştı. Kuzey Irak Kürt Yönetimi Başbakanı Neçirvan Barzani, Kuzey Irak petrollerinin dünyaya açılmasının önemini vurgulayarak, "bu politikalar ile bu ülkeyi uzun süreler boyunca etkileyen şiddet kısır döngüsünü kırmak istiyoruz. Irak dahilinde ve sınırlarının ötesinde ekonomik işbirliği sayesinde daha parlak bir geleceğin temelleri atılacaktır." diyerek bu hattın ülkesi için olan önemini vurgulamıştır. Mesut Barzani ise durumu Kürt ulusu için "bugün bir milattır" diyerek durumdan olan memnuniyeti dile getirmişti. [189] Böylece Türkiye ile Kürt Yönetimi arasındaki ilişkiler yumuşamaya başlamıştı.

Ancak Türkiye o günlerde Bölgesel Kürt Yönetimi ile ilişkileri geliştirirken Bağdat yönetimi ile ilişkiler yavaş yavaş soğuyordu. Kerkük-Yumurtalık boru hattı üzerinden dışarıya pazarlanan petrol üzerinden ABD ve Bağdat Türkiye'yi eleştirmişti. ABD'nin Ankara Büyükelçisi Ricciardone: "Türkiye petrol ve gaz konusunda sadece %20'lik Kuzey Irak ile değil Irak'ın geri kalan %80'i ile de ilişki kurmalıdır." demişti.[190]

Türkiye ile Bağdat arasındaki soğukluk 7 Mart 2010'da yapılan parlamento seçimlerinde de kendisini göstermişti. Türkiye o yıllarda ABD'nin Irak'tan çekilme takvimini açıklaması üzerine kendi politikasını kuvvetlendirmek ve Irak'taki pozisyonunu sağlamlaştırmak üzere çaba gösteriyordu. Bu çaba belki de AK Parti'nin Türkiye'yi küresel güç yapma isteğinden geliyordu. Parlamento seçimlerinde Türkiye

---

[188] Balcı, Ali, **a.g.m.,** s.130.
[189] Kuzey Irak'tan İlk Petrol İhracatı Başladı, Radikal 02.06.2009, http://www.radikal.com.tr/ekonomi/kuzey_iraktan_ilk_petrol_ihracati_basladi-938710 , Erişim Tarihi: 26.07.2015
[190] Çetingüleç, Mehmet, AL-MONITOR 19.05.2014, http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/05/turkey-needs-baghdad-permission-sell-kurdish-oil.html , Erişim Tarihi: 26.07.2015.

daha önce desteklediği Nuri el-Maliki'yi ülke içinde gittikçe güçlendiği ve bu durumun ülkeyi mezhepsel ve etnik temelli parçalanmaya götüreceğini düşündüğü için Şii kökenli İyad Allavi'nin liderliğini yaptığı el-Irakiye grubunu desteklemişti. Bu durum Maliki ile Türkiye'nin arasının iyice açılmasına sebep olmuştu. Seçimlerde Sünni gruplar ağırlıklı olsa da Irakiyye grubu lider çıkmıştı. Fakat hiçbir parti ve grubun hükümeti kurmasında yeterli çoğunluğa ulaşamaması nedeniyle koalisyon çalışmaları ülkeyi aylarca meşgul etti. Irak'taki bu belirsizlik Türkiye'nin Irak'a karşı tutumunu belirlemişti.[191]

Türkiye ile Bağdat'ın arasının açılmasının netlik kazandığı olay Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık el-Haşimi'nin tutuklanma istemiyle Aralık 2011 yılında ABD kuvvetlerinin Irak'tan çekilmesinden sonra Irak Yüksek Yargı Konseyi, Sünni kökenli el-Haşimi'ye suikast düzenleyen ve kanunsuz işlere bulaşan korumalarını konumu sayesinde koruduğu nedeniyle tutuklama kararı çıkarmasıdır.[192] Türkiye'nin Haşimi'ye olan desteğini açıklaması üzerine Maliki, Türkiye'yi sert ifadelerle eleştirmişti. Bunun üzerine Başbakan Erdoğan, Obama'yı arayarak Şii kökenli Nuri el-Maliki'nin başta Sünnilere olmak üzere diğer etnik ve dini kesimlere karşı tavır almasını eleştirerek şunları söylemiştir: "ABD'nin Irak'tan çekilmesi öncesi Maliki'nin ABD'ye gitmesi, diğer kesimlerce anlamlı bulunuyor. Bu kesimlerde, Maliki Washington'a giderek ABD yönetiminin desteğini arkasına aldı, bu nedenle bize karşı baskıcı tutum başlattı ve güç paylaşımını öldürdü algısı yerleşmiş durumda. Bu konuda Irak yönetimini uyarmanız gerekir." demişti.[193] Bunun üzerine Maliki Erdoğan'ı suçlayarak: "Türkiye'nin bize böyle müdahale edeceğini beklemiyorduk. Son zamanlarda Irak'ı sanki onlar yönetiyormuş gibi davranıyorlar. Bu durum içişlerimize karışmak anlamına geliyor. Buna kesinlikle izin vermeyiz. Türkiye bölgeye felaket ve iç savaş getirecek bir rol oynuyor. Kendi içinde farklı etnik kökenler ve mezhepler barındırdığı için, bundan Türkiye zarar görür" şeklinde açıklamalar yapmıştı.[194]

---

[191] Özcan, Mesut, "Türkiye'nin Irak Politikası 2010", Duran, Burhanettin, İnat, Kemal (Der), **Türkiye Dış Politikası Yıllığı 2010**, Ankara, SETA Yayınları Ekim 2011, s. 142-143.
[192] Balcı, Ali, **a.g.m.**, 122-123.
[193] Maliki'yi Uyarın, Hürriyet, 15.01.2012, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/19688257.asp , Erişim Tarihi: 26.07.2015.
[194] Türkiye Felaket Getirebilir, Hürriyet, 15.01.2012, http://www.hurriyet.com.tr/planet/19688317.asp , Erişim Tarihi: 26.07.2012.

Haşimi'nin 8 Nisan 2012'de Türkiye'ye gelmesi üzerine Maliki Türkiye'ye karşı açıklamalarını sertleştirerek: "Bu politikaları sürdürme konusunda ısrarcı olmak, Türkiye'yi bölgedeki herkes için düşman devlet haline getirir" şeklinde devam ettirmişti.[195] Haşimi'nin Türkiye'ye gelmesinden sonra Irak kendisi hakkında kırmızı bültenle arama kararı çıkarmıştı. Bunun üzerine Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ kendilerinin de Irak'tan talepleri olduğunu, orada terör örgütünün liderlerinin bulunduğunu, bunları talep etmelerine rağmen Irak'tan olumlu bir yanıt alamadıklarını, hükümet olarak tavırlarının net olduğunu ve "biz desteğimizi verdiğimiz birini iade etmeyiz" diyerek cevap vermişti.[196]

3.3. AK Parti'nin Lübnan Politikaları

Lübnan uzun yıllar boyunca işgal altında kaldığından ve son yıllarda kendisini toparlama sürecine girdiğinden Türkiye ile arasında çok güçlü bir ilişki olmamıştır. Türkiye ile Lübnan arasındaki başlangıcı etkileyen en önemli faktör 2000 yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in ABD baskılarına rağmen Suriye Devlet Başkanı Hafız Esed'in cenazesine katılması olmuştur. Ayrıca Türkiye Irak işgali sonrası ABD'nin Suriye'yi yalnızlaştırma politikasına destek vermeyip bir yandan da İran ile ilişkilerini geliştirme adımları atmaya başlayınca Türkiye-Lübnan ilişkileri olumlu bir seyir almıştır. Geçtiğimiz dönemlerde görülen o ki, Türkiye, Suriye ile ilişkileri olumlu yönde ilerlediği zaman Lübnan ile de ilişkiler normalleşiyordu. Yani 2000 sonrası Türkiye'nin Suriye ile olan ilişkisinin normalleşmeye başlaması sonucu Lübnan ile de aradaki mesafe yakınlaşmaya başlıyordu.[197]

Türkiye'nin Lübnan ilişkilerinin normalleşmeye başlamasının sonucu olarak Mayıs 2004'te Lübnan Başbakanı Refik Hariri Türkiye'yi ziyaret etmişti. Bu ziyareti 2006 yılında dönemin Başbakanı Fuad Sinyora'nın ziyareti izlemişti. [198] Suriye

---

[195] Maliki'den Türkiye'ye Sert Eleştiri, Radikal, 20.04.2012, http://www.radikal.com.tr/dunya/malikiden_turkiyeye_sert_elestiri-1085566 , Erişim Tarihi: 26.07.2015.
[196] Haşimi'yi İade Etmeyiz, Anadolu Ajansı, 09.05.2012, http://www.aa.com.tr/tr/politika/50074--hasimi-yi-iade-etmeyiz , Erişim Tarihi: 26.07.2015.
[197] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** s.283.
[198] Sağlam, Zeliha, **Türk Dış Politikasında Lübnan**, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, http://www.ihhakademi.com/wp-content/uploads/2014/04/T%C3%9CRK-DI%C5%9E-POL%C4%B0T%C4%B0KASINDA-L%C3%9CBNAN.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2015.

askerlerinin 2005 tarihinde Lübnan topraklarından çekilmesinden [199] sonra yapılan seçimlerde Suriye Karşıtı grupların iktidara gelmesi ve bu grupların ABD ve Suudi Arabistan tarafından desteklenmesi ilk başlarda Türkiye ile ilişkileri kuvvetlendirmek yerine Suriye rejimi üzerinde baskıları arttıran Batılı ülkelerle işbirliğini ön plana almıştır.[200]

Suriye, 2005 yılından itibaren gerek tarihsel açıdan gerek coğrafi açıdan gerekse de siyasi ve ekonomik bakımdan Lübnan üzerinde bir etkisi vardır. Suriye 2005 sonrasında her istediğini yaptıramasa da nüfuz alanı halen geniştir. Türkiye ise 1998 sonrası Suriye ile olan ilişkilerini derinleştirmesinden ötürü Lübnan Türkiye'ye karşı her zaman ılımlı yaklaşmıştır. Bu düşünce sayesinde Türkiye-Lübnan ilişkileri gitgide güçlenmeye başlamıştır.[201]

Türkiye Lübnan arasındaki ilişkiler özellikle 12 Temmuz 2006'da başlayan ve 34 gün süren İsrail-Lübnan savaşında Türkiye, İsrail karşıtı politikalar izleyerek İsrail'i eleştirmişti. Başbakan Erdoğan konuyla ilgili şöyle bir açıklamada bulunmuştu: "Hizbullah'ın bir eylemi sebebiyle Lübnan'ı cezalandırmanın oradaki Müslümanı, Hıristiyanıyla tüm yaşayanları cezalandırmanın akıl alır bir yanı yok. Bu savaş değil de ne? ABD'yi daha duyarlı davranmaya davet ediyoruz."[202] Türkiye savaş sonrasında da Lübnan'a desteğini sürdürmüş ve ülkenin kalkınmasına yardımlarda bulunmuştur. Dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, savaşın hemen ardından Lübnan'a gitmişti. Bölgeye gönderilen insani yardımlar ile ülke arasındaki ilişkileri güçlendiriyordu. Lübnanlı yazar Muhammed Nurettin'in de önemle vurguladığı gibi: "Şii Lübnanlılar savaşın yıkıntıları arasında kendilerine yardım eli uzatan ilk elin Türkiye olması bize

---

[199] 14 Şubat 2005 tarihinde Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin bir suikast sonucu öldürülmesi sonucu Suriye suçlanmıştı. Bu olay sonrasında BM Güvenlik Konseyi'ne ABD ve Fransa'nın yapmış olduğu baskılardan dolayı Suriye askeri birliklerini çekmiştir. Suriye Siyasi Tarihi, 21. Yüzyıl Enstitüsü, http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi , Erişim Tarihi: 26.07.2015

[200] "Suriye Siyasi Tarihi", 21. Yüzyıl Enstitüsü, http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi , Erişim Tarihi: 26.07.2015

[201] "Başbakan Erdoğan'ın Beyrut Ziyareti Işığından Türkiye-Lübnan İlişkileri", **Ortadoğu Analiz,** Aralık 2012, Cilt:2, Sayı:24, s.11.

[202] Ateş Yayılıyor, Milliyet, 15.07.2006, http://www.milliyet.com.tr/ates-yayiliyor/dunya/haberdetayarsiv/15.07.2006/164132/default.htm , Erişim Tarihi: 26.07.2015.

ayrı bir mutluluk vermiştir. Kızılay'ın dışında bölgede farklı sivil toplum örgütlerinin yardım dağıtması Şii halkını etkilemiştir.[203]

Türkiye ile Şii grupların arası sorunlu olmasına rağmen savaş sonrası dağıtılan yardımlar sayesinde Şii gruplarla da ilişkiler canlanıyordu. Türkiye, Güney Lübnan'da Şiilere yardım eden tek ülkeydi. Savaş esnasında Lübnan'da bulunan İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı Şii bölgelerine ciddi derecede yardım dağıtmıştı. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Şiilerin yaşadığı bölgelere açtığı poliklinikte hiçbir sosyal güvencesi olmayan 30 bin yoksul insana ücretsiz sağlık hizmeti sunmuştu.[204]

Savaş sonrasında ise BM'nin almış olduğu bir karar ile Güney Lübnan'a Uluslararası Barış Gücü (UNIFIL) yerleştirilmişti. Türkiye'de bu Barış Gücüne katılma kararı almıştı. Fakat Türkiye'nin Lübnan'a olan ilgisi sadece buradaki Barış Gücüne katılımı ile sınırlandırmak doğru olmaz. Lübnan istikrarsız bir ülke olduğu için buradaki en ufak bir kıvılcım Türkiye'ye bölgede yakın olan ülkelere de sıçrayacaktır. Yani Lübnan Ortadoğu bölgesinin geleceği için çok önemli bir parçadır. Bölgede ABD ve AB'nin konumu, İran ve Suriye'nin geleceği ile ilgili kafa karışıklıkları Türkiye'yi doğrudan etkileyeceği için Lübnan Krizi Türkiye için büyük önem atfetmektedir. Bu yüzden Türkiye bu bölgedeki gelişmelere kayıtsız kalamayacaktır.[205]

Türkiye'nin İsrail karşıtı söylemleri ve politikaları ile Lübnan'a asker göndermesi Hizbullah'ın tavrını da etkilemiştir. Hizbullah milletvekili Nawaf Musavi: "Türkiye'nin asker göndermesine karşı çıkmadıklarını, Türkiye'yi dost bir ülke olarak gördüklerini" söylemiştir.[206]

Türk askerine karşı bölgede ılımlı yaklaşılırken Hizbullah'ta Türkiye'nin politikalarına sıcak yaklaşıyordu. Bunun bir diğer nedeni de Türkiye'nin Hizbullah'ın yanında Suriye ve İran ile de görüşmesi etkili olmuştu. Hatta 7 Mayıs 2008'de Lübnan'da çıkan çatışmaların Batı Beyrut'a sıçradığı dönemde çatışma bölgesinde mahsur kalan Türk vatandaşların kurtarılmasında Türk diplomatları doğrudan Nawaf

---

[203] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem**, a.g.e.,** s.285.
[204] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** 295.
[205] Altunışık, Meliha Benli, "Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları", Nisan 2007 Tesev Yayınları, s.3, http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/Lubnan%20Krizi,%20Nedenleri%20ve%20Sonu%C3%A7lar%C4%B1_04.2007.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2015.
[206] Nuray Mert Beyrut'u Yazdı (3), Radikal, 05.09.2006, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197755 , Erişim Tarihi: 26.07.2015.

Musavi'nin desteğini almışlardı. Buradaki vatandaşların evlerinden alınması bizzat Hizbullah militanları tarafından yapılmıştı.[207]

Bir diğer yandan Türkiye asker gönderdikten sonra bölgedeki Şii halkının Türk askerine ve Türkiye'ye olan ilgisi artmıştı. Hizbullah'ın tüm Şiiler üzerinde etkisi olması ve halkın Hizbullah'ı direniş örgütü olarak görmesi çok önemliydi. Türkiye, UNIFIL'in içinde bulunan ve Hizbullah'ın silahlarının Türk askerleri tarafından toplatılması görevini kabul etmeyeceklerini ve böyle bir talebin gelmesi karşısında askerlerini çekeceğini söylemesi Şii kesimi oldukça etkilemişti.[208] Lübnanlı yazar Muhammed Nureddin ise "Şiiler UNIFIL'i Hıristiyan olduğu için İsrail işbirlikçisi olarak görmekteydi. Bir kere halka, halkın örf ve adetine saygıları yok. Fakat, Türk askerince gelince durum değişti. Türk askeri yerli hizmetler veriyor. Sağlık hizmetleri, bilgisayar kursları ve başka eğitimler veriyor. Ramazanda Türk askeri bazı köylerde iftar çadırları açtı. Bu psikolojik açıdan önemlidir bazen devlet olarak çok önemli açıklamalar yapabilirsiniz. Fakat, hiçbiri yerel halk üzerinde bu yapılanlar kadar etkili olmaz" demişti.[209] Şii toplumu üzerinde Türkiye'ye bakış açısı 2006 Hizbullah-İsrail savaşı ile değişmişti. Türkiye bölgenin önemli ülkesi olarak savaşa seyirci kalamazdı gerek sivil toplum örgütlerinin katkısı gerekse de AK Parti'nin İsrail aleyhine yürütmüş olduğu politika Şiiler için Türkiye algısını değiştirmiştir. Bu durum Türkiye için oldukça önemliydi.

Lübnan'da yaşayan Sünniler ise Osmanlıdan gelen bir sempati sayesinde Türkiye'ye ılımlı bakmaktaydılar. Özellikle 2004 yılında Lübnan Başbakan'ı Hariri'nin Türkiye'yi ziyareti ve 2005 yılında Suriye askerlerinin Lübnan'dan çekilmesiyle birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler gittikçe gelişmeye başlamıştı. 2006 yılındaki İsrail-Lübnan savaşından sonra da Lübnan'da öngörülen UNIFIL içindeki Türk askerlerinin bulunmasına en fazla sevinen grup Sünnilerdi. 2006 yılındaki savaşta dönemin Lübnan Başbakanı Sinyora, İsrail saldırıları karşısında kendisiyle görüşen Başbakan Recep

---

[207] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** s.296.
[208] "Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması", ORSAM, Rapor No:5, Ağustos 2009, s.9, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011126_orsamreportt_5_tr.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2015.
[209] "Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması", ORSAM, Rapor No:5, Ağustos 2009, s.9, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011126_orsamreportt_5_tr.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2015.

Tayyip Erdoğan'dan doğrudan yardım talep etmişti. Lübnanlı Sünniler Türkiye'yi modern ve gelişmiş bir ülke olarak görmenin yanında, Türkiye'nin AK Parti döneminde Ortadoğu'daki ülkelerle kurmuş olduğu diplomatik, siyasi ve kültürel ilişkileri desteklemektedir. Bazı Sünni liderlere göre Türkiye'deki seküler yapının Lübnan'daki mezhep temelli çatışmaların sonra erdirilmesi için örnek alınabileceği düşüncesindeydiler. Ayrıca Sünni kesim Türkiye'nin Suriye ve Filistin ile olan ilişkilerinden de rahatsız değildi. Aksine Sünni politikacılar Suriye'nin Lübnan politikasına ve içişlerine müdahale de bulunduğu için Türkiye'nin bu konuda daha aktif rol oynamasını istiyorlardı. Bunun yanında Türkiye'nin İsrail karşıtı duruşu ve Filistin sorununa olan ilgisini desteklemekle birlikte bölgede İran'ın Şiiler ve Suriye üzerindeki politikalarından dolayı İran'ın gücünü kırabilecek tek ülke olduğuna inanmaktaydılar.[210]

2008 yılında Lübnan'da çıkan çatışma sonrası Türkiye'nin bölgedeki ve Lübnan'daki etkisini kullanarak çözüme yardımcı olması ve Sünniler tarafından ilgiyle izlenmişti. Türkiye'nin çatışmalar esnasında aktif diplomasi içerisinde bulunması Türkiye'nin bölge için önemini göstermektedir. Türkiye, diplomasi trafiği içerisindeyken Başbakan Erdoğan, Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed ile görüşmüş ve Esed'in yanı sıra Lübnan Meclis Başkanı Nebih Berri ve Lübnan Başbakanı Fuad Sinyora ile de bir görüşme yapmıştı. Erdoğan taraflara itidal ve uzlaşı tavsiye ederken görüşmede sorunu sona erdirecek somut önerilerde bulunmuştu.[211]

Sünni politikacıların yanı sıra Sünni halkta Türkiye'yi bölgede ve Lübnan krizinde oynayacağı rol bakımından önemli bir aktör olarak görmekteydi. Bu şekilde düşünmelerinin temelinde ise tarihsel bakımdan Türkiye'yi Müslüman bir Sünni güç olarak görmeleridir. Lübnan'da birçok etnik mezhebin olması sonucu Sünnilerin Türkiye'ye bakış açılarındaki görüş mezhepsel açıdan değerlendirilmektedir. AK Parti'nin Ortadoğu'ya bakış açısı ve uyguladığı politikalar sayesinde Lübnanlı Sünniler ilişki kurabilecekleri güçlü bir aktör olarak Türkiye'yi görmüşlerdi. İran ve İsrail'in aksine Türkiye'nin Lübnan'daki Sünnilerin haklarını koruyacağını düşünmekteydiler.[212]

---

[210] Ayhan Veysel – Tür, Özlem**, a.g.e.,** s.298,299,300.
[211] Erdoğan Lübnan İçin Devrede, Sabah, 08.05.2008, http://arsiv.sabah.com.tr/2008/05/08/haber,D1E8AE3E9C67409094FAEBED3D32AFA5.html , Erişim Tarihi: 27.07.2015.
[212] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem**, a.g.e.,** s. 301,302.

Lübnan'da 2005 yılından beri devam etmekte olan siyasi kriz 2008 yılında iyice arttığı görülmekteydi. 2008 yılında Lübnan'da gerçekleştirilen suikastler ülkeyi tekrardan bir iç savaşa sürüklemişti. 2008 yılında devlet başkanı seçilememesinden kaynaklı siyasi kriz, Lübnan'da güvenlik zafiyetlerini arttırmıştı. 15 Ocak'ta Beyrut'ta ABD büyükelçiliğine ait bir araca düzenlenen bombalı saldırı ve 27 Ocak'ta Beyrut'un Şii bölgesinde gerçekleştirilen elektrik kesintilerini protesto etmek için düzenlenen gösterilerde 7 Şiinin öldürülmüş olması ülkeyi adım adım iç savaşa götürüyordu. Fakat Lübnan'daki en önemli çatışma Mayıs ayında, Sinyora hükümetinin Hizbullah'ın özel telekomünikasyon ağının yasadışı ilan edilip Beyrut uluslararası Havalimanındaki güvenlik şefinin görevden alınmasıyla başlamıştı. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah bu iki hükümet kararına karşı yaptığı sert açıklamaların ardından Beyrut'ta sokak çatışmaları yaşanmaya başlanmıştı. Lübnan Ordusunun müdahale edemediği çatışmaların sonucunda Hizbullah Batı Beyrut'u ele geçirmişti. Beyrut dışına taşan çatışmalar Trablus'ta yaz boyunca devam etmişti. Bu çatışmalar sonucunda Hizbullah ilk defa Lübnan içindeki güçlere karşı silah kullandığı eylem olmuştu.[213]

Çatışmaları yakından takip eden ve Lübnanlı gruplarla temas halinde bulunan Türkiye bir yandan Suriye'nin desteğini almaya çalışmış bir yanan da Katar hükümetiyle birlikte çatışan grupları uzlaştırmaya çalışmıştı. Bu çabanın meyvesini alan Türkiye, Suriye ve Katar'ın ortak girişimiyle Cumhurbaşkanlığı seçimi, yeni hükümetin kurulması ve yeni seçim yasasını görüşmek için Katar'da toplanmışlardı. Bu görüşmelerin ardından Lübnanlı gruplar Doha Mutabakatı çerçevesinde çatışmaları sona erdirmeyi kabul etmişlerdi. Böylece Türkiye hem Lübnan'da hem de bölgedeki gücünü kullanarak sorunun çözümünde önemli bir adım atmıştır.[214]

Cumhurbaşkanlığı seçimi için anlaşmaya varıldıktan sonra Lübnan'da yapılan seçimlerde Mişel Süleyman Cumhurbaşkanı seçilmişti. Bu konuyla ilgili Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, Lübnanlı gruplar arasında yapılan ve Arap Ligi'nin himayesinde ve Katar Başbakanı'nın başkanlığında Doha'da gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda 21 Mayıs 2008 tarihinde gerçekleştirilen, Başbakan Erdoğan ile Dışişleri

---

[213] Atlıoğlu, Yasin, "2008 Yılında Suriye ve Lübnan'ın Kronolojisi", 27 Aralık 2008, BİLGESAM, http://www.bilgesam.org/incele/1340/-2008-yilinda-suriye-ve-lubnan%27in-kronolojisi/#.Vbo-LfmUQ54 , 27.07.2015

[214] Ayhan, Veysel – Tür, Özlem, **a.g.e.,** s. 288.

Bakanı'nın da katıldıkları oturumda Mişel Süleyman'ın Cumhurbaşkanı seçilmesinden memnuniyet duyulduğu belirtilmişti. Ayrıca Lübnanlı grupların özverili çabaları ve kararlılıkları kadar uluslararası toplumun, desteği de bu hedefe ulaşılmasında belirleyici olacağının belirtildiği açıklamada, Lübnan'daki krizin başından bu yana çözüm yolundaki çabalara gerek Lübnanlı gruplar, gerek bölge ülkeleriyle yürüttüğü temaslarla katkıda bulunan Türkiye'nin, Lübnan Meclis Başkanı Nebih Berri'nin daveti üzerine Cumhurbaşkanlığı seçimi törenine Başbakan ve Dışişleri Bakanı düzeyinde katılarak, Lübnan'ın yeni Cumhurbaşkanı'na ve ulusal uzlaşı sürecine verdiği desteği bir kere daha gösterdiği bildirilmişti.[215] Görüldüğü gibi Türkiye hem küresel hem de bölgesel güçlerin çıkarlarından bağımsız bir Lübnan politikası izlemiş ve bu politikalar sayesinde mezhepsel bir ayrımcılığa gidilmemesi Lübnan halkının Türkiye hakkındaki düşüncelerinin daha da olumlu yönde gelişmesine neden olmuştu.

2011 yılında başlayan Arap Baharı adı altındaki isyan hareketleri Lübnan'ı doğrudan etkilemese de komşu ülkelerdeki hareketlenmeler Lübnan'ı da ister istemez etkilemekteydi. Bunun en büyük örneği de Suriye'dir. Çünkü Lübnan'da o dönemlerde hükümet kurma krizi yaşanmakta ve yeni çoğunlukçu olarak adlandırılan Hizbullah önderliğindeki 8 Mart hareketçileri içindeki birçok grup, Suriye'nin vereceği karara göre hareket etmekteydi. Suriye'nin sıkıntılı günlerde olması da Lübnan'da hemen her şeyin durmasına neden olmuştur. Suriye lideri ayakta durma çabası içerisindeyken Lübnan'daki siyasiler adeta ne yapacaklarını bilemez haldeydiler. Uzun dönemden beri hükümetin kurulamaması sonucunda geçici hükümetin Başbakanı Saad Hariri, ülkede günlük rutin işleri yapmaktan öteye geçemiyordu. Hükümeti kurmakla görevli olan Sünni Necip Mikati ise aylardır uğraşmasına rağmen, çoğunluk hükümetini kuramamıştı. Ülkede diğer büyük siyasi krizde İçişleri Bakanlığını kimin alacağıydı. Çünkü İçişleri Bakanlığı'na Hizbullah'tan birinin gelmesi durumunda ülke içinde sorunlar olmasından endişe ediliyordu. Ülkenin Cumhurbaşkanı ise bağımsız birinin gelmesinden yana fakat onun karşısında Hizbullah ve Hıristiyan Maruni AUN'un partisi bulunmaktaydı.[216]

---

[215] Türkiye - Lübnan İlişkileri, 27.05.2008, İHH, http://www.iha.com.tr/haber-turkiye-lubnan-iliskileri-23072/ , Erişim Tarihi: 27.07.2015.

[216] Zencirli, Muhammet, "Arap Baharı'nın Lübnan'daki Siyasi ve Ekonomik Etkileri", **ORSAM,** 2012, http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3597 , Erişim Tarihi: 28.07.2007

Suriye'de yaşanan iç savaş sırasında gerçekleştirilen insan kaçırma eylemleri, Lübnan'daki siyasi bölünmeleri yansıtmakla birlikte Lübnan'da hassas bir zeminde bulunan dengeleri de sarsmaktadır. Ayrıca, Suriye'deki kriz yüzünden Lübnan'a gerçekleştirilen mülteci akışı ülkeyi zor durumda bırakmaktadır. Ocak 2013 yılındaki verilere göre 400 bin mülteci Lübnan'a gelmiştir. Gayrı resmi olarak bu rakam bir milyon olduğu tahmin edilmektedir. Bu durum ülke güvenliğini de tehlikeli bir duruma sokmaktaydı. Geçici hükümetin Başbakanı Mikati'de Suriyeli mülteciler için ellerinden geldikçe yardım da bulunacaklarını açıklamıştı.[217]

Arap Baharı sürecinde yaşananlara Lübnan halkı da kayıtsız kalmamakta ve olayları yakından izlemekteydiler. Lübnan'da halkın Arap Baharı hakkında algılarını ölçmek için farklı mezhepten seçilen insanlarla yapılan ankette[218] her gün ortalama 2-3 saatlerini haberleri izleyerek geçiriyorlar. Ankete katılanların çoğu Arap Baharı'nın temel nedeni olarak özgürlük, kötü ekonomik durum ve dış ülkelerin karışmasını sebep olarak görmektedirler. Bahreyn hariç Arap Baharı'nın yaşandığı ülkelerde, ülke nüfusunun çoğunluğuna göre aynı mezhepten olan insanlar, yani Sünni gruplar siyasal özgürlüğe vurgu yaparken, Şiiler ise temel neden olarak komploları öngörmektedirler.[219]

Ankete katılanlar kendi mezhepsel veya dini inançlarına yakın buldukları dış aktörleri kendilerine daha yakın bulmaktadırlar. Yani, Şiiler İran'ın Arap Baharı'na yaklaşımlarını olumlu bulurlarken, Sünniler ise Türkiye'nin politikalarını daha olumlu bulmaktadırlar. Bunun yanında Şiiler Suriye'ye karşı müdahale yolunu açan BM Güvenlik Konseyin'de veto kararı veren Rusya ve Çin'e de ayrı bir sempati duymaktadırlar. Buradan da görüleceği gibi Suriye'deki ayaklanma Lübnan'daki siyasal ve mezhepsel alanlarda ülkeyi kutuplaşmaya götürmektedir ve de ülkede Sünni – Şii çatışması çıkararak mezhepsel bir gerilime yol açma ihtimali bulunmaktadır.[220]

Hizbullah'ın 2011 yılında kurulan Mikati hükümetini şekillendirmesi Hizbullah'ın ve İran'ın Lübnan üzerinde ne kadar etkili olduğunu göstermekteydi.

---

[217] Kuşoğlu, Baran, "Lübnan Sedir Devrimi'nden Arap Baharı'na", **Yasama Dergisi,** 23, s.108-109, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2013/sayi23/101-117.pdf , Erişim Tarihi: 28.07.2015

[218] Lübnan Amerikan Üniversitesi tarafından yapılmıştır.

[219] Kuşoğlu, Baran, **a.g.m.**, s.109.

[220] Kuşoğlu, Baran, **a.g.m.,** s.110.

Ayrıca İran'ın Hizbullah'a yılda 100 – 200 milyon dolar yardım gönderdiği ve örgütün binlerce savaşçısını İran'daki kamplarda eğittiği iddia edilmektedir. [221] Suriye'de yaşanan kriz sonrasında ise Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Suriye yönetimine desteğin açıklamıştı. Bu desteğide dört madde de dile getirmişti:

- Nasrallah'a göre Suriye her şeyden önce Batı emperyalizmine karşı direnen bir ülkedir
- Suriye sadece Hizbullah'ı değil tüm Lübnan'ı desteklemektedir
- Suriye ABD'nin Ortadoğu'daki emperyal faaliyetlere karşı direnmiştir
- Suriye'yi yönetenlerin reformları gerçekleştirme konusunda samimi bir kararlılık göstermektedir[222]

Geçmişte her ne kadar Hasan Nasrallah, İsrail'in Gazze ve Lübnan politikalarından dolayı popüler olsa da günümüzde Suriye rejimine vermiş olduğu destekten dolayı bu popülerliğini birçok kesime göre kaybetmiştir.

3.4. AK Parti – Suriye İlişkileri

Türkiye'nin "komşularla sıfır sorun" adı altında gerçekleştirdiği politikaların en iyisi belki de Suriye üzerinde görülüyordu. Davutoğlu bu politikadan şöyle bahsetmişti: "Türkiye'nin etrafı sürekli düşmanlarla çevrilidir psikolojisinden ve buna bağlı gelişen defansif refleksten kurtulup, bütün komşuları ile ilişkilerini iyi düzeye getiren bir ülke olma üzerine kuruludur." [223]

Türkiye – Suriye ilişkileri her zaman sorunlu bir şekilde gelişmiştir. Bu Osmanlı döneminden terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalandığı tarihe kadar sürekli böyle olmuştur. Gerek su kaynakları gerekse de Hatay sorunu iki ülke arasında hep gündemde kalmıştır. Hatta Abdullah Gül 1998 yılında TBMM kürsüsünde yaptığı konuşmada şöyle söylemiştir: "Şam yönetimi, sadece Türkiye'ye karşı terör ve terörist grupları destekliyor değildir. Dünyanın birçok köşesindeki illegal terör odaklarına da açıkça

[221] Doğrusözlü, Cüneyt – ÜÇAĞAÇ, Ahmet, "Lübnan 2011", s.127, http://ormer.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2014/11/OY2012_117_144.pdf , Erişim Tarihi: 28.07.2015
[222] Kuşoğlu, Baran, **a.g.m.,** s.113.
[223] Türkiye Merkez Ülke Olmalı, Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, Radikal, 26.02.2004, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581 , Erişim Tarihi: 28.07.2015.

destek verdiği bütün kamuoyu tarafından bilinmektedir." Ayrıca Gül: "15 senedir ortaya çıkan bölücülük akımının da en büyük körükçüsü ve destekçisi maalesef Şam yönetimi olmuştur. PKK terör örgütünün başı Abdullah Öcalan'ın 15 senedir Suriye'de güvenlik içinde korunduğu alenen tüm dünya tarafından bilinmektedir." Gül askeri operasyonun bile düşünüldüğünü şu sözlerle açıklıyordu. "Suriye'nin pişkinlik ve vurdumduymazlığı kesinlikle kabul edilemez. Bu belayı yok etmek için, askeri müdahale de dahil olmak üzere bu operasyonu yapabilme kabiliyetine sahiptir." [224]

1998 krizi ve Adana Mutabakatından sonra Türkiye ile Suriye arasında gelişmeye başlayan ikili ilişkiler AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte hızlanmaya başlamıştı. Türkiye ile Suriye 2000'li yılların başlarında ortak politikalara sahipti. Kürtlerin ABD ile ortak hareket etmesi ile birlikte Suriye Kürtlere karşı tavır sergilemişti. Türkiye de aynı problemle uğraşıyor ve Suriye'nin de bu durumla ilgilendiğini görünce birlikte ortak politikalar üretme noktasına gelmişlerdi. Ortak çıkarlar söz konusu olmasıyla beraber hızlı bir diplomasi trafiği içerisine girilmişti, çünkü her iki devlet te Irak'ın parçalanmasının ve bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasına karşıydılar. [225] Türkiye ve Suriye her fırsatta Irak'ın bölünmez bütünlüğünden bahsetmekte ve Kuzey Irak'ta ortaya çıkacak bir Kürt devletine karşı olduklarını söylüyorlardı. İki devletin de bu ortak kaygılarından dolayı ilişkilerine yeni bir boyut gelmişti. Bunun en büyük göstergesi de Temmuz 2003'te 1986'dan itibaren ilk defa Suriyeli bir Başbakanın Türkiye'yi ziyaret etmiş olmasıdır. Bu ziyaretten sonra Beşşar Esed'ın Türkiye'ye gelişi ilişkileri en üst düzeye çıkarmıştı.[226]

Beşşar Esed'in Türkiye ziyaretinde yaptığı açıklama iki ülkenin gelmiş oldukları noktayı gösteriyordu. Kürt devletinin kendileri için kırmızı çizgi olduğunu, PKK'nın artık Suriye'de varlığının ve faaliyetinin olmadığını, yalnızca Kürt devletinin değil Irak'ın da toprak bütünlüğünü bozacak tüm devletlere karşı olduklarını ve PKK dosyasını kapattıklarını söylemişti. Ayrıca Türkiye'nin İsrail ile münasebetlerinden rahatsızlık duymadıklarını ve de Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediklerini böylelikle

---

[224] Kınalıtopuk, Ömer Tugay, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Projesi, Edirne 2014, **Türkiye Suriye İlişkileri 2002-2014 Dönemi**, s.15.
[225] Kınalıtopuk, Ömer Tugay, **a.g.e.,** s.19.
[226] "Dünden Bugüne Türkiye-Suriye İlişkileri", **Uluslararası Politika Akademisi,** http://politikaakademisi.org/dunden-bugune-turkiye-suriye-iliskileri/ , Erişim Tarihi: 28.07.2015.

AB'ye kuzeyden komşu olacaklarını, Türkiye ile stratejik işbirliği istediklerini dile getirerek Türkiye ve politikalarından rahatsız olmadığı mesajları veriyordu.[227]

2004 yılının başlarında gelişen iki devlet arasındaki ilişkiler özellikle ekonomi alanında baş göstermişti. Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen'in Suriye ile Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanması için göstermiş olduğu çabalar meyvesini vermiş ve iki ülke arasında 22 Aralık 2004 tarihinde Başbakan Erdoğan'ın da katıldığı bir ziyaret esnasında hayata geçirilmişti. Gerçekleştirilen imza töreninin ardından yapılan basın toplantısında "Kardeş Suriye halkına en kalbi selamlarımı iletirim" diyerek söze başlayan Başbakan Erdoğan, bu anlaşmayı Türkiye ve Suriye arasındaki ekonomik birlikteliğin temeli olarak nitelendirmişti.[228]

Türkiye'nin Suriye ile olan yakınlaşmanın ve atılan adımların ABD Dışişleri Sözcüsü Adam Ereli, Türkiye'nin Suriye gibi komşularıyla ilişki kurmakta serbest olduğunu söyleyerek: "Türkiye'nin Suriye ile ne yaptığı, Türkiye ile Suriye arasındadır. Türkiye bölgede istediği ülkeyle ikili ilişkiler kurmada özgürdür. Biz, bu konuda yorum yapacak konumda değiliz." şeklinde açıklamalarda bulunmuştu.[229]

2005 yılında ise Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'nin öldürülmesinden sonra gözler Suriye'ye çevrilmişti. Uluslararası arenada tekrardan bir buhranla karşı karşıya kalan Suriye, Türkiye ile olan ilişkilerini iyice geliştirmeye çalışıyordu. Amerika'nın Ankara Büyükelçisi Eric Edelman suikastten sonra "Türkiye'nin Suriye'ye karşı olan uluslararası cephenin içinde yer alacağını umduklarını" söylemişti. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ise o tarihlerde yapacağı Suriye gezisi hakkında gelen tüm baskı ve tepkilere rağmen Suriye ziyaretinin ertelenmesinin gündemde olmadığını belirmişti.[230]

Bu gelişmelerin ardından Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Dışişleri Bakanı düzeyinde Türkiye-Suriye arasında birçok görüşme yapılmıştı. Bu ziyaretlerde Ankara-Şam arasında ekonomik, siyasi ve güvenlik diyalogları gelişmişti. Suriye Devlet

---

[227] Özfatura, M. Necati, Beşar Esad'ın Ziyareti, Türkiye, 09.01.2014, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/m-necati-ozfatura/190224.aspx , Erişim Tarihi: 29.07.2015.

[228] Gaytancıoğlu, Kaan, **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye – Suriye İlişkilerinin Ortadoğu Politikasına Etkisi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2008, Edirne, s.120.

[229] Ereli: Türkiye bölgede istediği ülkeyle ikili ilişkiler kurmada özgürdür, Zaman, 28.12.2004, http://www.zaman.com.tr/_ereli-turkiye-bolgede-istedigi-ulkeyle-ikili-iliskiler-kurmada-ozgurdur_126129.html , Erişim Tarihi: 29.07.2015

[230] Kınalıtopuk, Ömer Tugay, **a.g.e.,** s.20.

Başkanı Beşşar Esed 16-19 Ekim 2007 tarihlerinde düzenlemiş olduğu Türkiye ziyaretinde iki ülke arasında, "Türkiye ile Suriye Arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı" imzalanmıştı. Mutabakat Zaptı'nda, "Enerji ve Su", "Ekonomi" ile "Siyasi ve Güvenlik" başlıkları altında yürütülecek projelere dair birlikte atılacak adımlara yer verilmişti. Bu çerçevede Arap Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'ne yönelik çalışmaların hızlandırılması, mevcut sınır kapılarında geçişin rahatlatılması ve yenilerinin açılması, güvenlik alanında işbirliğinin devam ettirilmesi, su konusunda ziyaretlerin ve görüş alışverişinin ilerletilmesi kararlaştırılmıştı.[231]

16 Eylül 2009 tarihinde ise Türkiye ile Suriye arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin kurulması için anlaşılmıştı. Başbakanlar düzeyinde eş Başkanlık sistemini öngören Konseyde dışişleri, içişleri, enerji ve savunma bakanı da dahil sekiz bakandan oluşuyordu. Bu konsey yılda en az bir kez toplanacaktı. Anlaşmanın imzalanmasından sonra Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu bakanların en az iki kez toplanarak eylem planı hazırlayacaklarını ve hazırlanan ortak eylem planının Bakanlar Konseyi'nde görüşülüp iki başbakanın eş başkanlığında yapılacak Konsey toplantısında uygulamaya geçirileceğini söylemişti.[232]

15 Ekim 2009'da Türkiye ve Suriye arasında iki ülkenin birçok bakanının toplanmasıyla birlikte Türkiye-Suriye Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Bakanlar Toplantısı, Gaziantep ve Halep'te gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıyla birlikte Öncüpınar Hudut Kapısı'nda "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Vizenin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma" imzalanmıştı.[233] Sonra yapılan açıklamada Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Suriye Dışişleri Bakanı Velid Mualim kardeşlik mesajları vermişti.

---

[231] "Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep ve Hatay Bölgesi Ekonomileri Üzerindeki Etkisi", **Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi,** Rapor No:12, Ekim 2012, s.16-17, http://www.impr.org.tr/wp-content/uploads/2012/11/GAZ%C4%B0ANTEP-VE-HATAY-RAPORU-IMPR.pdf Erişim Tarihi: 29.07.2015.

[232] "Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep ve Hatay Bölgesi Ekonomileri Üzerindeki Etkisi", **Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi,** Rapor No:12, Ekim 2012, s.17, , http://www.impr.org.tr/wp-content/uploads/2012/11/GAZ%C4%B0ANTEP-VE-HATAY-RAPORU-IMPR.pdf Erişim Tarihi: 29.07.2015.

[233] Dış Politika Kronolojisi, Ekim 2009, http://www.mfa.gov.tr/ekim.tr.mfa Erişim Tarihi: 29.07.2015.

Davutoğlu iki ülkenin de ortak sloganını "Ortak kader, ortak tarih, ortak gelecek; El kader el müşterek, Ettarih el müşterek, El müstakbel el müşterek" olarak belirlemişti.[234]

Toplantının en ilginç yanı da iki ülkenin askeri ve güvenlik işbirliğine gidilmesi yönünde alınan karardı. Bu doğrultuda iki ülke ortak tatbikat yapacaktı. Suriye Savunma Bakanı Ali Habib'in açıklamasına göre, önceden iki ülke sınırları arasında yapılan askeri tatbikatın alanı ve kapsamı genişletilecek ve bu doğrultuda tatbikatların kapsamı arttırılacaktı. İki ülke sınırında bulunan illerin valileri arasında ve olağanüstü durumlarda da iki savunma bakanı arasında olmak üzere doğrudan bir kırmızı telefon hattı kurulacaktı. Eğitim amaçlı olarak karşılıklı subay değişimi yapılacak ve iki ülke arasında askeri yetkililer periyodik olarak durum değerlendirmesi yapmak için bir araya gelecekti.[235]

Türkiye'nin Mayıs 2010'da Mavi Marmara baskını sonrasında bozulan İsrail ile ilişkileri neredeyse kopma noktasına geldiğinde Türkiye-Suriye ilişkileri hiçbir şekilde zarar görmeden aksine daha da güçlenerek artıyordu. Nitekim Başbakan Erdoğan'ın ve Suriye Başbakanı Naci Itri'nin Şubat 2011'de Asi Dostluk Barajı'nın açılışında buluşmasıyla görülmüştü. Asi Nehri'nin üzerine inşa edilmesi düşünülen Türkiye-Suriye Dostluk Barajı'nın temel atma töreninde konuşan Erdoğan şunları söylemişti. "Bugünden itibaren Asi nehri, bizi birbirimizden ayıran, aramıza sınır çizen bir nehir olmaktan çıkıyor, bizi birbirimizle buluşturan, kucaklaştıran bir nehir haline dönüşüyor" diyen Erdoğan, şöyle devam etti: "8 yıl önce, hükümeti kurduğumuz andan itibaren biz şunu söyledik: "Türkiye barış istiyor, Türkiye bölgede huzur istiyor. Türkiye tüm bu coğrafyada istikrar istiyor, hep birlikte refah istiyor' dedik. Biz 8 yıl önce 'komşularla sıfır sorun' dedik. Çünkü biz şuna gönülden inanıyoruz; Suriye ne kadar huzurlu olursa Türkiye de o kadar huzurlu olur. Türkiye ne kadar refah içinde olursa Suriye de o kadar refah içinde olur. Çünkü bizler tarihin bizi birbirimize kardeş kıldığı, kardeş eylediği

---

[234] "Geçmişten Günümüze Türkiye-Suriye, ilişkileri", **Akademik Perspektif**, 16.06.2013, http://akademikperspektif.com/2013/06/16/gecmisten-gunumuze-turkiye-suriye-iliskileri/ Erişim Tarihi: 29.07.2015.

[235] Türkiye İsrail yerine Suriye ile askeri tatbikat yapıyor, Euractiv, 15.10.2009, http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/article/turkiye-israil-yerine-suriye-ile-askeri-tatbikat-yapiyor-007361 , Erişim Tarihi: 29.07.2015.

milletleriz. Tarih boyuna bizim kaderimiz hep ortak oldu, tarih boyunca yüreğimiz hep birlikte attı."[236]

Fakat 1 ay sonra Mart 2011'de Suriye'de başlayan rejim karşıtı gösteriler ile birlikte artık Türkiye ile Suriye arasındaki olumlu ilişki yerini gerilimli bir döneme bırakıyordu.

3.5. Arap Baharı Sürecinde İran'ın Tavrı

Arap coğrafyasında 2010 yılı sonunda başlayan yönetim karşıtı halk ayaklanmaları son yüzyılın en önemli olaylarından birisi olarak görülmektedir. Yıllardır baskıcı diktatör rejimlerce yönetilen Arap toplumları 2010 yılının Aralık ayında Tunus'ta işsizlik ve ekonomik sıkıntılardan dolayı pazarcılık yapan üniversite mezunu Muhammed Bouzazini'nin kendisini yakması ile başlayan isyan dalgasından hızla etkilendiler. Bu olay Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de yönetim değişiklikleri ile sonuçlanmış ve bu değişikliklerden etkilenen birçok Arap devletinde de yönetim karşıtı protestolara yol açmıştır.[237]

Tunus'ta başlayıp tüm dünyada ilgi uyandırarak etkisini sürdüren "Arap Baharı" süreci, Arap dünyasındaki statükonun tehlikede olduğunu göstermiştir. New York Times gazetesi "Arap devletlerinin çöküşünü izliyoruz" şeklinde verdiği haberlerle Mısır, Lübnan, Sudan ve Tunus gibi ülkelerde meydana gelen gelişmelere dikkat çekmiştir. Aynı gazete o günlerde Türkiye ve İran için, "Arap devleti olmayıp Ortadoğu'da etkin bir konumda bulunan ve farklı hedefleri olan bu iki devletin herhangi bir Arap devletinden daha fazla siyasi rol oynayabileceği" yorumlarını yapmaktaydı. Fakat o yıllarda statükonun çökeceği tahmininde bulunanlar yanılmıştı; çünkü süreç tüm Arap Devletlerine yayılmadan Suriye'de tıkanacaktı.

Öte yandan 2011 yılının başlarında Lübnan'da hükümetin düşmesiyle tansiyon yükselmiş; ayrıca olabilecek bir İsrail saldırısına ve mezhepçi faaliyetlere karşı

---

[236] Türkiye Suriye ile 6 Önemli Adım Atacak, Radikal 06.02.2011, http://www.radikal.com.tr/politika/turkiye_ile_suriye_6_onemli_adim_atacak-1039156, Erişim Tarihi: 29.07.2015.

[237] ORHAN, Duygu Dersan, "Ortadoğu'nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği", **Atılım Sosyal Bilimler Dergisi,** Uluslararası İlişkiler Bölümü, s.18.

bölgedeki devletlerin sakinleştirme ve arabuluculuk çalışmaları hız kazanmıştı. Tam da krizin tırmandığı o günlerde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Katar Emiri Şeyh Hamd bin Halife Al Tani ve Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'in katıldığı üçlü zirve Şam'da toplanmıştı. Zirve eski Lübnan başbakanı Refik Hariri suikasti ile ilgili uluslararası mahkemenin iddianamesinin gündeme gelmesiyle eşzamanlı olarak gerçekleşmişti. Mahkeme, Hariri suikastini Hizbullah'ın işlediğini iddia ediyordu. Nasrallah ise mahkemenin iddianamesini ve öldürülen Refik Hariri'nin oğlu Saad Hariri'nin kuracağı hükümeti tanımayacağını belirtmişti. Mahkeme, kararında Hizbullah'ı suçlu bulursa ve suçluların İnterpol tarafından tutuklanmasını talep ederse, bu durum Ortadoğu'da yeni bir krizin patlaması ve İsrail'in Lübnan'a müdahale ihtimalinin artması anlamına gelecekti.[238]

İran ve Hizbullah cephesinden bakıldığında Lübnan'daki durum aşağıda özetlendiği gibiydi. Lübnan'daki olası bir savaşta İran, kendisine yönelik bir saldırıyı Lübnan'da karşılayabilecek güçteydi. Bu da kendisine saldırmayı düşünen devletlerin bir çıkmaza sürüklenmesi demekti. İran'a saldıracaklar önce Lübnan'da Hizbullah'ı, Filistin'de Hamas'ı etkisizleştirmeli aynı zamanda da Irak'taki Şii grupları kontrol altına almak zorundaydı. Aksi takdirde İran'a saldırı halinde başarı ihtimali oldukça azalırdı. Batı ve İsrail bunu 14 Şubat 2005'te işlenen Refik Hariri suikastı üzerinden denemeye çalıştı. Bu suikastin sonucunda Suriye'yi Lübnan'dan çıkarıp Lübnan'ı saldırıya açık hale getirdiler. Böylelikle İsrail bu fırsattan yararlanarak Lübnan'a saldırmış ve Hizbullah'ı etkisiz hale getirmeye çalışmıştı. Fakat savaş İsrail için beklenmedik şekilde sonuçlanmış ve ağır kayıplar vermişti. Bunun sonucunda Batı Uluslararası gücü kullanarak Hizbullah'ı sınırlamak istemişti. O da başarısız olunca Birleşmiş Milletler, Hariri soruşturması üzerinden aynı amacı gerçekleştirmek için harekete geçmişti.[239]Bu şekilde Lübnan'da istikrarın sağlanması neredeyse imkansız

---

[238][Yorum - EL Kuds El Arabi] "İddianame ile Şam zirvesi arasında Lübnan", Zaman, 19 Ocak 2011, http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-el-kuds-el-arabi-iddianame-ile-sam-zirvesi-arasinda-lubnan_1080924.html, Erişim Tarihi: 05.11.2014.

[239] Karagül, İbrahim, "Eller tetikte.. Ya bombalar patlarsa", Yeni Şafak, 21 Ocak 2011, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/eller-tetikte-ya-bombalar-patlarsa/25773, Erişim Tarihi: 06.11.2014.

hale gelmişti. Bu kriz tüm bölgeyi derinden etkilemiş hatta Türkiye'nin o yıllarda izlediği yakınlaştırma politikasını ve arabuluculuk faaliyetlerini de tehlikeye sokmuştu.

İran'a karşı uygulanan politikalardan birisi de Türkiye'de gerçekleşmişti. Suriye üzerinden Hizbullah'a silah ve nükleer malzeme taşıdığı iddiası ile İran'a ait bir kargo uçağı Türk hava sahasındayken zorla indirilmiş ve aranmıştı. 2006 yılının Eylül ayında ise İran Devlet Başkanı Ahmedinejad ve yanında bulunan İran dışişleri yetkilileri, sanayi bakanlığı uzmanları ile içerisinde gazetecilerin de bulunduğu 90 kişiyi taşıyan yolcu uçağının Venezuela ziyareti sırasında Türk hava sahasını kullanmasına müsaade edilmemişti. Benzeri bir şekilde İsrail'in Lübnan'a saldırmasından hemen sonra ABD istihbaratı harekete geçmiş ve Tahran'da bulunan Mehrabat havaalanına yapılan uçuşları durdurmaya çalışmıştı. Türk basınında çıkan haberlere göre, Şam'a gitmek için havalanan iki adet İlyushin II-76 tipi kargo uçağına ABD'nin baskısı sonucunda Türkiye hava sahasını kapatmış ve Tahran'a geri göndermişti. Aynı günlerde iki İran uçağı daha Türkiye'de indirilip aranmıştı. Bu olayların İsrail'in Lübnan'a saldırmasından hemen sonra gerçekleşmesi ABD şüphesini artırıyordu. Çünkü, İran, Türk uçaklarına ve helikopterlerine PKK'ya karşı operasyon düzenlerken hava sahasını kullanmasına izin veriyor, çok sayıda Türk askerinin Van ve Hakkari'den Urumiye'ye geçişine müsaade ediyordu. Fakat Hizbullah'a silah gidecek düşüncesiyle Türkiye ve diğer ülkeler İran'a adeta hava ambargosu uyguluyor gibiydi. Bu olayları yakından izleyen basın mensuplarının yazdıklarına göre, Türkiye 2006 yılında İran'a ait yüzden fazla sivil uçağı indirip atamıştı.[240]

3.6. Türkiye - Suriye İlişkilerinin Bozulması

Türkiye'nin Suriye ile arasının açılması uzun süren dostluk görüşmelerinin ardından bir gecede gerçekleşmişti. Başbakan Erdoğan'ın Şam'a birçok kez gidip gelmesi her seferinde Suriye ve Türkiye medyasında büyük ilgi uyandırmıştı. Erdoğan 24 Aralık 2009'da Şam'a gitmiş ve 50 işbirliği anlaşması ve protokol imzalanmıştı. Sonrasında iki ülke arasında ortak Bakanlar Kurulu toplantısı yapılmıştı. Ancak

[240] Karagül, İbrahim, "Türkiye o uçağı neden indirdi?", Yeni Şafak, 17 Mart 2011, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiye-o-ucagi-neden-indirdi/26539, Erişim Tarihi: 06.11.2014.

öncesinde AK Parti'nin 2009 yılındaki iftar davetine katılan Esed, Başbakan Erdoğan ile "onların Schengen'i varsa bizim de Şamgen'imiz var" demişti. Bu açıklamalardan sonra Türkiye ve Suriye Dışişleri bakanları 13 Ekim 2009'da Kilis'e bağlı Öncüpınar sınır kapısına giderek sembolik olarak arada bulunan bariyeri kaldırmışlardı.[241]

Erdoğan'ın son Şam'a gidişi ise 6 Şubat 2011'di. O tarihte Arap Baharı başlamış ve Suriye'ye doğru kaymak üzereydi. Erdoğan Esed'e sürekli reform yapması gerektiğini söylüyordu. MİT Müsteşarı Hakan Fidan ise 28 Mart 2011 tarihinde Şam'a giderek Esed ile uzun bir görüşme yapmıştı. Ardından Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Şam'a giderek Esed ile görüşmüştü. Davutoğlu Esed ile yapması gereken reformlar hakkında görüşmüştü. Ancak Esed'in kendisinden bekleneni yapmadığını düşündüğünü söyleyen Başbakan Erdoğan 8 Haziran 2011 tarihinde Esed ile telefonda görüşmüş ve Davutoğlu'nu Şam'a göndermişti. Esed ile görüşen Davutoğlu artık çatışmaların durdurulması gerektiğini söylemişti.[242]

10 yıldan fazla bir süre içerisinde kurulan Türkiye-Suriye ilişkileri hızla bozulmaya başlamış ve kopma noktasına gelmişti. Ahmet Davutoğlu'nun 9 Ağustos 2011 yılında tekrardan yapmış olduğu son derece kritik Şam ziyareti iki ülke ve bölge ülkeleri açısından büyük önem taşıyordu. Türkiye, Suriye'de gerçekleşen halk ayaklanmasının Esed tarafından bastırılma şeklini eleştiriyor olsa da, Suriye'nin ve bölge ülkelerinin refahı açısından Batı ile Suriye arasında bir kalkan vazifesi görüyordu. Ancak Esed'in, Davutoğlu ile görüşmesi sonrası Türkiye'nin beklentilerinin karşılanmaması üzerine artık Türkiye, Suriye ve Batı arasında kalkan görevini yerine getirmekten çekilmiş ve Suriye'ye karşı baskıcı politikalar izlemeye başlamıştı.[243]

Bu dönemde Esed'e karşı her türlü diplomatik, siyasi ve ekonomik baskı yolu denenmiş ve Esed yönetimine karşı Suriye'deki muhalefete destek verilmişti. Bunun en büyük örneği de İstanbul'da, Suriye muhalefetinin kurmuş olduğu Suriye Ulusal Konseyi'ne olan destektir. Esed da Türkiye'nin bu girişimlerine karşılık olarak PKK'ya destek vermiştir. Bu konuyla ilgili olarak PKK'ya yakınlığı ile bilinen Fırat Haber Ajansı'nda çıkan bir analiz dikkat çekmekteydi. Analize göre AK Parti'nin dış

---

[241] Mahalli, Hüsnü, **Diren Suriye**, Destek Yayınevi, İstanbul, 2. Baskı, Şubat 2014, s.157.
[242] Mahalli, **a.g.e.,** s. 158.
[243] Albayrak, Aksu, **Türkiye'nin Suriye Politikası 2011-2013**, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014, s.96.

politikadaki yanlışları PKK'ya yeni alanlar açıyordu. PKK'nın manevra alanı genişliyordu. İran, Irak, Suriye ve Lübnan'a kadar olan saha PKK lehine enlemesine ve uzunlamasına PKK'ya açılmıştı. Burada bahsedilen AK Parti'nin yanlışlarından kasıt ise AK Parti'nin Suriye rejimine karşı olan tutumuydu. Analizde Türkiye'nin yanlış politikalarının sonucunda Suriye ve onu destekleyen İran'ın Türkiye karşıtı olan güçlere kendi etkinlik alanlarında daha rahat hareket etmelerine müsaade edilmesinden bahsediliyordu.[244]

Suriye'nin PKK'yı desteklemek istediği o günlerde Türkiye ve Batı basınında yankılanıyordu. Bu durumun olabileceği Türk yetkililer tarafından da dile getirilmekteydi. İngiltere'de yayımlanan Guardian gazetesi yazarı Martin Chulov, geçmişte Suriye'nin PKK'ya vermiş olduğu desteği hatırlatarak, iki lider arasındaki ilişkilerde yaşanan kritik durumun ardından Esed'in Türkiye'yi kışkırtmak için Kürt sorunu kartını kullanabileceğini aktarmıştı.[245]

Bu süreç içerisinde Türkiye ile Suriye arasındaki gerilimin üst noktaya çıkaran olay ise 2012 Haziran'ın da Akdeniz'de bir Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesi olmuştur. Suriye yapmış olduğu bu hamleyle kendi rejimini korumak ve ayakta tutabilmek için gereken her şeyi yapabileceğini ve son noktaya kadar gidebileceğini göstermişti. Bu hareket sonrasında ise Türkiye Şam'a olan muhalefetinin şiddetini iyice arttırmaya başlamıştı. Artık Türkiye Suriye rejimine karşı muhalefete her türlü desteği vermeye başlamıştı ve bununla birlikte Suriye sınırına askeri yığınaklar yapılarak Suriye rejimin düşman olduğu ilan edilmişti. "Suriye'den Türkiye sınırına güvenlik riski ve tehlikesi oluşturacak şekilde yaklaşan her askeri unsurun bir tehdit olarak değerlendirileceği ve askeri hedef olarak muamele edileceği" açıklanmıştı. Böylece Suriye artık Türkiye yakınlarındaki bölgelerde operasyonlarını azaltmaya başlamış ve bu bölgelerde Suriye muhalefetinin etkinliği artmıştı. [246]

---

[244] Orhan, Oytun, "Suriye Türkiye'ye Karşı PKK Kozunu Oynuyor (mu?)", **ORSAM Dış Politika Analizi,** 14 Şubat 2011, http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3208, Erişim Tarihi: 06.11.2015.
[245] Şam Kürt Kartını Kullanabilir, BBC Türkçe, 20 Eylül 2011, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/09/110930_syria_us_turkey_updated.shtml Erişim Tarihi: 06.11.2014
[246] Albayrak, Aksu, **a.g.e.,** s.97.

Türkiye'nin Şam rejimini tüm uyarılarına karşılık Şam rejimi bu uyarılara kulak asmayarak operasyonlarını sürdürmeye devam etmiştir. Bunun sonucunda ise Türkiye Suriye'ye karşı bir takım yaptırım kararları almıştır:

- Suriye'de halkıyla bütünleşen bir yönetim işbaşına gelene kadar Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizmasının askıya alınması
- Suriye'de haklarında halka karşı şiddete ve hukuk dışı yöntemlere başvurduklarına dair iddialar bulunan bazı yetkililere seyahat yasağı konulması ve bu kişilerin ülkemizdeki mal varlıklarının dondurulması. Suriye rejiminin kuvvetli destekçisi konumundaki bazı işadamlarına da benzer tedbirlerini getirilmesi
- Suriye ordusuna karşı her türlü silah ve askeri malzemenin satış ve tedarikinin durdurulması
- Türkiye toprakları, hava sahası ve kara suları kullanılmak suretiyle başka ülkelerden Suriye'ye silah ve askeri malzeme transferi yapılmasının uluslararası hukuka uygun olarak engellenmesi
- Suriye Merkez Bankası ile ilişkilerin durdurulması
- Suriye hükümetinin Türkiye'deki finansal mal varlıklarının dondurulması
- Suriye hükümeti ile kredi ilişkilerinin durdurulması
- Mevcut işlemler hariç Suriye Ticaret Bankası ile ilişkileri işlemlerin durdurulması
- Suriye'deki altyapı projeleri için finansman için imzalanan Eximbank kredi anlaşmasının askıya alınması[247]

AK Parti'ye göre Arap Baharı sürecinin Suriye'de etkisini göstermeye başlamasının en büyük nedeni Esed'in halkına vermiş olduğu bir takım vaatleri gerçekleştirmemiş olmasından kaynaklanıyordu. Çünkü Esed, ülke yönetimin başına geçerken Suriye'deki istihbarat teşkilatlarının halk üzerindeki baskılarını azaltmaktan, ifade özgürlüğünü tanımaktan ve çok partili sisteme geçmekten bahsetmişti. Suriye rejiminin İsrail'e olan karşıt tutumu ve Hizbullah/Hamas'a gösterdiği yakınlık ise Suriye halkını memnun etmesine rağmen halk tarafından yetersiz olduğu

[247] İşte Türkiye'nin Suriye'ye Uygulayacağı Yaptırımlar, NTVMSNBC, 30.11.2011, http://www.ntv.com.tr/dunya/iste-turkiyenin-suriyeye-uygulayacagi-yaptirimlar,KejpCo1xKEWrhpkr3S5klQ?_ref=infinite , Erişim Tarihi: 06.11.2015.

düşünülmekteydi. Türkiye'deki basına yansıyan bazı haberlere göre ise rejime karşı gelenlere işkenceler yapıldığı yönündeydi.[248] Buda düzeni değiştireceğini söyleyen Esed'e ümit bağlayan halkı hayal kırıklığına uğratmıştı.

Suriye'de başlayan olayların il günlerinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu Esed'e her fırsatta seçim yapması gerektiğini ve seçimlerden en az yüzde 70 oy alacağını söylüyorlardı ve daha sonra Esed bizi dinlemedi şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardı. Esed ise bu açıklamalardan 4 Ekim 2013 tarihinde vermiş olduğu bir röportajda şöyle bahsediyordu: "Evet, Erdoğan benden reform yapmamı istedi. Bunu yaparken de kendisi bir Osmanlı Sultanı ben de onun bir valisiymişim gibi davranıyordu. Ama ben her seferinde ona Suriye'nin koşullarını anlatıyor ve zamana ihtiyacım olduğunu dile getiriyordum. 1923'te bağımsız olan ve 60-65 yıl önce çok partili sisteme geçen Türkiye'de dört askeri darbe ya da müdahale olmuş ve ülke birçok ciddi sorun yaşamıştı. Bugün bile Türk demokrasisi tartışılıyor. Oysa ben 10 yıl önce başkan oldum ama birçok şey yaptım ve yapacağım. Değişim ve dönüşüm kolay değil, özellikle her tarafı düşmanla çevrili Suriye'de." Esed röportajın devamında ise şöyle konuşmuştu: "Erdoğan bana demokrasiye geç ya da reform yap derken hep tek bir şey istiyordu. Yasaklı olan Müslüman Kardeşler'i serbest bırakmamı, onlara siyaset yapma özgürlüğü tanımamı ve iktidarı onlarla paylaşmamı istiyordu."[249]

Suriye'deki muhalif gruba destek veren Türkiye, Esed tarafından eleştirilmiş ve Türkiye'den gelebilecek bir tehdide karşı Esed, tanklarını Türkiye sınırına kaydırmıştı. Bu nedenle ipler artık kopma noktasına kadar gelmişti. Uluslararası kampanya dahilin de hareket etmeye başlayan Türkiye, Suriye ile ortaklığa dair düşüncelerini rafa kaldırarak muhalifleri desteklemeye başlıyordu. Bu yüzden kısa zaman öncesine kadar ortaklık kurmayı düşünen iki devlet artık düşman olmuştu.[250]

---

[248] Albayrak, Hakan, Hani Suriye"de ayaklanma çıkmazdı? , 2 3 Mart 2011, www.yenisafak.com.tr/yazarlar/HakanAlbayrak/hani-suriyede-ayaklanma-cikmazdi/26624 , Erişim Tarihi: 06.11.2014.

[249] Mahalli, **a.g.e.,** s. 175-176.

[250] Karagül, İbrahim, Suriye ile savaşa zamanı: Hizbullah İsrail'i vururs a!, Yeni Şafak 24 Haziran 2011, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/suriye-ile-savasa-zamani-hizbullah-israili-vururs a/27933, Erişim Tarihi: 07.11.2014.

Türkiye'nin Suriye politikası çok kısa bir süre içerisinde tam tersine dönmüştü. Yakın zamanlara kadar Başbakan Erdoğan'ın "kardeşim" diye hitab ettiği Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'i bu dönemde "katil" olarak tanımlamaya başlamış ve Türkiye Suriye rejimine karşı olarak güçlerin toplandığı bir ülke haline gelmişti.

Örneğin; Cihan haber ajansına konuşan Suriyeli muhaliflerin liderlerinden Ammar Quarabi, Suriye'de devam eden Arap Baharı etkisinin başarıya ulaşabilmesi için hem uluslararası kamuoyunun hem de Suriyeli muhalifler tarafından Türkiye'nin tavrına bağlı olduğunu belirtmekteydi. Muhalifler ordunun kendilerinden daha güçlü olduğunu bildikleri için sıcak çatışmaya pek yanaşmıyordu. Bu süreçte de başarılı bir sonuç elde edemeyen muhalifler Türkiye'nin desteğine çok fazla güvenmişlerdi. Muhalif lidere göre Türkiye er ya da geç Suriye'ye askeri müdahale edecekti ve Türkiye olmadan başarıya ulaşmanın zor olduğunu düşünmekteydi.[251] Ancak Türkiye tek başına ve uluslararası destek olmadan Suriye'ye müdahaleye karşıydı.

Türkiye'deki basına göre Suriyeli yetkililer Erdoğan'ı bölgesel bir çatışmaya çekmek istiyordu; çünkü Türkiye, Suriye rejiminin yıkılmasını istiyordu. O günlerde savaşçıların geçiş güzergahına Özgür Suriye Ordusu yerleştirilmiş, Suudi Arabistan, Katar ve Körfez devletlerinden gelen para ve silahlarla da Özgür Suriye Ordusu'na yardım edildiği gündemdeydi. Suriye rejimi ise bu durumdan rahatsızdı. Suriye rejimi o süreçte Rusya, Çin ve İran tarafından destekleniyordu. NATO ise Libya'da yaptığı gibi Suriye'ye karşı askeri müdahalede bulunmakta tereddüt ediyordu. AK Parti hükümeti ise dikkatli bir politika izlemeye çalışmıştı; çünkü Başbakan Erdoğan bu durumdan kendisinin, partisinin ve arkasındaki Türk halkının zararla çıkacağını iyi tahmin etmekteydi.[252]

---

[251] "Muhalif lider: Türkiye'siz devrim olmaz", Zaman, 31 Ekim 2011, http://www.zaman.com.tr/dunya_muhalif-lider-turkiyesiz-devrim-olmaz_1196897.html, Erişim Tarihi: 07.11.2014.

[252] "Türkiye-Suriye savaşı mı?", Zaman, 5 Ekim 2012, http://www.zaman.com.tr/yorum_turkiye-suriye-savasi-mi_1354385.html , Erişim Tarihi: 08.11.2014.

3.7. Irak'ın Türkiye'ye Karşı Cephe Alması

Bölgede kritik durum devam ederken İran, İsrail ve Suriye dışında Irak hükümeti de durumdan son derece rahatsız olduğunu dile getirmekteydi. Irak hükümeti özellikle Türkiye'nin uygulamış olduğu politikayı eleştiriyordu. Yakın zamanlara kadar Türkiye'nin yakın işbirliği içerisinde olduğu ilan edilen devletin başbakanı, artık Türkiye'ye ağır suçlamalarda bulunuyordu. Irak Başbakanı "Türkiye, Irak'ın içişlerine karışıyor, bu iç savaşa neden olabilir, Türkiye bölgeyi felakete sürüklemek istiyor" şeklinde açıklamalar yapıyordu. Irak Başbakanı "Türkiye'nin olaylara sürpriz müdahalesinden yakınıp bunu ummuyorduk, Irak'ı onlar kontrol ediyormuş görüntüsü veriyorlar, bölgede çatışma ortamı oluşturmak isteyen Türkiye bundan fazla etkilenir. Buna kesinlikle müsaade etmeyiz. Eğer bizim hukuk mercilerimizle ilgili konuşacaklarsa bizde onlarınkini konuşuruz; çünkü onların da farklı mezhep ve etnik grupları var" diyerek adeta Türkiye'yi tehdit ediyordu. [253]

Türkiye ile Irak arasındaki kopuşun nedeni de Suriye idi. Türkiye'nin Esed'e karşı muhalefeti desteklemesi, Suriye yönetimi ile ipleri koparması ve rejim değişikliğini istemesi İran'ın yanında Irak yönetimini de kızdırmıştı. Bu yüzden Irak Başbakan'ı Maliki, Türkiye'yi suçlayıp Suriye yönetimine sahip çıkıyordu. İran'ın yanında yer alan ve kendisini ön plana çıkarmaya çalışan Irak yönetimi, Suriye'ye müdahale edilmesine ve Esed'e suikast yapılması iddialarına sert cevaplar veriyordu. Böylece İran - Suriye hattına üçüncü ortak olarak Irak'da katılmıştı. ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle ülkenin tek hakimi olmaya çalışan Şii'ler bölgesel güç olarak pozisyon almaya başlamışlardı. Bölgedeki saldırı okları Suriye'yi göstermekteyken Irak'ın bu ittifaka dahil olmasıyla İran'ın Suriye rejiminin düşme ihtimaline karşı Irak'ı kullanmak istediği görüşü hakim olmuştu.[254]

---

[253] Karagül, İbrahim, Türkiye savaş mı istiyor!, Yeni Şafak, 17 Ocak 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiye-savas-mi-istiyor/30657, Erişim Tarihi: 08.11.2014.

[254] Karagül, İbrahim, Türkiye savaş mı istiyor!, Yeni Şafak, 17 Ocak 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiye-savas-mi-istiyor/30657, Erişim Tarihi: 08.11.2014.

3.8. Türkiye'nin İran'la Arasının Açılması

Bölgede İran'ın en önemli müttefiki olan Suriye rejiminin çökmesi yönünde artan eleştiriler, Lübnan'daki Hizbullah'ın nüfuz alanı ve etkisinin zayıflaması ayrıca Hamas'ın da bu ittifaktan çıkmak istemesini söylemesi İran için zor günlerin habercisiydi. Üstelik bunlara bir de İran'a uygulanan ambargo eklenince İran ekonomisine ağır darbe vurulmuştu.[255]

Türkiye'nin Suriyeli muhalifleri desteklemesi Türkiye'nin - İran ile arasının açılmasına neden olmaya başlamıştı. İran basınında çıkan Türkiye karşıtı haber ve yorumlar, Suriye meselesiyle ilgiliymiş gibi görünse de, Türkiye'nin orta ve uzun vadede bölgede oynayacağı role sanki darbe vurma niteliğindeydi. İran basını Ortadoğu'ya seslenerek "Türkiye, Amerika ile tehlikeli bir düzeyde samimi. İdeolojik olarak Sünni Demokrat görüntüsünün altında kendi halkına eziyet eden bir ülke. Türkiye'nin bölgede söz sahibi olması herkes için tehlikeli" şeklinde haberler yapıyordu. Böylece Türkiye'nin bölge için aslında ne kadar tehlikeli olduğunu ve Türkiye'nin Suriye politikasının "Sünni, köktendinciliği desteklemek" üzerine kurulu olduğundan bahsediyordu[256]

AK Parti hükümeti ise iktidar dönemi boyunca kendisine has bir politika üreterek, İran ile samimi ilişkiler geliştirmişti. İran'ı haksız saldırılardan korumak için çaba göstermekteydi. 2011 yılında ABD ve Batı'ya rağmen Türkiye, BM Güvenlik Konseyi geçici üyesi iken İran'a yönelik ambargo konusunda hayır oyu vermesi de bunun en güçlü örneğiydi. Başbakan Erdoğan'ın Güney Kore'nin başkenti Seul'de yapılan Nükleer Güvenlik Zirvesi sonrası İran'a yaptığı ziyaret iki ülke arasında durumun pek de iyiye gitmediğini göstermişti. İran, Suriye konusunda kesin tavrını koymuş ve Suriye'yi savunacağını bildirmişti. Başbakan Erdoğan'ın ise Türkiye'ye dönmesinin ardından İran - Türkiye hattındaki soğukluk kendisini göstermeye başlamıştı. Bunda bazı İranlı yetkililerin yapılması düşünülen nükleer müzakerelerin İstanbul yerine Bağdat'ı, Şam'ı ya da Beyrut'u önermelerinin payı da vardı; ancak esas

---

[255]Ureyb, Er Rentavi, [Yorum - Ureyb Er Rentavi] Yükselen bölgesel gücün düşüşü, Zaman, 13 Ocak 2012, http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-ureyb-er-rentavi-yukselen-bolgesel-gucun-dususu_1228696.html, Erişim Tarihi: 07.11.2014.

[256] İran ve İsrail'in "Türkiye Kardeşliği", Zaman, 16 Ocak 2012, http://www.zaman.com.tr/dunya_iran-ve-israilin-turkiye-kardesligi_1230428.html, Erişim Tarihi: 07.11.2014.

mesele Ankara'nın Suriye rejimini devirmek üzere harekete geçmesi; Tahran'ın ise her ne pahasına olursa olsun Suriye'yi savunması idi.[257]

İran Suriye'ye tam destek verirken Türkiye'den uzaklaşmaktaydı. İran, Suriye'deki muhalifleri destekleyen Türkiye'yi hedef alıp, yıpratma politikası çabasındaydı. Türkiye'nin Suriye'deki muhalifleri desteklemeye devam etmesi halinde Suriye rejiminin yıkılacağından endişelenen İran, Türkiye'ye karşı birçok alanda mücadele ediyordu. Askeri anlamda PKK'yı destekliyor, Türkiye'yi ABD'nin yandaşı ilan ediyor, siyasi olarak da Türkiye'yi İslam dünyası üzerindeki tesirini azaltmaya çalışıyordu.[258]

Bu arada Suriye'deki çatışmalara Esed rejimi güçleri, İran ve Hizbullah'ın yanı sıra suç örgütleri de girmeye başlamıştı. El Kaide örgütü krizi kullanacağını açıklamıştı. Şam'daki rejimi de finanse ettiği iddia edilen bir Irak rejimi vardı. Suriye rejiminin ise son yıllarda El Kaide ile irtibat halinde olduğu haberleri gündeme gelmişti. Basına düşen haberlerde ise İran'ın topraklarında El Kaide liderlerini ağırladığı yönünde haberler yapmaktaydı. İran, sanki dünyayı Esed rejimi düşerse alternatifi El Kaide diyerek korkutma çabası içindeydi. Suriye'de yaşananlar İran, Hizbullah, Irak ve Esed rejiminin beraber girdiği bölgesel bir savaşı andırmaktaydı. İran, Suriye rejimine krizi bastırması için bütün askeri lojistik ve mali destekleri vermekteydi. Irak rejimi de Esed rejimi ile mali, ekonomik ve petrol alanlarında işbirliği yapıyordu. İran gücünü Suriye'deki Esed rejiminden, Irak'taki Maliki yönetimi ve Hizbullah'tan alıyordu. Bu destekler sayesinde Suriye rejiminin çöküşü gecikmekteydi; çünkü Suriye, İran için çok önemli bir yere sahipti ve bu yüzden Suriye rejimini ayakta tutmak için direniyordu. [259]

---

[257] Osmanoğlu, Mahmut, Türkiye-İran ilişkileri dalgalı sulara, Yeni Şafak, 09 Nisan 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/MahmutOsmanoglu/turkiye-iran-iliskileri-dalgali-sulara/31873 , Erişim Tarihi: 08.11.2014.

[258] Demir, Haki, Türk-İran savaşı İslam dünyasını geriletir, Yeni Şafak, 25.08.2012, http://www.yenisafak.com.tr/yorum/turk-iran-savasi-islam-dunyasini-geriletir-404812, Erişim Tarihi: 08.11.2014.

[259] Erraşid, Abdurrahman, [Yorum - Abdurrahman Erraşid] "Esed, İran, Irak ve El Kaide", Zaman, 15.02.2012, http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-abdurrahman-errasid-esed-iran-irak-ve-el-kaide_1245289.html , Erişim Tarihi: 08.11.2014.

3.9. İran İçin Suriye'nin Anlamı

İran için Suriye çok önemli noktada durmaktaydı ve İran Suriye'nin kayıtsız şartsız arkasındaydı. İran'ın Suriye'ye bu şekilde yaklaşmasının arkasındaki nedenlerden birisi İsrail ve Batı'ya karşı verilen mücadelede, Suriye, Lübnan ve Hizbullah hattı üzerinden İsrail'e karşı yürüttüğü direniş eksenini korumak istemesiydi. Bu eksene Amerikan işgalinden sonra Irak da katılmıştı. Bu konuda İran'ın eski Cumhurbaşkanı Hatemi dönemi üst düzey bürokratlardan Seyyid Sadık Harazi bir gazeteye verdiği demeçte "Bizim bölgede Beşşar Esed hükümetinin varlığından daha önemli bir meselemiz var, o da direniştir" şeklinde konuşmuş ve Suriye buhranını ve yönetimini eleştirerek "Biz sorunun başlangıcında Suriye Devleti ile muhalifler arasında bir köprü oluşturabilirdik. Olayların bu noktaya gelmesine müsaade etmemeliydik. Sorunun çözülmesi için arabuluculuk etmeli, sorunu yönetmeliydik" şeklinde özeleştiri yapmıştı. Fakat bu eleştirilere rağmen Suriye'nin İran'ın Orta Doğu politikaları içerisinde nasıl merkezi bir konuma sahip olduğunu "Yaptığı hatalara rağmen Suriye rejiminin sürekliliği İran için stratejik bir prensiptir" diyerek vurgulamayı ihmal etmemişti.[260]

İran'ın Suriye'ye desteğinin diğer bir nedeni ise Suriye'ye daha doğrusu Beşşar Esed'in babası Hafız Esed'e olan minnet borcuydu. Önceki yıllarda Hafız Esed, Suriye adının kullanılarak ambargo ortamında İran için silah alımına yardımcı olmuş olması büyük bir ihtimal gibiydi. Ayrıca İran'ın Irak savaşında kullanmak için Libya'dan temin ettiği bazı füze sistemlerinin eğitimlerinin Suriye tarafından verildiği de bölgeyi takip eden uzmanların iddiaları arasındaydı.

Geçmiş ilişkilerden gelen minnet duygularının İran'ın Suriye politikaları üzerinde bir miktar etkisi olsa da esas meselenin Tahran yönetiminin Direniş Ekseni olarak adlandırdığı yapının ayakta kalması olduğu açıktı. Tahran Şam yönetimini bu eksenin temel aktörü olarak görüyor ve Suriye üzerinden Hizbullah'ı silahlandırabiliyordu. Hizbullah'ın İsrail'e karşı askeri mücadelede göreceli olarak

---

[260] Osmanoğlu, Mahmut, İran'ın Suriye desteği gerekçeleri, Yeni Şafak, 14.08.2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/MahmutOsmanoglu/iranin-suriye-destegi-gerekceleri/33599, Erişim Tarihi: 08.11.2014.

oldukça başarılı bir performans göstermekte olması İran'ın bu yapının ayakta tutulması ve gücünün artarak sürdürülmesi gerektiği konusundaki analizini haklı çıkarıyordu.[261]

3.10. Suriye – Hizbullah İlişkisi

Suriye ile Hizbullah arasındaki ilişki 2006 yılında İsrail'in Lübnan'a saldırmasıyla birlikte dikkat çekecek boyuta gelmişti. Savaş sırasında Hizbullah'ın İsrail'e karşı zayıf görünmesi Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'in Hizbullah'a kapıları açmasına sebep olmuştu. Bu durum Hizbullah'ın günümüzde Esed'a karşı destek veren tavrını anlamak için yeterlidir. Savaş sırasında İsrail'in Esed'ı izlemesine rağmen Esed cephaneliğini açarak Hizbullah'a şu yardımları yapmıştı:

- 33 günlük savaş boyunca Suriye'nin silah depolarından en güçlüsünden yüzlerce 9M133 Kornet tanksavar füzesi alınması. Bunlar, daha ileride Merkava tankı miti olarak bilinecek şeye damgasını vurdu.
- İsrail Ordusu'nun Saar-5 sınıfı korvetlerinin vurulmasına katkı yapan Silkworm C-802 radar güdümlü gemisavar seyir füzeleri alınması.
- Şam üzerinden, gelişmiş balistik güdümlü Fatheh-110 ve benzeri silahların alınması. Seyyid Nasrallah, bu silahlar sayesinde Beyrut'un hedef alınması halinde Tel Aviv'i vurma tehdidinde bulundu.
- Yaralı Hizbullah askerlerinin Suriye hastanelerine kabul edilmesi.
- Yoğun bombalama nedeniyle Güney Lübnan'dan ve Beyrut'un banliyölerinden kaçmak sorunda kalan 700 binden fazla Lübnanlı mültecinin kabul edilmesi.
- Suriye'deki pek çok silah deposunun, stratejik füzelerin Lübnan'a taşınması ve savaş zamanında kullanılması için Hizbullah'a açılması.
- "Direniş ekseni" için siyasi destek sunulması.[262]

---

[261] Osmanoğlu, Mahmut, İran'ın Suriye desteği gerekçeleri, Yeni Şafak, 14.08.12, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/MahmutOsmanoglu/iranin-suriye-destegi-gerekceleri/33599, Erişim Tarihi: 08.11.2014.

[262] Hizbullah Neden ve Ne Zamana Kadar Suriye'de?, Tevhid Haber, 23.04.2014, http://www.tevhidhaber.com/hizbullah-neden-ve-ne-zamana-kadar-suriyede-95696h.htm Erişim Tarihi: 08.11.2014.

İsrail'in bu yardımlar karşısında Esed'e olan öfkesi iyice artmıştı ve İsrail'e göre Hizbullah'ı vururken hazır olmadığını düşündükleri Şam'ı da vurmak önlerindeki senaryolardan birisiydi.

Suriye'de başlayan ve giderek bir iç savaş görünümü kazanan olayların ilk gününden itibaren Hizbullah'ın tavrını Şam yönetiminden yana belirlemiş olması sürpriz değildi. Bölgesel ve küresel düzeyde büyük bir dönüşüm yaşandığını söyleyen Nasrallah, yeni yeni yönetimlerin şekillenmeye başladığını ve Arapların bu şekillenmede küresel bir aktör olacağını iddia ederek Tunus, Mısır, Libya, Bahreyn ve Yemen'deki gelişmelerin Hizbullah'ın İsrail'e karşı gerçekleştirmiş olduğu direnişe hizmet ettiğini vurguluyordu. Hizbullah liderine göre, o bölgelerde gerçekleştirilen ayaklanmaların halk ayaklanması olduğunu ve İsrail'in Filistin meselesini unutturmak istediğini dile getiren Nasrallah, anlaşmazlıklar ne olursa olsun Filistin ve Kudüs'ün herkes için dini, ahlaki ve ideolojik sorumluluk olduğunu söylüyordu. Ayrıca "Dünya üzerinde herhangi bir yerde bir olay olsa İsrail'in devreye sokulduğunu ve ona dünyayı farklı işlerle meşgul ederek, fırsattan istifade etmesi gerektiği söyleniyor. İsrail'de bölgedeki tüm olayları fırsata çeviriyor. Kudüs'ten bir toprak parçası daha gidiyor ya da yeni bir yerleşim ortaya çıkıyor. Onlar ne kadar unutturmaya çalışsa da bizler her zaman Filistin ve Kudüs meselesini hatırlamalıyız" şeklinde eleştirilerde bulunuyordu. İsrail'in aklında her zaman ilk vuruş fikrinin olduğunu belirten Nasrallah, İsrail'in ilk vuruşu Hizbullah'ın roket rampalarına yapmayı düşündüğünü; fakat Hizbullah'ın da İsrail'in tahmin edemediği yerlerde roket rampaları bulunduğunu ve bunlarla "yüzlerce İsrailliyi" öldürebilecekleri tehdidini savuruyordu. İsrail'in İran'ı vurması halinde ise İran'ın misillemesinin yalnızca İsrail ile sınırlı kalmayacağını, bölgedeki Amerikan üslerini de kapsayacağını iddia etmişti.[263]

Aynı günlerde Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed da Hizbullah ile temaslarını sürdürüyor ve İsrail'in tehditlerini yakından takip ediyordu. Hizbullah'ın da aralarında bulunduğu dini ve siyasi kesimlerden oluşan Lübnanlı heyeti kabul eden Esed, Suriye'deki krizin yanında Lübnan'daki durumu da ele almış ve terörist olarak nitelendirdiği muhaliflerle sonuna kadar savaşacaklarını söylemişti. Ayrıca "teröristlerle" ateşkesin mümkün olmadığını dile getiren Esed, Suriye'nin tüm unsurları

[263] "Hizbullah da Esed'i destekliyor", Yeni Şafak, 04.09.2012, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/hizbullah-da-esedi-destekliyor-406821, Erişim Tarihi: 08.11.2014.

ile teröristlere karşı kararlı olduğunu ve Suriye hükümetinin krizin çözümü için bir siyasi programı da hayata geçireceğini belirtmişti.[264]

Hizbullah'ın lideri Nasrallah ise Suriye'den dengeleri değiştirecek silahlar almaya hazırlandıklarını söylemesi dünya kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmıştı. İsrail'in Şam yakınlarındaki bazı tesis ve silahları vurmasından sonra yaptığı açıklama ile Nasrallah'ın Suriye'den aldıkları silahları "ülkemizi ve kutsal mekanlarımızı korumak için kullanacağız" şeklindeki söylemi Hizbullah'ın Suriye'deki Sünni direnişçilere karşı fiili olarak savaştığının belirtisi gibiydi; ancak henüz aktif olarak savaşa dahil olduklarını gösterme niyetinde görünmüyordu. Ona göre Suriye iç savaşını İsrail tasarlamıştı. Nasrallah bu şekilde savaştığını göstermemek içinde Suriye'deki iç savaşı İsrail'in tasarladığını öne sürmekteydi.[265]

Oysa Hizbullah'ın Esed'e destek vermesi başlangıçta daha çok şehir ve sokak çatışmalarına karşı danışmanlık yapmaktı. Bir diğer katkısı ise Lübnan'dan Suriye'ye teröristlerin sızması ve silah kaçakçılığını önlemekti. Bu Hizbullah'ın kendi güvenliği açısından önemliydi; çünkü Suriye'ye giren Nusra ve El-Kaide üyeleri Suriye'nin Lübnan sınırına yakın olan kasabaları ele geçiriyordu. Bunlardan en önemlisi Hums yakınlarındaki El-Kusay kasabasıdır. El-Kusayr Şubat 2012'de silahlı gruplar tarafından ele geçirilmişti. Buda Esed'de tedirginlik yaratmıştı; çünkü kasaba Halep, Hums, Lazkiye ve Şam arasında önemli bir noktada durmaktaydı. El-Kusayr'a giren silahlı gruplar daha sonra Hums kentinin birçok bölümünü işgal edince Hırıstiyan ve Alevi halka karşı katliamlar yapmaya başlamışlardı. Suriye ordusunun hazırlıkları sonucunda Mayıs 2013 tarihinde Esed kasabaya karşı operasyon başlatmıştı. Yoğun çatışmalar sonucunda kasabayı ele geçiren Esed'e sinirlenen muhalif kesim, Esed'i Hizbullah'a destek vermekle suçlamışlardı.[266]

Suriye'deki iç savaşta muhaliflere karşı Beşşar Esed'i destekleyen Hizbullah'a Suriye muhalefetinden ve İslam dünyasının Suriye muhaliflerini destekleyen şartlar altında Nasrallah'ın Hizbullah güçlerinin Suriye iç savaşında aktif olarak yer aldıklarını

---

[264] "Esed: Ateşkes mümkün değil", Yeni Şafak, 22 Nisan 2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/esed-ateskes-mumkun-degil-513147, Erişim Tarihi: 10.11.2014.

[265] "Katliamları örtmek için İsrail kozu", Zaman, 11.05.2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_katliamlari-ortmek-icin-israil-kozu_2088486.html , Erişim Tarihi:10.11.2014.

[266] Mahalli, **a.g.e.**, s. 279-280.

uzunca bir süre kamuoyuyla paylaşmaması mümkün görünmüyordu. Nitekim, Suriye'deki muhalefetin Nasrallah'ı iki yüzlülükle suçlamasının ardından İsrail'in Lübnan'ın güneyinden çekilmesinin on üçüncü yıl dönümü kutlamalarında konuşan Hizbullah lideri Nasrallah "Biz savaş adamıyız. Size Lübnan'dan sonra Suriye'de de ikinci bir zafer vaat ediyorum. Suriye'ye binlerce mensubumuzu savaşmak için göndermeye hazırız. Direnişin amacı Hizbullah'ın, Lübnan'ın korunması, sağlama alınması. Biz, bu savaşa girecek ve kazanacağız. Suriye düşerse, Kudüs'ü de kaybederiz" diyerek Suriye rejimine vermiş olduğu desteği açıkça dünyaya duyurmuştu. Müslüman Kardeşler Teşkilatı ve Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el-Arabi'ye göre Hizbullah ve İran Suriye'nin iç meselelerine karışmaktaydılar ve bundan dolayı Müslüman Kardeşler Teşkilatı ile Nebile el-Arabi İran ve Hizbullah'ı kınayan açıklamalar yapmakta gecikmediler. Öte yandan 2012 yılında ölen ve Hizbullah'ın manevi lideri kabul edilen Muhammed Hüseyin Fadlallah'ın oğlu Şii alim Ayetullah Seyyid Adli Fadlallah'da, Hizbullah'ın Suriye'den çekilmesi gerektiğini, Suriye krizine askeri olarak karışmasının Lübnan'ın iç huzurunu etkilediğini dile getirerek Hizbullah'ın Suriye iç savaşında aktif olarak yer almasını eleştirecekti.[267]

Lübnan'da Şii Emel Hareketi ve Hizbullah'a muhalif olarak bilinen Özgür Şii Hareketi kurucusu ve Genel Başkanı Muhammed el-Hac Hasan'da Hizbullah'ın Suriye iç savaşına karışmasını eleştirenler arasında yer aldı. Ona göre, sadece Hizbullah değil; diğer Arap ülkeleri veya Lübnan gibi ülkelerde Suriye'ye müdahale etmemeliydi. İran'ın Hizbullah'ı Suriye'de kullandığını iddia eden Muhammed el-Hac Hasan'a göre Hizbullah eskiden silahlı işler yapmaktaydı, Suriye'ye müdahalesi ile bizzat kendisi bir silah haline gelmişti.[268]

3.11. 2013 Yılı Gelişmeleri

2013 yılına girilirken Suriye krizinin derinleşmekte olduğu açıktı. Bir yandan İsrail öte yandan İran Suriye iç savaşı üzerinden sürdürdükleri söz düellosunu

[267] "Hizbullah kriz oldu", Yeni Şafak, 27.05.2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/hizbullah-kriz-oldu-525142, Erişim Tarihi: 10.11.2014.
[268] "Şii liderden Hizbullah'a tepki", Yeni Şafak, 28.05.2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/sii-liderden-hizbullaha-tepki-525645, Erişim Tarihi: 10.11.2014.

sertleştirmişlerdi. Suriye krizi konusunda birbirlerine tümüyle karşı pozisyonlar içinde bulunan bu iki ülke, bir sonraki aşamada kırmızı çizgilerinin ne olacağını ortaya koyacaklardı. Örneğin, İsrail Başbakan Yardımcısı Silvan Şalom, Esed rejiminin halihazırda elinde bulunan kimyasal silahların muhalif grupların ya da Hizbullah'ın eline geçmesi durumunda müdahale edebileceklerini belirtmiş; Başbakan Netanyahu ise güvenlik şefleriyle yaptığı toplantıdan sonra böyle bir gelişmenin kendileri için kırmızı çizgi olduğunu, kimyasal silahların transferi durumunda bir karar vermek zorunda olduklarını söylemişti. Aynı günlerde İran'ın ruhani lideri Ayetullah Ali Hamaney'in danışmanı Ali Ekber Velayeti ise Suriye'ye yapılacak bir müdahaleye kendilerine yapılmış sayacaklarını duyurmuştu[269]

Mayıs ayında İsrail'in Suriye'ye yapmış olduğu saldırı sonrasında bölge bir anda hareketlenmiş ve Suriye Dışişleri Bakan Yardımcısı Faysal El-Mikdad, İsrail'in bir askeri araştırma tesisine yönelik saldırısının, Suriye'ye yapılmış bir savaş ilanı olduğunu söylemişti. El-Mikdad bu saldırıyı, teröristlerle İsrail arasındaki ittifakı temsil ettiğini ve İsrail'e en kısa sürede misilleme yapılacağını belirtmişti. [270]

İsrail ve Amerikan kaynakları İsrail saldırısında Esed rejiminin muhaliflere karşı kullandığı ve Hizbullah'a gönderilmesi düşünülen karadan karaya fırlatılan İran yapımı Fatih-110 füzelerinin hedef alındığını öne sürerken, Şam hükümeti operasyonun bölgeyi daha da tehlikeli bir duruma soktuğunu söylemişti. İsrail ise yaptığı açıklamalarda Suriye'de olması muhtemel üç gelişmeyi tehdit olarak görüyordu. Bunlar kimyasal silahlar, Hizbullah'a gidebilecek silahlar ve El-Kaide bağlantılı örgütlerdi. Amerikan kaynakları İsrail'in vurduğu füzelerin İran'dan gelip Suriye Uluslararası Havaalanı'nda depolandığını ileri sürmüş, Suriye resmi televizyonu ise İsrail'in teröristlerle arasındaki işbirliğini ortaya koyduğunu ve teröristlerin moralinin yüksek tutulmaya çalışıldığını öne sürmüştü.[271]

Suriye'deki çatışmaların iki yılını doldurduğu 2013 yılına gelindiğinde, Türkiye'nin izlediği politikaların giderek zora girmekte olduğunu AK Parti iktidarına

---

[269]İsrail: Suriye'ye müdahale ederiz", Yeni Şafak,27.01.2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/israil-suriyeye-mudahale-ederiz-462970, Erişim Tarihi: 10.11.2014.

[270] 'Bu saldırı bir savaş ilanıdır', Zaman, 05.05.2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_bu-saldiri-bir-savas-ilanidir_2086223.html, Erişim Tarihi: 10.11.2014.

[271]"İsrail bu kez Şam'ı vurdu", Zaman, 06.05.2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-bu-kez-sami-vurdu_2086318.html , Erişim Tarihi: 10.11.2014.

destek veren gazetelerin yorumlarının satır aralarında gözlemlemek mümkün görünüyordu. Suriye'deki operasyonlarda on binlerce insan hayatını kaybederken, yüzbinlerce –ki, kısa bir süre sonra bu rakam milyonlara ulaşacaktı- Suriyeli Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelere sığınmıştı. Öte yandan Suriye muhaliflerini Ankara'nın bütün çabalarına rağmen tek bir çatı altında toplanamamış ve uluslararası camia Suriye konusunda giderek bıkkınlık işaretleri vermeye başlamıştı.

Orda Doğu'da Suriyeli muhaliflere aktif olarak Türkiye'ye ilaveten Suudi Arabistan ve Katar destek veriyor, diğer Arap ülkelerinin desteği ise (örneğin Mısır) daha çok siyasi ve diplomatik düzeyde kalıyordu. Öte yandan AK Parti'ye yakın olan basına göre, Suriye rejimine İran ile birlikte tam destek veriyordu. Suriye'nin sahil kenti Tartus'ta bir askeri üsse sahip olan Rusya'nın verdiği destek uluslararası arenada Suriye'yi güçlü kılıyordu. Pek çok ekonomik, askeri ve siyasi çıkarının Suriye rejiminin varlığı ile devam edeceğini bilem Moskova yönetimi Suriye'de askeri yollarla sağlanacak bir rejim değişikliğine şiddetle karşı çıkmakla kalmıyor ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ndeki vetosu yoluyla Suriye rejimine karşı bir uluslararası askeri harekata izin verecek karar alınmasına izin vermiyordu.[272]

Hizbullah ise bu tarihlerde kendisine bağlı bin kişilik bir grup ile Lübnan yakınlarında ki Suriye rejimine karşı olanların bulunduğu köylere saldırmıştı. Bunun üzerine Özgür Suriye Ordusu ise Hizbullah'a savaş ilan etmişti. Suriye Ulusal Konseyi tarafından yapılan açıklamada, Hizbullah, Humus bölgesindeki köyleri hedef alıyordu. Özgür Suriye Ordusu ise Hizbullah güçlerine karşılık vermiş ve Suriye'ye savaş açmakla suçlamıştı.[273]

ABD'nin ve Türkiye'nin başını çektiği 11 ülkeden oluşan Suriye Halkının Hakiki Dostları Çekirdek Grubu ise Suriye'de savaşan Hizbullah ve İran militanlarının geri çekilmesini istemişti. Grup Ürdün'ün başkenti Amman'da toplanmış ve yapılan ortak açıklamada, Hizbullah'a atıfta bulunarak, İran'dan gelen savaşçıların, rejim ile birlikte hareket eden yabancı güçlerin ülkeden çekilmesi çağrısında bulunmuştu.

---

[272] Suriye'nin bölünmesi bölgeyi istikrarsızlaştırır", Yeni Şafak, 11.05.2013, http://www.yenisafak.com.tr/hayat/suriyenin-bolunmesi-bolgeyi-istikrarsizlastirir-520743, Erişim Tarihi: 10.11.2014.

[273] "Hizbullah Suriye'ye girdi", Yeni Şafak, 18.02.2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/hizbullah-suriyeye-girdi-488001, Erişim Tarihi: 10.11.2014.

Suriye'de bulunacak herhangi bir yabancı gücün bölgesel istikrara yönelik tehdit olduğunu vurgulayan grup, Esed'in tüm yetkilerini devredeceği bir geçiş hükümeti kuruluncaya kadar Suriyeli muhaliflere desteklerini artıracaklarını bildirmiş, oluşturulması düşünülen geçiş hükümetinin de başta Esed'in ordusu olmak üzere tüm ülke üzerinde hakimiyet kurması gerektiğini ifade etmişlerdi.[274]

3.12. Türkiye'nin Hizbullah'la Arasının Bozulması

Türkiye 2006 yılında Hizbullah-İsrail savaşında Hizbullah'ı destekleyip İsrail aleyhine açıklamalarda bulunmaktaydı. Hatta Türkiye Lübnan'ı desteklediğini UNIFIL'in içinde özel bir birlik göndererek net bir şekilde göstermişti. Hizbullah da Türkiye hakkında olumlu sözler söylüyor ve hatta Hizbullah destekli gazeteler Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'dan övgüyle bahsediyorlardı. Türkiye'nin artık Siyonist rejimden kurtulduğuna dair haberleri okurlarına iletiyorlardı. Hizbullah lideri Nasrallah, Recep Tayyip Erdoğan için tüm Müslüman alemini dua etmeye çağırıyor, Hizbullah mitinglerinde Türkiye bayrakları dalgalanıyordu.[275]

Ortadoğu'da çıkan Arap Baharı'nın Suriye'ye sıçramasıyla birlikte Türkiye'nin Hizbullah'a olan desteği bir anda değişmiş ve artık Hizbullah'ı destekleyen bir Türkiye değil de karşısında duran bir Türkiye ortaya çıkmıştı. Türkiye'nin bu tavrının değişmesinin altında Hizbullah örgütünün Esed rejimine olan desteği vardı. Türkiye'nin Hizbullah ile olan ilişkilerini anlamak için İran, Lübnan, Irak ve Suriye ile olan ilişkilerini kavramak bu noktada çok önemlidir. Çünkü Hizbullah bilindiği gibi başta İran olmak üzere bu ülkelerden beslenmekteydi. Arap Baharı sürecinde Suriye ve İran ile olan ilişkilerde Türkiye aleyhine başlatılan karalama kampanyaları sonucunda Türkiye Hizbullah'a karşı bir cephe almak zorunda kalmıştır. Çünkü Suriye'deki rejime destek veren bir Hizbullah Türkiye tarafından kabul edilmiyordu. Türkiye'nin Suriye

---

[274] 'Hizbullah ve İran Suriye'den çekilmeli', Zaman, 24.05.2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_hizbullah-ve-iran-suriyeden-cekilmeli_2093164.html , Erişim Tarihi: 10.11.2014.

[275] Kenar, Ceren, Kısa Süren bir Dostluk: AK Parti- Hizbullah İlişkisi, Taraf, 02.12.2012, http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/ceren-kenar/kisa-suren-bir-dostluk-ak-parti-hizbullah/20682/ , Erişim Tarihi: 10.11.2014.

rejimine olan muhalif tutumu yüzünden de İran basını tarafından sürekli eleştiriliyordu.[276]

Türkiye'nin Suriye ile arasının açık olması Hizbullah ile olan ilişkilerini ciddi derecede etkilemişti. Çünkü Hizbullah Suriye'de Esed rejimini desteklemekle kalmıyor Esed rejiminin askerleriyle birlikte aynı safta savaşıyordu. İndependent gazetesine göre Hizbullah, Esed rejimine yardımcı olması amacıyla Suriye'ye asker gönderiyordu.[277] Her ne kadar Nasrallah ilk başta bu durumu yalanlamış olsa da ilerleyen günlerde bu durumun gerçekliği ortaya çıkmıştı. 2015 Mayıs'ın da İsrail'in güney Lübnan'dan çekilmesinin 15'inci yılı münasebetiyle Nebatiye şehrinde düzenlenen etkinlikte konuşan Nasrallah, Suriye'nin Kalamun bölgesinde IŞİD ve Nusra Cephesi'ne karşı savaşmaya devam ettiklerini söyledi. Nasrallah: "Kalamun savaşı devam ediyor. Sonuna kadar da devam edecek, ta ki Suriye ordusu ve Hizbullah, tüm Lübnan-Suriye sınırını güvene alıncaya kadar. (Lübnan'ın) Arsal bölgesi silahlı terörist grupların kontrolünden kurtuldu. Sadece Arsal kırsalında varlar. Arsal kırsalında da hiçbir terörist ve tekfircinin varlığını kabul edemeyiz. Biz elimizden geleni yapmaya hazırız ama devlet de sorumluluğunu yerine getirmelidir.

Nasrallah, Hizbullah'ı IŞİD'e benzetenlere cevap olarak ise "İslami direniş olmasaydı 1982'de güney Lübnan ne olurdu? Bekaa, Beyrut ne olurdu? Direniş olmasa Siyonistler bütün Lübnan'ı işgal edeceklerdi. Şimdi şeref, onur ve haysiyetimizle yaşıyoruz. Topraklarımızda gözü olan saldırganların elini kestiğimiz için bugün böyleyiz" ifadelerini kullandı. [278]

Hizbullah'ın medya da Türkiye'ye karşı yapmış olduğu eleştirilerin dozu son günlerde iyice artmaya başlamıştı. Hatta Hizbullah Türkiye'yi IŞİD'e destek veren ülke konumuna getirerek eleştirmekten çekinmiyordu. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah, eğer Suriye'deki varlıklarını savunarak eğer Kusayr ve Kalemun bölgelerinde savaşmasaydık IŞİD bugün Beyrut ve Akdeniz'e kadar inmiş bulunmaktaydı diyerek kendi halklarının

---

[276] İran ve İsrail'in "Türkiye Kardeşliği", Zaman, 16.01.2012, http://www.zaman.com.tr/dunya_iran-ve-israilin-turkiye-kardesligi_1230428.html , Erişim Tarihi: 07.11.2014.
[277] Hizbullah Suriye'de Savaşıyor, TIMETURK, 26.10.2012, http://www.timeturk.com/tr/2012/10/26/hizbullah-suriye-de-savasiyor.html , Erişim Tarihi: 07.11.2014.
[278] Suriye'de Hizbullah Nüfuzu Artacak, Al Jaazera, 25.05.2015, http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyede-hizbullah-nufuzu-artacak , Erişim Tarihi: 15.07.2015.

Hizbullah'ı desteklediğini söylüyordu. Ayrıca ABD'nin yanında, Türkiye ve Katar'ın IŞİD'i desteklediğini belirten Hasan Nasrallah, IŞİD'in vakti gelince kendisine destek veren ülkelere de saldıracağını belirtiyordu.[279]

Bu eleştirilere karşı da Türkiye cephesi boş durmamış ve eleştirilerini Hizbullah'a karşı yöneltmişti. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Hasan Nasrallah'ın Türkiye'nin IŞİD destekçisi olduğu yönündeki sözlerine karşılık olarak, Nasrallah'ın, Esed rejimine destek verenlerden birisi olduğu için bu şekilde iftiralarda bulunduğunu ve bugüne kadar ikiyüz bin insanı birlikte öldürdüklerini, iş bu noktaya geldiğinde ise kendilerinin sustuklarını söylemişti. Ayrıca IŞİD'in Türkiye için düşman olduğunu ve IŞİD ile Esed'in birbirlerinden farkının olmadığından bahseden Çavuşoğlu, IŞİD'e karşı karadan ve havadan bir operasyon yapılması gerektiğini ve bununda en büyük savunucusu olacağını söylemekteydi. Türkiye'nin 30-40 yıldır terörden çektiğinin altını çizen Çavuşoğlu terörün dininin olmadığını ve Hizbullah için de Suriye'deki veballerini düşünsünler şeklinde açıklamalarda bulunmuştu. [280]

Lübnan Hizbullah Yürütme Konseyi Başkanı, Seyyid Haşim Safyeddin, Türkiye ve Körfez bölgesindeki Arap devletlerinin uygulamış oldukları politikalar sonucunda terör devletlerine silah desteğinde bulunduğunu ima etmiş ve bunun ise ABD'nin onlardan isteği olduğunu söylemekteydi. Böylece Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Suriye düzenini yıkmaya yönelik politikasının yanlış olduğunu ve onun eski ve yeni dostlarının ve rakiplerinin de bugün yanıldıklarını dile getirmişti.[281]

Ayrıca Nasrallah Suriye'deki varlıklarını siyasi olduğunu dile getirmiş, Suriye'ye tüm Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilen Seyyide Zeynep türbesini korumak için girdiklerini belirtmiş ve Türkiye'yi eleştirmişti. Türkiye'nin Süleyman Şah türbesini IŞİD tehlikesinden korumak için girdiğini ve Türkiye bu hakkını

---

[279] Nasrallah: "Türkiye IŞID'e Destek Veriyor", Fars Haber Ajansı, 17.08.2014, http://turkish.farsnews.com/printable.aspx?nn=9304256920 , Erişim Tarihi: 15.07.2015.
[280] Çavuşoğlu: "Hizbullah Suriye'deki Vebalini Düşünsün", Sondakika, 18.01.2015, http://www.sondakika.com/haber/haber-cavusoglu-hizbullah-suriye-deki-vebalini-dusunsun-6880550/ , Erişim Tarihi: 23.08.2015.
[281] Lübnan Hizbullah'ı: Suriye Düzenini Yıkmak İsteyenler Başarıya Ulaşamayacaktır, 07.10.2014, http://www.suriyegercekleri.com/2014/10/07/lubnan-hizbullahi-suriye-duzenini-yikmak-isteyenler-basariya-ulasamayacaktir/ , Erişim Tarihi: 15.07.2015.

kullanıyorsa kendilerinin de bu hakka sahip olduklarını belirten Nasrallah, şu anda Suriye'nin egemenliğine karşı tehditin ise Türkiye olduğunu söylemiştir.[282]

Nasrallah'ın artık son günlerde iyice artan eleştirileri Türkiye açısından olumlu karşılanmıyordu. Nasrallah artık Suriye'nin devrilmesinin ve Suriye'nin kontrol edilmesinin mümkün olmadığını dile getiriyor ve kısa zaman öncesine kadar Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Şam'da namaz kılacağız ardından mütevazi şekilde davranıp Halep'te kılacağız lafını hatırlatarak artık bunların bittiğini dile getiriyordu.[283]

Ayrıca Türkiye'nin IŞİD ve Nusra ile ilişkilerinin sürdüğünü belirten Nasrallah Türkiye sınırlarını bu örgütlere tamamen açtığını ve Türkiye müsaade etmese sınırdan kesinlikle silahın geçemeyeceğini, Türkiye-Suriye sınırının Türk ordusunun ve istihbaratının denetimi altında ve bunlara rağmen Türkiye sınırından Suriye'ye silahlı grupların girdiğini söyleyerek Türkiye'yi eleştiriyordu.[284]

Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim İran İslam Cumhuriyeti ve Lübnan Hizbullah hareketinin Şam'a vermiş oldukları destekten dolayı teşekkür ediyor ve Arap rejimlerinin Suriye'yi yalnız bıraktığını dile getirerek Türkiye'nin Suriye topraklarında tampon bir bölge oluşturmak istemesinin Suriye'nin milli egemenliğine tecavüz olarak nitelendirdiklerini ve böyle bir oluşuma karşı olduklarını dile getiriyordu.[285]

Türkiye'nin Esed'i göndermek için uluslararası arenada vermiş olduğu mücadelenin ardından Türkiye'de Hizbullah'a karşı cephe alıyor ve Hizbullah'ı şeytanlaştırılmasına dair açıklamalar yapıyordu.

---

[282] Seyyid Haan Nasrullah: Suriye'nin Egemenliğini Türkiye Tehdit Ediyor, 30.03.2014, http://www.islamidavet.com/2014/03/30/seyyid-hasan-nasrullah-suriyenin-egemenligini-turkiye-tehdit-ediyor/ , Erişim Tarihi 15.07.2015.

[283] Türkiye'nin Bilgisi Olmadan Suriye'ye Silah Geçemez, Yakın Doğu Haber, 16.01.2015, http://www.ydh.com.tr/HD13560_turkiyenin-bilgisi-olmadan-suriyeye-silah-gecemez.html , erişim Tarihi: 15.07.2015.

[284] Türkiye'nin Bilgisi Olmadan Suriye'ye Silah Geçemez, Yakın Doğu Haber, 16.01.2015, http://www.ydh.com.tr/HD13560_turkiyenin-bilgisi-olmadan-suriyeye-silah-gecemez.html , erişim Tarihi: 15.07.2015.

[285] Suriye Desteklerinden Dolayı İran ve Hizbullah'a Teşekkür Etti, 21.08.2015, http://www.islamidavet.com/2015/08/21/suriye-desteklerinden-dolayi-iran-ve-hizbullaha-tesekkur-etti/ , Erişim Tarihi: 23.08.2015.

3.13. Hizbullah'ın Şeytanlaştırılması

Hizbullah'ın Suriye iç savaşına binlerce militanını göndererek dahil olduğunu açıklaması o günlerde dış politikasını neredeyse tümüyle Esed rejiminin devrilmesi konusuna ayırmış durumdaki AK Parti hükümetinin sert tepkisine yol açacaktı. Örneğin, Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ. Bekir Bozdağ, Hayrat Vakfı tarafından Ankara'da düzenlenen 6. Risalei Nur ve İttihad-ı İslam Sempozyumu'nda "İslam Dünyası'nın Problemleri ve Çözüm Yolları" konulu konferansa katılmış; Hizbullah'ın Esed'in yanında yer alma kararını şiddetle eleştirmiş ve şunları söylemişti: "Buradan söylüyorum. Sen Esed'in yanında yer alıyorum diyorsun. Nereden gücü alıyorsun? Müslümanları öldürmek için, kendi kardeşini öldürmek için, kardeşlerine ölüm kusanların yanında yer aldığını söyleyenler, kendilerine İslam'dan Kuran'dan güç devşirmesinler. Müslümanları birbirine düşürmek isteyen, birbirine kırdırmak isteyen şeytandır. Kimse kusura bakmasın. Çok açık, çok net buradan bir kez daha söylüyorum. Adını da Hizbullah'ın değiştirmesi lazım, Hizbulşeytan yapması lazım. Hem adınıza Hizbullah diyeceksiniz hem de tanımadığınız bilmediğiniz masum kadınları, çocukları, yaşlıları öldürmek için harp ilan edeceksiniz. Böyle saçmalık, böyle bir anlayış olabilir mi?"[286]

Ayrıca Kuran'ın hiçbir şekilde ırkçılık için öldürmeyi emretmediğini söyleyen Bozdağ, Türkiye'nin buna rağmen 30 yılı aşkın bir zamandır ırkçı bir terör örgütüyle mücadele ettiğini dile getirmiştir. Terörün ve şiddetin Müslümanların üzerine yıkılmak istendiğini, dünyanın bazı yerlerine bakıldığında şiddet ve terör kelimesiyle İslamı ve Müslümanlığı yan yana koyan ve adeta Müslüman bir kişinin fotoğrafını kullandığı zaman insanların aklına şiddet ve terör gelsin diye çaba gösteren bir medyanın olduğunu söyleyerek eleştirilerde bulunmuştur.[287]

---

[286] "Hizbullah adını 'hizbüşşeytan' olarak değiştirsin", Yeni Şafak, 26.05.2013, http://www.yenisafak.com.tr/politika/hizbullah-adini-hizbusseytan-olarak-degistirsin-525017, Erişim Tarihi: 10.11.2014.

[287] Hizbullah'ın adını değiştirmesi lazım", Yeni Şafak, 27.05.2013, http://www.yenisafak.com.tr/politika/hizbullahin-adini-degistirmesi-lazim-525122 , Erişim Tarihi: 10.11.2014.

3.14. 2014 Yılı Gelişmeleri

Hizbullah'ı kullanarak Esed'e verdikleri destekle savaşın seyrini değiştiren İran yeni stratejik manevralar yapma eğilimine girmişti. Wall Street Journal'ın haberine göre Tahran, 500 dolar ve oturma izni karşılığında binlerce Afganistanlı mültecileri İran Devrim Muhafızları tarafından eğiterek Suriye'ye rejimle beraber savaşmak için gönderdiğini iddia etmişti. İddiayı İran Kum şehrinde bulunan Afganistanlı dini lider Ayetullah Muhakkik Kabuli doğrulamıştı. Dini liderin ofisinden yapılan açıklamaya göre Kabuli'ye Suriye'de savaşmanın İslamla uygun olup olmadığını sorduklarında ise dini lider yalnızca kutsal Şii bölgelerini korumak şartıyla yasak olmadığını söylüyordu. Üst düzey bir Devrim Muhafızları kumandanı da İran'ın harekete geçmek için hazır ekstra 130 bin asker eğittiğini ve bu birliğin içinde İranlılar, Hizbullah üyeleri, Afganlar ve diğer ülke vatandaşlarının bulunduğunu söylemişti.[288] Suriye'de 3 Haziran 2014'te de Suriye'de Devlet Başkanlığı seçimi yapılmış ve bu seçimin ardından Esed kendisini yedi yıl daha Devlet Başkanı ilan etmişti.

Beyrut'un güneyinde bulunan Dahiye'de "Dünya Kudüs Günü" etkinlikleri kapsamında konuşan Nasrallah, "Filistinlilerin zaferi bizim zaferimiz, hezimetleri bizim hezimetlerimizdir" şeklinde konuşmuştu. Siyonistlerin uzun yıllar boyunca bilinçli bir şekilde Filistin davasını unutturmaya ve yok etmeye çalıştığını Müslümanlar ve Hıristiyanlar için kutsal olarak bilinen Kudüs'ü değersizleştirip önemini bizler için azaltmak istediğini, ABD ve bazı Arap liderlerinin de İsrail'in saldırılarını devam ettirmesi gerektiği iddialarını öne sürmüştü. "Hamas, Gazze'de direniş mantığıyla zafer elde etti. Saldırıların sonunda kazanan Hamas olacak, İsrail ise tüm dünyadan aldığı desteğe rağmen hedeflerini gerçekleştiremedi" değerlendirmesinde bulunmuştu.[289]

---

[288] "İran'dan Suriye'ye Afgan birliği", Yeni Şafak, 17.05.2014, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/irandan-suriyeye-afgan-birligi-647955 Erişim Tarihi: 11.11.2014.

[289] Gazze'de hedef bütün Filistinli direniş gruplarıdır, 26.07.2014, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/gazzede-hedef-butun-filistinli-direnis-gruplaridir-670274 , Erişim Tarihi: 11.11.2014.

SONUÇ

Medeniyet'in beşiği olarak bilinen ve önemli küresel aktörlerin güç mücadelelerine sahne olan Ortadoğu tarih boyunca huzuru bulamamıştır. Bölgede birçok din ve mezhep farklılıklarının olması hemen her ülke için birçok soruna gebe olmasına yol açmıştır. Bölgede her dönem çeşitli güçler ortaya çıkmış ve bölgeyi hakimiyeti altına alarak bölgesel lider olma mücadeleleri devam etmiştir.

11 Eylül saldırılarından sonra Ortadoğu'ya bakış hemen her ülke açısından değişmiştir. Buna Türkiye'de dahildir. AK Parti iktidara geldiği andan itibaren Ortadoğu'ya ayrı bir önem vermiş ve politikalarını o doğrultu da gerçekleştirmişti. Davutoğlu'nun mimarı olduğu "komşularla sıfır sorun" adı altında gerçekleştirilmek istenen politikalar o deönemlerde Türkiye'yi Ortadoğu'da etkili bir güç yapmıştır. Türkiye'nin komşularıyla sorunsuz bir politika izlemek istemesinin sebebi, etrafında gerçekleşen hemen her olayın iç politikada da yansımasını görmesidir. Bu yüzden AK Parti Ortadoğu'da İran, Lübnan, Suriye ve Irak ile ilişkileri güçlü tutmaya çalışmış ve bu devletlerle birçok anlaşmalar imzalamıştı.

AK Parti'nin Ortadoğu'ya bakış açısının değişmesinin sebeplerinden birisi de terör algısıdır. Bunun için AK Parti hükümeti İran, Suriye ve Irakla karşılıklı mutabakata ve görüş birliğine varmışlardır. Özellikle 2003 tezkeresinin Meclis'ten geçmemesi sonucunda Irakla ilişkiler artmış ve Türkiye Ortadoğu'da yeni bir imaj kazanmıştı. Suriye ile olan ilişkilerinde terör sebebiyle bozulmasından sonra neredeyse savaş noktasına gelen iki ülke, karşılıklı anlaşmalardan ardından yeni bir yakınlaşma çabasına girmiş ve geçmişe adeta bir sünger çekilmişti. AK Parti dinamik politikasının sonucunda iktidar döneminin başlarında Ortadoğu'da birçok ülkenin ve kesimin takdirini kazanmıştı.

AK Parti'nin Hizbullah ile olan ilişkisi ise Suriye ile olan ilişkilerinden ve İsrail ile olan anlaşmazlığından kaynaklanmaktaydı. Hizbullah'ın İran ve Suriye'den almış olduğu destek sayesinde ayakta kalması sonucun da İsrail ile mücadele edebilmekteydi. Bu 2006 Hizbullah – İsrail savaşında açık bir şekilde görülmüştü. AK Parti ise İsrail'e olan sert tutumu sonucunda Hizbullah'ı yakından izlemiş ve diyalog kurmaya devam etmiştir. Hizbullah'ın İsrail ile savaşı esnasında Hizbullah'ın yanında duran Türkiye, bu

duruşunu savaş sonrasında da göstermişti. İsrail'in orantısız güç kullandığını ve bu savaşın sebebinin İsrail olduğunu hemen her platform da dile getiren Türkiye, savaş sonrasında da Lübnan halkının ve Hizbullah'ın yanında durmaya devam etmiştir.

BM Barış Gücü'nün bölgeye göndermek istediği askeri birliğe şartlı olarak evet diyen Türkiye adeta Lübnan'ın ve Hizbullah'ın savunuculuğunu yapmıştı. Hizbullah'ın silahlarının toplanmasına karşı çıkan Türkiye, bu duruşu sayesinde başta Lübnan'da olmak üzere birçok Ortadoğu ülkesinde saygınlık kazanmıştı. Hizbullah'ın lideri Nasrallah ile Türkiye'nin karşılıklı sevgi sözlerine sahne olan platformlar Ortadoğu'da memnuniyetle izlenmişti. Nasrallah'ın her mitinginde Türkiye bayrakları ve sloganları, bölge halkının ve Hizbullah'ın Türkiye'ye olan bakışının göstergesiydi.

Türkiye ile Suriye ilişkileri sürekli olarak sorunlu bir şekilde gelişmişken 1998 krizi ve ardından imzalanan Adana Mutabakatı sonrası ikili ilişkiler normal boyuta gelmeye başlamıştı. AK Parti döneminde Suriye ile olan ilişkiler başlangıçta normal seyirde gitmekteyken, bir anda Türkiye – Suriye ilişkileri eskiden hiç olmadığı kadar ilerleme göstermiş ve iki ülke Bakanlar Kurulu toplantılarının birlikte yapılması noktasına kadar gelmişti. Karşılıklı anlaşmalar imzalanıyor, iki ülke arasındaki sorunlar teker teker ortadan kalkıyordu.

2005 yılında Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'nin öldürülmesinden sonra tüm dünya Suriye'yi suçlarken bile Türkiye – Suriye ile olan ilişkisini bozmamış aksine iyice arttırmaya devam etmişti. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in tüm baskılara rağmen Suriye'yi ziyareti bunun en önemli göstergelerindendi. Üst düzeye çıkan iki ülke arasındaki görüşmeler karşılıklı açılışlara sahne olmuş ve bunun meyvesini hem Türkiye hem Suriye ekonomi ve siyasi anlamda almışlardı.

2011 yılında gerçekleşen Arap Baharı patlamasıyla beraber Ortadoğu'daki dengeler bir anda değişmiş ve çeşitli güçlerin de devreye girmesiyle birlikte birçok rejim devrilmişti. Türkiye, Arap Baharı'ndan çok fazla etkilenmemiş olsa da etrafındaki komşuları ve diğer Ortadoğu ülkelerinin bu Bahar'dan etkilenmesi sonucunda ülke içinde yansımalarını hissetmişti. Rejim değişikliklerini meydana getiren bu sürecin Suriye'ye uğraması ile birlikte süreç artık tıkanmış ve Suriye'de işin içinden çıkılmaz

bir hal almıştı. Suriye'de devrim sürecinin devam etmemesiyle beraber ülke içinde iç savaş çıkmış ve ülke adeta bir harabeye dönmüştü.

Arap Baharı'nın Suriye de etkisini göstermesiyle birlikte Türkiye Esed'i defalarca uyarmış ve ülkeyi biran önce seçime götürmesi gerektiği yönünde telkinlerde bulunmuştu. Türk yetkililerin defalarca Suriye'ye gidip Esed ile görüşmesi sonucunda hiçbir sonuç alınamamıştı. Türkiye, Esed'e uluslararası bir algı oluşacağını ve bunun kendisi için daha da tehlikeli bir durum oluşturacağını söylemesine rağmen Esed kendi bildiği yoldan yani baskıcı halinden vazgeçmeyerek kendi halkına zorla kendisini kabul ettirmek istemişti. Türkiye'nin bu iç savaş sonrasın da Suriye ile ilişkileri bir anda bozulmaya başlamış ve kimse ne olduğunu anlamadan Suriye'ye düşman ilan etmişti.

AK Parti ve Suriye rejiminin uygulamış olduğu politikalar sonucunda kardeş olarak pozlar veren iki ülke artık düşman olmuştu. Bu süreçte Esed'in PKK'ya destek vereceğini söylemesi ve arkasından da Türk savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesi, Türkiye ve AK Parti açısından artık Esed'in kesinlikle gitmesi gerektiği yönünde savunuluyordu. Esed'in Arap Baharı'nın kendi ülkesine uğramasıyla birlikte vermiş olduğu sözleri tutmaması belki de kendisini istenmeyen adam olarak ilan edilmesindeki en büyük paylarından birisiydi.

Esed'in gitmesi için de, gitmemesi için de dünya kamuoyun da birçok ülke adeta mücadele ediyordu. Rusya'nın ve Çin'in BM Güvenlik Konseyi'nde Esed aleyhine alınmak istenen kararları veto etmesi, ABD'nin ve diğer ülkeleri rahatsız etmiş ve bunun sonucunda da Rusya ve Çin'e karşı bir takım mücadelelere girişilmişti. Bu ülkelere bölgedeki güçlüS ülkelerden biri olan İran'ın da dahil olmasıyla bir türlü sonuç alınamıyordu. İran'ın Suriye'ye kayıtsız şartsız destek vermesi Türkiye ile olan iyi ilişkilerin açılmasına sebep olmuştu. Türkiye'nin Suriye'deki muhalif gruplara destek vermesine karşılık olarak Esed ve İran, PKK kartını oynamaya kalkışıyorlardı. Bu durum sonucun da komşu ülkeler de olan bir duruma Türkiye'nin müdahale etmek istemesi, Türkiye'nin iç problemlerini tetiklemişti. Kimi kesimler de bu yüzden AK Parti'yi suçluyor ve bu yürütülen politikanın yanlış olduğunu ve bunun da sorumlusunun AK Parti olduğu yönünde eleştirilerde bulunuyorlardı.

AK Parti bu politikalar nedeniyle sanki köşeye sıkışmış gibiydi. Çünkü Esed'in gitmesini isteyen hükümet, Esed'i devirememiş ve Suriye'de iyice artan bir savaş durumu meydana gelmişti. Aslında Esed, kendisine yardım eden bazı dış güçler –Rusya, Çin, İran- yardımıyla ayakta durmaktaydı. Bu durum işin içinden çıkılmaz bir hal almaya başlayınca artık diyalog yardımıyla ve Esedli çözüm arayışına girişimleri gündemdeydi. Bunun da ne kadar başarılı olacağını zaman gösterecektir.

Türkiye Esed sorunu ile uğraşmaktayken İran ve Irak gibi ülkelerin basınların da çıkan Türkiye aleyhtarı bir karalama kampanyasına maruz kalmıştı. İran medyasın da hemen her gün Türkiye aleyhine olumsuz yazılar çıkmakta açıklamalar yapılmaktaydı. Türkiye'yi kendi iç politikaların da bir seçim malzemesi olarak kullanmaktaydılar. Bu duruma Hizbullah'ın da katılmasıyla birlikte Esed'in yanında olanlar görülmeye başlanmıştı Esed'e destek vereceğini her defasında dile getiren Hizbullah, artık Türkiye lehine değil de aleyhine konuşmalar ve açıklamalar da bulunuyordu.

Hizbullah'ın Suriye'ye asker göndereceğini ve Esed ile birlikte savaşacağını açıklaması Türkiye'de sert bir şekilde karşılanmış ve artık Türkiye'nin Hizbullah'a bakış açısı tamamen değişmişti. Hizbullah'ın yerine Hizbulşeytan ismini kullanan AK Parti çevreleri artık Hizbullah'ı düşman bir örgüt olarak görmeye başlamıştı. Hemen her platform da bu durum gündeme getiriliyor ve artık Hizbullah'ın mazlumun yanın da değil de katil Esed'in yanında duran bir örgüt olarak tanımlıyorlardı.

2006 yılında savaşan Hizbullah'a verilen destek artık son günlerde yoktu. O zaman İsrail ile düşman olan Hizbullah, İsrail'in Türkiye tarafından da sevilmemesi nedeniyle desteklenirken günümüzde Esed ile düşman olan Türkiye, Esed'in Hizbullah'tan destek almasıyla birlikte şeytanlaştırılan bir örgüt olmuştu. AK Parti'nin politikalarının kimi kesimlere göre doğru bulunsa da kimi kesimlere göre de yanlış bulunmaktaydı. Ancak günümüzde görülen şudur ki, Suriye'de Esed hala gitmemiş, kan ve gözyaşı bitmemişti.

KAYNAKÇA

ACHAR, Gilbert – Warschawski, Michel, **İsrail'in Hizbullah'a Karşı Savaşı,** Yazın Yayıncılık 2007, Çev: Damla Kellecioğlu

ALAGHA, Joseph, **Silahlı Mücadeleden İktidar Partisine HİZBULLAH,** Doğan Kitap 2007, İstanbul

ALBAYRAK, Aksu, **Türkiye'nin Suriye Politikası 2011-2013,** Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014

ALLAHYARİ, Mustafa, **Direniş'in Dili, Bilinmeyen Yönleriyle Seyyid Hasan Nasrallah,** Çeviri: Ozan Kemal Sarıalioğlu, İbrahim Erkir, Feta Yayıncılık, İstanbul, 2012

ARJAMAND, Said Amir, **"Political Theory and Practice"** in: Seyyed Hossein Nasr, Hamid Dabashi, and Seyyed Hossein Nasr Hamid Dabashi, and Seyyed Vali Reza Nasr (hazırlayanlar), Expectation of the Millennium: Shi'ism in History, State University of New York Press, New York: 1989

ASAF, Hüseyin, **Orta Doğu'da Devlet ve Terör,** Çev. Taha Cevdet, 2. Baskı, İstanbul, Pınar Yayınları, 2001

AYHAN, Veysel-Tür, ÖZLEM**, Lübnan Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler,** Dora Yayınları, Bursa, 2009

BORAN, Yıldırım, **El-Fetih, Hamas, Hizbullah, Ortadoğu'da Direniş,** Siyah Beyaz Kitap, İstanbul 2011

BOZKURT, Abdulgani, **Tarih Okulu Dergisi,** Mart 2014, Yıl 7, Sayı XVII, s.621

EL-KHAZEN, Farid, **The Breakdown of the Stete in Lebanon: 1967-1976,** I.B. Tauris Publishers, Londra 2000

EL-KHAZEN, Ferid, **Political Parties in Postwar Lebanon: Parties in Search Journal,** 57, (Sonbahar 2003)

ERDİN, Murat, **Hizbullah ve Hamas,** Kaştay Yayınevi, İstanbul 2002

EXUM, Andrew, **Hizbollah at ar: A Military Assessment,** Policy Focus #63, The Washington Institute for Near East Policy, December 2006

GAYTANCIOĞLU, Kaan, **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye – Suriye İlişkilerinin Ortadoğu Politikasına Etkisi,** Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ocak 2008, Edirne

GÜRKAŞ, Berna, T.C. Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, **Bölgesel Bir Güç Olarak İran'ın Jeopolitik Konumu,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007

HALAWİ, Majid, **Alebanon Defied: Musa Es-Sadrand the Shi'a Community,** Westview Press, Boulder, 1992

HARİK, Judith Palmer, **Hezbollah: The Changing Face of Terrorism,** I.B. Tauris, Londra 2004

HUMEYNİ, Ayetullah, **İslam Fıkhında Devlet,** Çev. Hüseyin Hatemi, Düşünce Yayınları, İstanbul, 1979

Humeyni, AYETULLAH, **İmam, El-Hüküma El- İslamiyye**

KASIM, El-Harb El-Sadise**: Eictiyah El-SahyuniLi-Lübnan 1982 [The Sixth War: The Zionist Invasion of Lebanon 1982],** c,2, bölüm 3, Dar El-Manar Li-İntac, El-Mar'i ve El-Tevzi, Beyrut 2002

KINALITOPUK, Ömer Tugay, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Projesi, Edirne 2014, **Türkiye Suriye İlişkileri 2002-2014 Dönemi**

MAAZ, Zeev, **Defending the Holy Land: Critical Analysis of Israel's Security and Foreign Policy,** Ann Arbor: The University of Michigan Press

MAHALLİ, Hüsnü, **Ortadağu'da Kanlı Bahar,** Destek Yayınevi, İstanbul, 7. Baskı, 2012

Norton, Agustus R., Hezbollah: **A Short History, Princeton,** N.J.: Princeton University Press, 2007

MAHALLİ, Hüsnü, **Diren Suriye,** Destek Yayınevi, İstanbul, 2. Baskı, Şubat 2014

ORHAN, Duygu Dersan, "Ortadoğu'nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği", **Atılım Sosyal Bilimler Dergisi,** Uluslararası İlişkiler Bölümü, s.18.

ŞARRARA, Veddah, **Devlet Hizbullah; Lübnan Müctema'an İslamiyyen [The State of Hizbullah: Lebanon as an Islamic Society],** El-Nahar, Beyrut, 1997

SOBELMAN, Daniel, **Rules of the Game: Israeland Hizbullah After the Withdrawal from Lebanon,** Memorandum No. 69, Tel Aviv University: Jaffee Center for Strategic Studies, Ocak 2004

QASSAM, Naem**, Hizbullah, Bir Hareketin Anlatılmamış Öyküsü,** Karma kitapları, İstanbul, 2007

TÜR, Özlem, **"2006 Lebanese War: Reasons and Consequences",** Perceptions_special Issue on Middle East, Spring 2007

YETİM, Mustafa, **2002-2012 Arası Türkiye'nin Ortadoğu Politikası: Ortadoğu'da Değişen Türkiye Algısı,** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

İnternet Sayfası ve Makaleler

İmam Humeyni, Cihad-ı Ekber, Nefsle Mücadele, Çev. Ali Nurhah, İstanbul, 1989, http://www.islamkutuphanesi.com/turkcekitap/online/cihad-i-ekber/index.htm, Erişim tarihi: 10.08.2014.

Kapan, Çiğdem, "Lübnan Hizbullah Örgütü", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 13.07.2011, http://www.orsam.org.tr/tr/yazilar_Yazdir.aspx?ID=2246, Erişim Tarihi: 20.09.2014

Yeni Şafak, "Hizbullah'a İsrail Füzesi", 11 Şubat 2000, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2000/subat/11/d2.html, Erişim Tarihi: 16.09.2014

Yeni Şafak, "Güney Lübnan'da Temizlik", 23 Mayıs 2000, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2000/mayis/23/d3.html, Erişim Tarihi: 19.09.2014

Yeni Şafak, "İsrail: REZİL OLDUK", 27 Mayıs 2000, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2000/mayis/27/dunya.html, Erişim Tarihi: 19.09.2014

Yeni Şafak, "Hizbullah meydan okuyor", 11 Nisan 2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/nisan/11/d3.html, Erişim Tarihi: 18.09.2014

Yeni Şafak, "İran Hizbullah'a Stinger verdi", 13 Ocak 2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/ocak/13/d3.html, Erişim Tarihi: 14.09.2014

Yeni Şafak, "İran Ateş Çemberinde mi?" , 05 Şubat 2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/subat/05/dunya.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014

Yeni Şafak, "Türkiye Kendi İşine Baksın", 12 Nisan 2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/nisan/12/dunya.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014

Yeni Şafak, "Bahaneleri Hazır, Yeni Hedef Türkiye", 14 Nisan 2003, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/nisan/14/dunya.html, Erişim Tarihi: 18.09.2014

Tosun, Resul, Powel'e Selam Hizbullah'a Devam, Yeni Şafak, 17 Nisan 2002, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/nisan/17/rtosun.html, Erişim Tarihi: 19.04.2014

Yeni Şafak, " Mahalli, Hüsnü, Yol Haritası: Nereye Çıkar?" , 01 Haziran 2003, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/haziran/01/hmahalli.html, Erişim Tarihi: 19.09.2014

Yeni Şafak, "İsrail Tehdidi Ne Olacak?"14 Nisan 2003, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2003/nisan/16/dunya.html, Erişim Tarihi: 19.09.2014

Boztaş, Salih, İsrail'in Dışlanması Şam'ı Sevindirdi Suriye Karasularını 12 Mile Çekiyor, Zaman, 14 Temmuz 2004, http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-in-dislanmasi-sam-i-sevindirdi-suriye-karasularini-12-mile-cekiyor_69493.html, Erişim Tarihi: 19.09.2014

Karaca, Nihal Bengisu,İslam Ülkeleri Fanatizmden Uzak Öğretiler Etrafında Buluşabilmeli, Yeni Şafak, 16 Mayıs 2004, http://www.zaman.com.tr/gundem_islam-ulkeleri-fanatizmden-uzak-ogretiler-etrafinda-bulusabilmeli_48567.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014

Mahalli, Hüsnü, 11 Mayıs 2004, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2004/mayis/11/p01.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014

Aruri, Prof. Dr. Naseer H., Zaman, Lübnan'da Neler Oluyor? , 5 Mart 2005, http://www.zaman.com.tr/yorum_lubnan-da-neler-oluyor_149484.html, Erişim Tarihi: 19.09.2014

Karagül, İbrahim, İsrail'in Düşürdüğü Suriye MIG'leri, Hariri'ye Suikast ve TopyekünSavaş,Yeni Şafak, 15 Şubat 2005,

http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/subat/15/ikaragul.html, Erişim Tarihi: 15.09.2014

Tutar, Bercan, Esad'ı Kurtarma Operasyonu, Yeni Şafak, 05 Ekim 2005, www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/ekim/05/d02.html, Erişim Tarihi: 13.09.2014

Karagül, İbrahim, Türkiye Suriye'yi Satacak mı?,Yeni Şafak, 27 Eylül 2005, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2005/eylul/27/ikaragul.html, Erişim Tarihi: 18.09.2014

Zaman, "Türkiye-Suriye İlişkileri Altın Devrini Yaşıyor", 29 Ekim.2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-suriye-iliskileri-altin-devrini-yasiyor_444851.html, Erişim Tarihi: 20.09.2014

Yeni Şafak, "Suriye'den Lübnan ve Hizbullah'a Destek", 15 Temmuz 2006, http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2006/temmuz/15/10213.html, Erişim Tarihi: 18.09.2014

Zaman, "Gül, Suriye'ye Çözüme Katkı Sağla Mesajı Verecek", 22 Ağustos 2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_gul-suriye-ye-cozume-katki-sagla-mesaji-verecek_335762.html, Erişim Tarihi: 17.09.2014

Atık, Fatih – Kurt, Süleyman, BM Gücünün Hizbullah'ı Silahsızlandırma Görevi Yok, 7 Eylül 2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_bm-gucunun-hizbullah-i-silahsizlandirma-gorevi-yok_344706.html, Erişim Tarihi: 12.09.2014

Zaman, "Türkiye-Suriye ilişkileri mükemmel", 30 Ekim 2006, http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-suriye-iliskileri-mukemmel_445178.html, Erişim Tarihi: 29.09.2014

Yeni Şafak, "Başbakan Erdoğan Lübnan'a gitti", 03 Ocak 2007,http://www.yenisafak.com.tr/politika/basbakan-erdogan-lubnana-gitti-22674, Erişim Tarihi: 29.09.2014

Zaman, "Haaretz: İsrail-Suriye barışı için anlaşıldı", 16 Ocak 2007http://www.zaman.com.tr/dunya_haaretz-israil-suriye-barisi-icin-anlasildi_488273.html, Erişim Tarihi: 29.09.2014

Zaman, 'İsrail-Hizbullah savaşının eli kulağında', 8 Şubat 2007,http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-hizbullah-savasinin-eli-kulaginda_497766.html, Erişim Tarihi: 29.09.2014

Zaman, "Olmert: Hizbullah eskisinden daha zayıf", 21 Şubat 2007,http://www.zaman.com.tr/dunya_olmert-hizbullah-eskisinden-daha-zayif_503572.html, Erişim Tarihi: 27.09.2014

Yeni Şafak, "İran ve Hizbullah yaza hazırlanıyor", 03 Nisan 2007,http://www.yenisafak.com.tr/dunya/iran-ve-hizbullah-yaza-hazirlaniyor-38525, Erişim Tarihi: 27.09.2014

Yeni Şafak, "Lübnan'da sıcak çatışma", 08 Mayıs 2008, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/lubnanda-sicak-catisma-116008, Erişim Tarihi: 28.09.2014

Zaman, "Türkiye, İsrail-Suriye görüşmelerini başlatma peşinde", 17 Ağustos2007, http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-israil-suriye-gorusmelerini-baslatma-pesinde_577122.html, Erişim Tarihi: 29.09.2014

Karagül, İbrahim, Çok tehlikeli bir oyun, çok! , 07 Eylül 2007, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/cok-tehlikeli-bir-oyun-cok/6789, Erişim Tarihi: 29.09.2014

Albayrak, Hakan, Babacan'ın gezisinde iki artı, bir eksi, 10 Ekim 2007, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/HakanAlbayrak/babacanin-gezisinde-iki-arti-bir-eksi/7285, Erişim Tarihi: 30.09.2014

Önal, Cumali,Yahudi toplumundan Erdoğan'a 'Golan ön şart olmasın' mektubu, 26 Nisan 2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_yahudi-toplumundan-erdogana-golan-on-sart-olmasin-mektubu_681650.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014

Yanatma, Servet, Türkiye, Şam'a su verirse İsrail'in Golan'dan çekilmesini kolaylaştırır, 28 Nisan 2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-sama-su-verirse-israilin-golandan-cekilmesini-kolaylastirir_682430.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014

Önal, Cumali, Türkiye Golan'a umut oldu, 12 Mayıs 2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_turkiye-golana-umut-oldu_688237.html, Erişim Tarihi: 30.09.2014

Emre, Akif, Ortadoğu'da 'aşağılanmış barış', 20 Mayıs 2008, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/AkifEmre/ortadoguda-asagilanmis-baris/10984, Erişim Tarihi: 30.09.2014

Yanatma, Servet, Görüşmeler başladı, Türkiye Ortadoğu barışına ev sahipliği yapıyor, 22 Mayıs 2008,http://www.zaman.com.tr/dunya_gorusmeler-basladi-turkiye-ortadogu-barisina-ev-sahipligi-yapiyor_692692.html, Erişim Tarihi: 01.10.2014

Muhammed, Nureddin, Türkiye'nin arabuluculuğu: Sınırlar, gerçekler ve tuzaklar, 23 Mayıs 2008,http://www.yenisafak.com.tr/yorum/turkiyenin-arabuluculugu-sinirlar-gercekler-ve-tuzaklar-118835, Erişim Tarihi: 01.10.2014

Zaman, "2008'de Türkiye Orta-Doğu ilişkileri", 19 Aralık 2008,http://www.zaman.com.tr/gundem_2008de-turkiye-orta-dogu-iliskileri_771924.html, Erişim Tarihi: 01.10.2014

Karagül, İbrahim, Türkiye'nin hesabını bozacak savaş yakın!, 20 Nisan 2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiyenin-hesabini-bozacak-savas-yakin/21924, Erişim Tarihi: 02.10.2014

Zaman, "Dünya İsrail'e karşı ayağa kalktı", 31 Mayıs 2010,http://www.zaman.com.tr/dunya_dunya-israile-karsi-ayaga-kalkti_990069.html, Erişim Tarihi: 02.10.2014

Yeni Şafak, "Türkiye'nin bu tavrını sürdürmesini bekliyoruz", 04 Haziran 2010, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/turkiyenin-bu-tavrini-surdurmesini-bekliyoruz-261120, Erişim Tarihi: 02.10.2014

Karagül, İbrahim, Bu ne öfke böyle! , 16 Haziran 2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/bu-ne-ofke-boyle/22778, Erişim Tarihi: 02.10.2014

EL Humeyid, Tarık, Diplomasinin gücü, 9 Haziran 2010,http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-tarik-el-humeyid-diplomasinin-gucu_993349.html, Erişim Tarihi: 03.10.2014

Zaman, "İsrail Fidan krizinde ısrarlı", 5 Ağustos 2010,http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-fidan-krizinde-israrli_1012635.html, Erişim Tarihi: 03.10.2014

Karagül, İbrahim, İşte bu adamlara tekmil verdiniz siz!,12 Ağustos 2010, http://www.yenisafak.com.tr/Yazarlar/?t=12.08.2010&y=IbrahimKaragul, Erişim Tarihi: 03.10.2014

Karagül, İbrahim, 'AK Parti'ye İran parası' iddiasını kim servis etti?,17 Haziran 2010, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/?t=17.09.2010&y=IbrahimKaragul, Erişim Tarihi: 03.10.2014

EL Rentavi, Ureyb, Lübnan: 'Hoş emdid'den 'hoş geldin'e, 29 Kasım 2010,http://www.zaman.com.tr/yorum_lubnan-hos-emdidden-hos-geldine_1058239.html, Erişim Tarihi: 03.10.2014

Zaman, "NYT: Türkiye, Arap dünyasında büyük rol oynuyor", 16 Ocak 2011,http://www.zaman.com.tr/dunya_nyt-turkiye-arap-dunyasinda-buyuk-rol-oynuyor_1079757.html, Erişim Tarihi: 05.11.2014

Zaman, [Yorum - EL Kuds El Arabi] "İddianame ile Şam zirvesi arasında Lübnan", 19 Ocak 2011, http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-el-kuds-el-arabi-iddianame-ile-sam-zirvesi-arasinda-lubnan_1080924.html, Erişim Tarihi: 05.11.2014

Karagül, İbrahim, Eller tetikte.. Ya bombalar patlarsa! , 21 Ocak 2011, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/eller-tetikte-ya-bombalar-patlarsa/25773, Erişim Tarihi: 06.11.2014

Karagül, İbrahim, Türkiye o uçağı neden indirdi?,17 Mart 2011, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiye-o-ucagi-neden-indirdi/26539, Erişim Tarihi: 06.11.2014

Albayrak, Hakan, Hani Suriye"de ayaklanma çıkmazdı? , 23 Mart 2011, www.yenisafak.com.tr/yazarlar/HakanAlbayrak/hani-suriyede-ayaklanma-cikmazdi/26624, Erişim Tarihi: 06.11.2014

Zaman, "Suriyeli muhalifler, af ilan eden Essad'ı affetmiyor", 31 Mayıs 2011, http://www.zaman.com.tr/dunya_suriyeli-muhalifler-af-ilan-eden-essadi-affetmiyor_1141440.html, Erişim Tarihi: 07.11. 2014

Karagül, İbrahim, Suriye ile savaşa zamanı: Hizbullah İsrail'i vurursa! , 24 Haziran 2011, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/suriye-ile-savasa-zamani-hizbullah-israili-vurursa/27933, Erişim Tarihi: 07.11.2014

Ureyb, Er Rentavi,[Yorum - Ureyb Er Rentavi] Yükselen bölgesel gücün düşüşü, http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-ureyb-er-rentavi-yukselen-bolgesel-gucun-dususu_1228696.html, Erişim Tarihi: 07.11.2014

Zaman, İran ve İsrail'in "Türkiye Kardeşliği", 16 Ocak 2012, http://www.zaman.com.tr/dunya_iran-ve-israilin-turkiye-kardesligi_1230428.html, Erişim Tarihi: 07.11.2014

Karagül, İbrahim, Türkiye savaş mı istiyor!,17 Ocak 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/IbrahimKaragul/turkiye-savas-mi-istiyor/30657, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Erraşid, Abdurrahman, [Yorum - Abdurrahman Erraşid] Esed, İran, Irak ve El Kaide, http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-abdurrahman-errasid-esed-iran-irak-ve-el-kaide_1245289.html, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Osmanoğlu, Mahmut, Türkiye-İran ilişkileri dalgalı sulara, 09 Nisan 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/MahmutOsmanoglu/turkiye-iran-iliskileri-dalgali-sulara/31873, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Karagül, İbrahim, O kurşun atıldı, 24 Mayıs 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/?t=24.05.2012&y=IbrahimKaragul, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Bulaç, Ali, Bir bölgesel sorun olarak Suriye, http://www.zaman.com.tr/ali-bulac/bir-bolgesel-sorun-olarak-suriye_1311332.html, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Osmanoğlu, Mahmut, İran'ın Suriye desteği gerekçeleri, 14 Ağustos 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/MahmutOsmanoglu/iranin-suriye-destegi-gerekceleri/33599, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Demir, Haki, Türk-İran savaşı İslam dünyasını geriletir, 25 Ağustos 2012, http://www.yenisafak.com.tr/yorum/turk-iran-savasi-islam-dunyasini-geriletir-404812, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Yeni Şafak, "Hizbullah da Esed'i destekliyor", 04 Eylül 2012, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/hizbullah-da-esedi-destekliyor-406821, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Zaman, "Türkiye-Suriye savaşı mı?" , 5 Ekim 2012, http://www.zaman.com.tr/yorum_turkiye-suriye-savasi-mi_1354385.html, Erişim Tarihi: 08.11.2014

Yeni Şafak, "İsrail: Suriye'ye müdahale ederiz", 27 Ocak 2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/israil-suriyeye-mudahale-ederiz-462970, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Yeni Şafak, "Hizbullah Suriye'ye girdi", 18 Şubat 2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/hizbullah-suriyeye-girdi-488001, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Yeni Şafak, "Esed: Ateşkes mümkün değil", 22 Nisan 2013, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/esed-ateskes-mumkun-degil-513147, Erişim Tarihi: 10.11.2014)

Zaman, 'Bu saldırı bir savaş ilanıdır', 5 Mayıs 2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_bu-saldiri-bir-savas-ilanidir_2086223.html, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Zaman, "İsrail bu kez Şam'ı vurdu", 6 Mayıs 2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_israil-bu-kez-sami-vurdu_2086318.html, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Zaman, “Katliamları örtmek için İsrail kozu”, 11 Mayıs 2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_katliamlari-ortmek-icin-israil-kozu_2088486.html, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Yeni Şafak “Suriye'nin bölünmesi bölgeyi istikrarsızlaştırır”, 11 Mayıs 2013, http://www.yenisafak.com.tr/hayat/suriyenin-bolunmesi-bolgeyi-istikrarsizlastirir-520743, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Zaman, 'Hizbullah ve İran Suriye’den çekilmeli', 24 Mayıs 2013, http://www.zaman.com.tr/dunya_hizbullah-ve-iran-suriyeden-cekilmeli_2093164.html, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Yeni Şafak, “Hizbullah adını 'hizbüşşeytan' olarak değiştirsin”, 26 Mayıs 2013, http://www.yenisafak.com.tr/politika/hizbullah-adini-hizbusseytan-olarak-degistirsin-525017, Erişim Tarihi: 10.11.2014

Yeni Şafak, “Hizbullah'ın adını değiştirmesi lazım”, 27 Mayıs 2013, http://www.yenisafak.com.tr/politika/hizbullahin-adini-degistirmesi-lazim-525122 , Erişim Tarihi: 10.11.2014

Yeni Şafak, “Nasrallah, Meşal'i aradı: İsrail'e birlikte direnelim”, 22 Temmuz 2014, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/nasrallah-mesali-aradi-israile-birlikte-direnelim-669198, Erişim Tarihi: 11.11.2014

Yeni Şafak, “Gazze'de hedef bütün Filistinli direniş gruplarıdır”, 26 Temmuz 2014, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/gazzede-hedef-butun-filistinli-direnis-gruplaridir-670274, Erişim Tarihi: 11.11.2014

Yeni Şafak, 'Hizbullah'ın 100 bin füzesi var', 06 Eylül 2014, http://www.yenisafak.com.tr/dunya/hizbullahin-100-bin-fuzesi-var-682832, Erişim Tarihi: 11.11.2014

Yıldırım, Ergün, Mescid-i Aksa için ittifak siyaseti, 09 Kasım 2014, http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/ErgunYildirim/mescid-i-aksa-icin-ittifak-siyaseti/56862, Erişim Tarihi: 11.11.2014

Alpay, Şahin, Suriye krizi ve artan maliyetleri, 3 Haziran 2014, http://www.zaman.com.tr/sahin-alpay/suriye-krizi-ve-artan-maliyetleri_2221856.html, Erişim Tarihi: 11.11.2014

Yeni Şafak, "Suriye'nin bölünmesi bölgeyi istikrarsızlaştırır", 11 Mayıs 2013, http://www.yenisafak.com.tr/hayat/suriyenin-bolunmesi-bolgeyi-istikrarsizlastirir-520743, Erişim Tarihi: 11.11.2014

http://www.islamkutuphanesi.com/turkcekitap/online/cihad-i-ekber/index.htm

"Başbakan Erdoğan'ın Beyrut Ziyareti ışığında Türkiye-Lübnan İlişkileri", **Ortadoğu Analiz,** Aralık 2010, Cilt 2 – Sayı 10, s.14. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/20101229_oytun.pdf

Ahmedinejad: " İsrail'e Karşı Lübnan'ın yanındayız, 14.10.2010, http://tr.euronews.com/2010/10/14/ahmedinejad-israil-e-karsi-lubnan-in-yanindayiz/, Erişim Tarihi: 20.09.2010

Doç. Dr. Tarık, Oğuzlu, "Komşularla Sıfır Sorun Politikası: Kavramsal Bir Analiz", s.9. **Ortadoğu Analiz,** Haziran 2012, Cilt-4, Sayı:42, http://www.orsam.org.tr/tr/truploads/yazilar/dosyalar/2011616_do%C3%A7.%20dr.%20tar%C4%B1k%20o%C4%9Euzlu.pdf

Hizbullah Neden ve Ne Zamana Kadar Suriye'de?, Tevhid Haber, 23.04.2014, http://www.tevhidhaber.com/hizbullah-neden-ve-ne-zamana-kadar-suriyede-95696h.htm Erişim Tarihi: 08.11.2014

Batı Dünyası Ortadoğu'daki İslam dinamizmini kontrol etmek istiyor, Fars Haber Ajansı, 02.10.2012, http://turkish.farsnews.com/newstext.aspx?nn=9106243522 , Erişim Tarihi: 07.11.2014

Hizbullah Suriye'de Savaşıyor, TIMETURK, 26.10.2012, http://www.timeturk.com/tr/2012/10/26/hizbullah-suriye-de-savasiyor.html , Erişim Tarihi: 07.11.2014

KENAR, Ceren, Kısa Süren bir Dostluk: AK Parti- Hizbullah İlişkisi, Taraf, 02.12.2012, http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/ceren-kenar/kisa-suren-bir-dostluk-ak-parti-hizbullah/20682/ , Erişim Tarihi: 10.11.2014

Şam Kürt Kartını Kullanabilir, BBC Türkçe, 20 Eylül 2011, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/09/110930_syria_us_turkey_updated.shtml Erişim Tarihi: 06.11.2015

İşte Türkiye'nin Suriye'ye Uygulayacağı Yaptırımlar, NTVMSNBC, 30.11.2011, http://www.ntv.com.tr/dunya/iste-turkiyenin-suriyeye-uygulayacagi-yaptirimlar,KejpCo1xKEWrhpkr3S5klQ?_ref=infinite , Erişim Tarihi: 06.11.2015.

Suriye'de Hizbullah Nüfuzu Artacak, Al Jaazera, 25.05.2015, http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyede-hizbullah-nufuzu-artacak , Erişim Tarihi: 15.07.2015

Nasrallah: "Türkiye IŞID'e Destek Veriyor", Fars Haber Ajansı, 17.08.2014, http://turkish.farsnews.com/printable.aspx?nn=9304256920 , Erişim Tarihi: 15.07.2015

Lübnan Hizbullah'ı: Suriye Düzenini Yıkmak İsteyenler Başarıya Ulaşamayacaktır, 07.10.2014, http://www.suriyegercekleri.com/2014/10/07/lubnan-hizbullahi-suriye-duzenini-yikmak-isteyenler-basariya-ulasamayacaktir/ , Erişim Tarihi: 15.07.2015

Seyyid Haan Nasrullah: Suriye'nin Egemenliğini Türkiye Tehdit Ediyor, 30.03.2014, http://www.islamidavet.com/2014/03/30/seyyid-hasan-nasrullah-suriyenin-egemenligini-turkiye-tehdit-ediyor/ , Erişim Tarihi 15.07.2015

Türkiye'nin Bilgisi Olmadan Suriye'ye Silah Geçemez, Yakın Doğu Haber, 16.01.2015, http://www.ydh.com.tr/HD13560_turkiyenin-bilgisi-olmadan-suriyeye-silah-gecemez.html , erişim Tarihi: 15.07.2015

Bülent Aras: Türkiye'nin Ortadoğu'daki ağırlığı artacak, Yeni Şafak, 19.02.2007, http://www.yenisafak.com/roportaj/bulent-aras-turkiyenin-ortadogudaki-agirligi-artacak-30541, Erişim Tarihi: 22.07.2015

ÇINAR, Yusuf, "Turgut Özal ve AK Parti Hükümeti Türk Dış Politikasına Teorik Bir Bakış Örneği: Liberal Düşüncenin Türk Dış Politikasına Etkisi", **Akademik Bakış Dergisi,** Sayı:26, Eylül-Ekim 2011, http://www.akademikbakis.org/eskisite/26/09.htm Erişim Tarihi: 23.07.2015

AYMAN, Gülden, "Türk Dış Politika Seçkinlerinin Ortadoğu Algılamaları ve Irak Savaşı", **Akademik Ortadoğu,** Cilt 1, Sayı 1, 2006, http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu1%20makale/s_gulden_ayman.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015

ŞAHİN, Mehmet, "Türkiye'nin Ortadoğu Politikası: Süreklilik ve Değişim", **Akademik Ortadoğu,** Cilt 4, Sayı 2, 2010, http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu8%20makale/mehmet_sahin.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015

ÇİFTÇİ, Sabri – ERTUGAY, "Fatih, Türkiye'nin Dış Politikası Bağlamında Ortadoğu'ya Yönelik Tutumları: Üniversite Öğrencilerinin Algıları Hakkında Bir Alan Araştırması", **Uluslararası Hukuk ve Politika,** Cilt 7, Sayı:28, 2011, http://usak.org.tr/images_upload/files/uhp%2028%203-1.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015

AŞIK, Mustafa, "AK Parti Dönemi Türkiye-İran İlişkileri", Evrensel Stratejik Araştırma Merkezi, http://www.evsam.org/asik/35-akp-donemi-turkiye-iran-iliskileri.html , Erişim Tarihi: 23.07.2015

GÜMÜŞ, Burak, "Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Ortadoğu Siyaseti", **Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi,** Haziran 2013, Cilt:4, Sayı:2, http://www.esbadergisi.com/images/sayi7/burak_gumus_akpnin_ortadogu_siyaseti.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015.

KARAGÜL, İbrahim, PKK Karabağ'a taşınıyor, Türkiye orayı vuracak mı?, Yeni Şafak, 14.05.2008, http://m.yenisafak.com/yazarlar/ibrahimkaragul/pkk-karabaga-tasiniyor-turkiye-orayi-vuracak-mi-10890 , Erişim Tarihi: 23.07.2015

ÜNVER, H. Akın, "İslamcı Söylemde Değişen İran Algılı ve Türk-İran İlişkilerinin Geleceği", **Ortadoğu Analiz,** Nisan 2013, Cilt:5, Sayı: 52, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013412_6hakinunver.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015

İranlı yetkili: Türkiye çifte standart yaptı, Haber7, 25.09.2011, http://www.haber7.com/dis-politika/haber/788088-iranli-yetkili-turkiye-cifte-standart-yapti , Erişim Tarihi: 23.07.2015

Sorumsuzca Açıklama Yapanları Uyardık, NTV, 14.12.2011, http://www.ntv.com.tr/dunya/sorumsuzca-aciklama-yapanlari-uyardik,eqdsFi4ZhE2rJ0eudQYYaA , Erişim Tarihi: 23.07.2015

İNAT, Kemal, "Türkiye'nin İran Politikası 2011", http://ormer.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2014/11/OY2012_09_29.pdf , Erişim Tarihi: 23.07.2015

ÖĞÜR, Berkan-BAYKAL, Zana- BALCI, "Ali, Kuzey Irak-Türkiye İlişkileri: PKK, Güvenlik ve İşbirliği", Ormer Rapor No:1, Ağustos 2014, http://ormer.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2014/08/rapor-film-net-1.pdf

BALCI, Ali, "Türkiye'nin Irak Politikası 2012: İki Irak Hikâyesi", Türk Dış Politikası Yıllığı,2012,http://www.alibalci.sakarya.edu.tr/sites/alibalci.sakarya.edu.tr/file/1384990062-Irak2012.pdf.pdf , Erişim Tarihi: 24.07.2015

Rumsfeld: 1 Mart Tezkeresi Bizim İçin Siyasi Utançtı, Hürriyet, 10 Şubat 2011, http://www.hurriyet.com.tr/dunya/16972022.asp, Erişim Tarihi: 24.07.2015

Dr. İrina Svistunova, "Irak Faktörünün Türkiye'nin Dış Politikasına Etkisi", **Ortadoğu Analiz,** Temmuz-Ağustos 2010, Cilt:2, Sayı: 19-20, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2010819_irina.pdf , Erişim Tarihi: 24.07.2015

Türkiye'den Kürt yerleşimci tepkisi, NTVMSNBC 19.01.2005, http://arsiv.ntv.com.tr/news/305839.asp , Erişim Tarihi: 25.07.2015

GÜNDÜZ, Süleyman, 1 Mart Tezkeresi Üzerine Bir Kanaat, ALJAZEERA, 1 Mart 2014, http://www.aljazeera.com.tr/gorus/1-mart-2003-tezkeresi-uzerine-bir-kanaat , Erişim Tarihi: 25.07.2015

Kuzey Irak'tan İlk Petrol İhracatı Başladı, Radikal 02.06.2009, http://www.radikal.com.tr/ekonomi/kuzey_iraktan_ilk_petrol_ihracati_basladi-938710 , Erişim Tarihi: 26.07.2015

ÇETİNGÜLEÇ, Mehmet, AL-MONITOR, 19.05.2014, http://www.al-monitor.com/pulse/tr/originals/2014/05/turkey-needs-baghdad-permission-sell-kurdish-oil.html , Erişim Tarihi: 26.07.2015

ÖZCAN, Mesut, Türkiye'nin Irak Politikası 1010" DURAN, Burhanettin, İNAT, Kemal (Der), Türkiye Dış Politikası Yıllığı 2010, Ankara, SETA Yayınları Ekim 2011.
Maliki'yi Uyarın, Hürriyet, 15.01.2012, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/19688257.asp , Erişim Tarihi: 26.07.2015

Türkiye Felaket Getirebilir, Hürriyet, 15.01.2012, http://www.hurriyet.com.tr/planet/19688317.asp , Erişim Tarihi: 26.07.2012

Maliki'den Türkiye'ye Sert Eleştiri, Radikal, 20.04.2012, http://www.radikal.com.tr/dunya/malikiden_turkiyeye_sert_elestiri-1085566 , Erişim Tarihi: 26.07.2015

Haşimi'yi İade Etmeyiz, Anadolu Ajansı, 09.05.2012, http://www.aa.com.tr/tr/politika/50074--hasimi-yi-iade-etmeyiz , Erişim Tarihi: 26.07.2015

SAĞLAM, Zeliha, Türk Dış Politikasında Lübnan, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, https://www.academia.edu/7968532/Tu_rk_D%C4%B1s_Politikas%C4%B1nda_Lu_bnan_-_Zeliha_Sag_lam , Erişim Tarihi: 26.07.2015

"Suriye Siyasi Tarihi", **21. Yüzyıl Enstitüsü,** http://www.21yyte.org/tr/arastirma/suriye/2012/05/29/6619/suriye-siyasi-tarihi , Erişim Tarihi: 26.07.2015

"Başbakan Erdoğan'ın Beyrut Ziyareti Işığından Türkiye-Lübnan İlişkileri", **Ortadoğu Analiz,** Aralık 2012, Cilt:2, Sayı:24

Ateş Yayılıyor, Milliyet, 15.07.2006, http://www.milliyet.com.tr/ates-yayiliyor/dunya/haberdetayarsiv/15.07.2006/164132/default.htm , Erişim Tarihi: 26.7.2015

ALTUNIŞIK, Meliha Benli, "Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları", Nisan 2007 **Tesev Yayınları,**http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/Lubnan%20Krizi,%20Nedenleri%20ve%20Sonu%C3%A7lar%C4%B1_04.2007.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2015

Nuray Mert Beyrut'u Yazdı (3), Radikal, 05.09.2006, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197755 , Erişim Tarihi: 26.07.2015

"Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması", **ORSAM,** Rapor No:5, Ağustos 2009, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2011126_orsamreportt_5_tr.pdf , Erişim Tarihi: 26.07.2015.

Erdoğan Lübnan İçin Devrede, Sabah, 08.05.2008, http://arsiv.sabah.com.tr/2008/05/08/haber,D1E8AE3E9C67409094FAEBED3D32AFA5.html , Erişim Tarihi: 27.07.2015

ATLIOĞLU, Yasin, "2008 Yılında Suriye ve Lübnan'ın Kronolojisi", 27 Aralık 2008, **BİLGESAM,** http://www.bilgesam.org/incele/1340/-2008-yilinda-suriye-ve-lubnan%27in-kronolojisi/#.Vbo-LfmUQ54 , 27.07.2015

Türkiye - Lübnan İlişkileri, 27.05.2008, İHH, http://www.iha.com.tr/haber-turkiye-lubnan-iliskileri-23072/ , Erişim Tarihi: 27.07.2015

ZENCİRLİ, Muhammet, "Arap Baharı'nın Lübnan'daki Siyasi ve Ekonomik Etkileri", **ORSAM,** 2012, http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3597 , Erişim Tarihi: 28.07.2007

KUŞOĞLU, Baran, "Lübnan Sedir Devrimi'nden Arap Baharı'na", **Yasama Dergisi,** 23, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2013/sayi23/101-117.pdf , Erişim Tarihi: 28.07.2015

DOĞRUSÖZLÜ, Cüneyt – ÜÇAĞAÇ, Ahmet, "Lübnan 2011", http://ormer.sakarya.edu.tr/wp-content/uploads/2014/11/OY2012_117_144.pdf , Erişim Tarihi: 28.07.2015

Türkiye Merkez Ülke Olmalı, Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, Radikal, 26.02.2004, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=107581 , Erişim Tarihi: 28.07.2015

"Dünden Bugüne Türkiye-Suriye İlişkileri", **Uluslararası Politika Akademisi,** 18.08.2012, http://politikaakademisi.org/dunden-bugune-turkiye-suriye-iliskileri/ , Erişim Tarihi: 28.07.2015

ÖZFATURA, M. Necati, Beşar Esad'ın Ziyareti, Türkiye, 09.01.2014, http://www.turkiyegazetesi.com.tr/m-necati-ozfatura/190224.aspx , Erişim Tarihi: 29.07.2015

Ereli: Türkiye bölgede istediği ülkeyle ikili ilişkiler kuramda özgürdür, Zaman, 28.12.2004, http://www.zaman.com.tr/_ereli-turkiye-bolgede-istedigi-ulkeyle-ikili-iliskiler-kurmada-ozgurdur_126129.html , Erişim Tarihi: 29.07.2015

"Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep ve Hatay Bölgesi Ekonomileri Üzerindeki Etkisi**", Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi,** Rapor No:12, Ekim

2012, http://www.impr.org.tr/wp-content/uploads/2012/11/GAZ%C4%B0ANTEP-VE-HATAY-RAPORU-IMPR.pdf Erişim Tarihi: 29.07.2015

"Dış Politika Kronolojisi", Ekim 2009, http://www.mfa.gov.tr/ekim.tr.mfa Erişim Tarihi: 29.07.2015

"Geçmişten Günümüze Türkiye-Suriye İlişkileri", Akademik Perspektif, 16.06.2013, http://akademikperspektif.com/2013/06/16/gecmisten-gunumuze-turkiye-suriye-iliskileri/ Erişim Tarihi: 29.07.2015

Türkiye İsrail yerine Suriye ile askeri tatbikat yapıyor, Euractiv, 15.10.2009, http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/article/turkiye-israil-yerine-suriye-ile-askeri-tatbikat-yapiyor-007361 , Erişim Tarihi: 29.07.2015

Türkiye Suriye ile 6 Önemli Adım Atacak, Radikal 06.02.2011, http://www.radikal.com.tr/politika/turkiye_ile_suriye_6_onemli_adim_atacak-1039156, Erişim Tarihi: 29.07.2015

ORHAN, Oytun, "Suriye Türkiye'ye Karşı PKK Kozunu Oynuyor (mu?)", **ORSAM Dış Politika Analizi,** 14 Şubat 2011, http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3208 Erişim Tarihi: 06.11.2015

Suriye Desteklerinden Dolayı İran ve Hizbullah'a Teşekkür Etti, 21.08.2015, http://www.islamidavet.com/2015/08/21/suriye-desteklerinden-dolayi-iran-ve-hizbullaha-tesekkur-etti/ , Erişim Tarihi: 23.08.2015

Çavuşoğlu: "Hizbullah Suriye'deki Vebalini Düşünsün", Sondakika, 18.01.2015, http://www.sondakika.com/haber/haber-cavusoglu-hizbullah-suriye-deki-vebalini-dusunsun-6880550/ , Erişim Tarihi: 23.08.2015

Turnitin Orijinallik Raporu

Tez Oğuzhan Taşan tarafından

Tez Tarama (SBE tez) den

- 08-Eki-2015 12:17 EEST' de işleme kondu
- NUMARA: 581814861
- Kelime Sayısı: 31158

Benzerlik Endeksi
%20
Kaynağa göre Benzerlik
Internet Sources:
%19
Yayınlar:
%2
Öğrenci Ödevleri:
%5

GCRIS

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Oğuzhan TAŞAN

Doğum Yeri ve Tarihi: Ankara – 28.08.1988

Öğrenim Durumu:

Derece	**Alan**	**Üniversite**	**Yıl**
Lisans	**Uluslararası İlişkiler**	**Atılım Üniversitesi**	**2007**
Yüksek Lisans	**Uluslararası İlişkiler**	**Atılım Üniversitesi**	**2015**

Yabancı Diller: İngilizce

Yayınlar: Adalar Denizi'nden Kıbrıs'a Akdeniz ve Sorunlar – Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası – Makale

Adalar Denizi'nden Kıbrıs'a Akdeniz ve Sorunlar – İsrail'in Akdeniz'deki Hedefleri Üzerine Kesitsel Bir Bakış

Dünya'nın Kaynayan Kazanı Ortadoğu – İsrail'in Kürt Politikası - Makale

E-Posta: oguzhantasan@gmail.com

Telefon: +90 533 494 13 88

Tarih: 25.09.2015